

Att säga ja!

Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner

*Delbetänkande av Kommittén Accelerationskontor
för att underlätta industrins omställning*

Stockholm 2026

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2026:32

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Multiply Solutions

Tryck och remisshantering: Multiply Solutions, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1537-2 (tryck)

ISBN 978-91-525-1538-9 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Klimat- och näringslivsdepartementet

Den 13 juni 2024 beslutade regeringen att tillsätta Kommittén Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning (KN 2024:05) med uppdrag att öka tempot i industrins gröna omställning genom koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i samhällsomvandlingen samt att identifiera och omhänderta investerings- och etableringshinder (dir. 2024:57). Den 5 juni 2025 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2025:58) till Accelerationskontoret, med frågor om kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Regeringen anställde den 12 augusti 2024 verkställande direktören Kristina Alvendal och den 1 oktober 2024 verksamhetschefen Jonas Lundström för att fungera som nationella industrisamordnare och leda kommitténs arbete.

I sitt arbete stöds industrisamordnarna av ett sekretariat. Arbetet med tilläggsuppdraget har främst utförts av civilekonomen Svante Eriksson som anställdes som sekreterare i kommittén den 6 oktober 2025. Författningsförslag har framtagits av sekretariatets jurister juris kandidaten Göran Heldesten och juris licentiaten Kristina Forsbacka, vilka anställdes som sekreterare i kommittén den 1 september 2025 respektive den 4 februari 2026.

Inga sakkunniga och experter har förordnats till kommittén. Där- emot har Accelerationskontoret för arbetet med tilläggsuppdraget i samråd med Klimat- och näringslivsdepartementet på eget initiativ knutit till sig en referensgrupp med representanter från Business Sweden, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Regeringskansliet (från Finans-, Klimat- och näringslivs- samt Lands-

bygds- och infrastrukturdepartementen), Riksgäldskontoret, Sveriges Kommuner och Regioner samt Tillväxtverket.

Härmed överlämnas utredningens delbetänkande *Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner* (SOU 2026:32). Accelerationskontorets arbete med tilläggsuppdraget är härmed avslutat.

Stockholm i maj 2026

Kristina Alvendal
Jonas Lundström

Svante Eriksson

Innehåll

Sammanfattning	9
1 Författningsförslag.....	15
1.1 Förslag till förordning om statlig hyresförlustgaranti i etablerings- och omställningskommuner	15
1.2 Förslag till förordning om statsbidrag till kommuner för åtgärder vid företagsetableringar och företagsexpansioner	23
1.3 Förslag till förordning om räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus.....	26
1.4 Förslag till förordning om flyttningsbidrag	30
1.5 Förslag till förordning om ändring i förordning (2011:211) om utlåning och garantier	34
2 Utredningens uppdrag	37
2.1 Bakgrund	37
2.2 Uppdraget enligt tilläggsdirektivet	38
2.2.1 Analys av kommunernas incitament	38
2.2.2 Bedömning av behovet av statliga åtgärder	39
2.3 Utredningens genomförande	40
2.4 Betänkandets disposition.....	43
3 Kommuners arbete med näringslivsutveckling	45
3.1 Kommuners uppgifter och relation till staten.....	45
3.1.1 Kommunernas uppgifter	46

3.1.2	Finansiering av den kommunala verksamheten	46
3.2	Kommunernas näringslivsarbete	47
3.2.1	Vad säger kommunallagen?	48
3.2.2	Näringslivsarbetets organisation och inriktning.....	48
3.3	Samverkan med och stöd från andra aktörer i näringslivsarbetet.....	50
3.3.1	Regionernas arbete med näringslivsutveckling	50
3.3.2	Statligt arbete med och stöd till näringslivsutveckling.....	53
3.3.3	Nationellt investeringsfrämjande	55
3.3.4	Andra aktörer av relevans i sammanhanget	58
3.4	Investeringarnas omfattning och lokalisering	58
3.4.1	Investeringarnas omfattning i allmänhet	58
3.4.2	Accelerationskontorets tidigare kartläggning av pågående och planerade investeringar	59
3.4.3	Bilden bekräftas av enkäten i tilläggsuppdraget	61
3.4.4	Förekommer det att kommuner tackar nej?	63
4	Kommuners incitament och utmaningar	69
4.1	Vilka incitament har kommuner?	69
4.1.1	Möjligheter till ökade ekonomiska intäkter	69
4.1.2	Andra fördelar för kommunen, dess invånare och näringsliv.....	73
4.1.3	Olika typer av incitament betonas i vår enkät.....	74
4.2	Bilden av kommuners utmaningar i vår enkät	75
4.2.1	Utmaningar enligt enkäten.....	76
4.2.2	Kostnader enligt enkäten.....	77
4.2.3	Önskemål om åtgärder enligt enkäten.....	78
4.3	Utvecklad redogörelse för kommuners utmaningar	80
4.3.1	Frågor kring investeringsfrämjande	80
4.3.2	Stöd och rådgivning från statens sida	82
4.3.3	Allmän ekonomisk riskavlastning.....	83
4.3.4	Behov av insatser inom vissa sakområden	87
4.3.5	Frågor kring kompetensförsörjning	94

5	Överväganden och förslag	103
5.1	Övergripande bedömningar	103
5.1.1	Hur ser problembilden ut?.....	103
5.1.2	Motiv för statliga insatser	105
5.1.3	Utgångspunkter för val av åtgärder.....	108
5.2	Frågor kring investeringsfrämjande.....	113
5.3	Frågor kring statens stöd och rådgivning.....	115
5.3.1	Statlig rådgivningsfunktion.....	115
5.4	Frågor kring allmän ekonomisk riskavlastning	122
5.4.1	Kreditgarantimodellen skulle inte vara lämplig för ekonomisk riskavlastning.....	123
5.4.2	Incitamentspeng för kommuners åtgärder vid företagsetableringar och företagsexpansioner	126
5.5	Frågor kring bostadsbyggande.....	129
5.5.1	Behov av blandad bebyggelse i berörda kommuner.....	130
5.5.2	Hyresförlustgaranti	132
5.5.3	Räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus	135
5.6	Frågor kring investeringar i transportinfrastruktur.....	138
5.6.1	Tillväxtpott för infrastruktursatsningar vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner.....	138
5.6.2	Ansvarsfördelningen vid medfinansiering av transportinfrastruktur.....	142
5.7	Frågor kring kompetensförsörjning	145
5.7.1	Flyttningsbidrag	146
5.7.2	Extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner.....	149
5.7.3	Nedskrivning av studieskulder	151
5.8	Sammanfattande kommentarer	155

6	Konsekvensbeskrivningar	159
6.1	Aktuellt problem och eftersträvd förändring	159
6.2	Översiktlig redogörelse för förslagen	160
6.3	Påverkan på den kommunala självstyrelsen	164
6.4	Ekonomiska konsekvenser av förslagen.....	164
6.4.1	Påverkan på skatteområdet.....	164
6.4.2	Offentligfinansiella effekter och kostnader	164
6.4.3	Samhällsekonomiska effekter.....	175
6.4.4	Förslag till finansiering.....	177
6.5	Relation till EU-rätten	179
6.6	Betydelse av EU:s statsstödsregler	179
6.6.1	Vad menas med statsstöd?.....	179
6.6.2	Förslag som kan omfattas av statsstödsreglerna.....	181
	Referenser.....	191
	Bilagor	
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2024:57.....	199
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2025:58.....	209

Sammanfattning

Vårt uppdrag och hur vi genomfört det

Accelerationskontoret tillsattes av regeringen sommaren 2024. Vårt uppdrag är att öka tempot i industrins gröna omställning genom koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i samhällsomvandlingen. Vi ska även identifiera och omhänderta investerings- och etableringshinder.

I juni 2025 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till Accelerationskontoret. Det rör kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Vi ska analysera kommuners incitament för att göra detta och vilka utmaningar det kan medföra för dem. Om vi ser behov av fler statliga åtgärder som kan underlätta för kommunerna, ska vi lämna sådana förslag. Detta delbetänkande handlar helt om tilläggsuppdraget.

Delbetänkandet baseras bland annat på dokumentstudier, en enkät bland samtliga kommuner, möten med utredningens referensgrupp, samt intervjuer med företrädare för ett antal kommuner, regioner, statliga myndigheter med flera.

Vilka problem ser vi?

Runt om i landet sker många företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. I en kartläggning våren 2025 identifierade Accelerationskontoret 155 pågående eller planerade stora företagsinvesteringar av vikt för den gröna omställningen. De berör samtliga län och totalt 90 olika kommuner. Alla dessa investeringar är på minst 100 miljoner kronor vardera. Kartläggningen gav även många exempel på något mindre investeringar.

Samtidigt finns det tecken på att kommuner blivit mer osäkra vad gäller viljan att ta emot stora företagsetableringar och -expansioner. Osäkerheten beror till stor del på att det finns en förskjutning i tiden mellan de kostnader och intäkter som mottagandet medför för en kommun. På kort sikt kan det finnas många utmaningar. Ofta behöver kommunen göra kostsamma och oftast lånefinansierade insatser för att kunna ta emot etableringen/expansionen, till exempel bygga fler bostäder eller utveckla den kommunala infrastrukturen och servicen. Kommunens viktigaste incitament när företag etablerar sig eller expanderar på orten, är att det kan leda till att fler flyttar till kommunen och att skatteintäkterna därmed ökar. Men denna fördel uppstår oftast på lite längre sikt. För en kommun kan det därför innebära en risk att ta emot en stor företagsinvestering. Till det bidrar även att man i förväg inte säkert kan veta vare sig om företagets investering i slutändan får den planerade omfattningen eller hur den i praktiken påverkar inflyttningen till kommunen och kommunens skatteintäkter.

Staten vill att det i landet ska ske fler stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Kommuners vilja och förmåga att ta emot sådana etableringar och expansioner är då av stor betydelse, eftersom alla företagsinvesteringar sker på en geografisk plats som hör till en eller flera kommuner. För staten är det därför viktigt att de mottagande kommunerna har rimliga förutsättningar att hantera de åtaganden som investeringarna kräver från dem.

Det behövs en bred palett av åtgärder

Accelerationskontoret anser att staten bör göra mer för att underlätta kommuners mottagande av stora företagsetableringar och företagsexpansioner. De utmaningar kommuner möter i sådana situationer kan vara av många slag. De kan också variera mellan olika kommuner. Vi ser därför behov av åtgärder inom flera områden.

Våra förslag är inte beroende av varandra. De kan genomföras samlat eller var för sig. Men ju fler förslag som genomförs, desto större blir effekten på kommunernas förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner.

Accelerationskontorets förslag i sammanfattning

Frågor kring investeringsfrämjande

Fokus i tilläggsuppdraget är kommuners utmaningar när de tar emot en stor etablering eller expansion. Det handlar därmed till stor del om kommunala insatser efter att företaget väl har beslutat sig för att göra sin investering på orten, men kan även avse insatser som föregår detta, till exempel att ställa i ordning industrimark. Men även det investeringsfrämjande arbete som sker innan dess för att attrahera företaget att göra investeringen kan vara en utmaning för kommunen.

- Accelerationskontoret bedömer att det förslag vi lämnar om en statlig rådgivningsfunktion (se nedan) kommer att underlätta för kommuner i hela den process som krävs för att kunna ta emot en stor företagsetablering eller företagsexpansion, det vill säga från attraherande insatser, över mottagningsinsatser, till färdig etablering och verksamhet i drift. Eventuellt kan det finnas skäl för regeringen att vidta ytterligare åtgärder för att stärka investeringsfrämjandet på i synnerhet lokal och regional nivå.

Stöd och rådgivning från statens sida

Statens stöd och rådgivning till de kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner behöver förbättras. Det visar både vår utredning och andra studier.

- Vi föreslår att regeringen inrättar en permanent statlig funktion för att ge stöd och råd till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Den ska ha två typer av uppgifter. Dels allmän rådgivning, bland annat att fungera som erfarenhetsbank kring tidigare gjorda insatser och förmedla kunskap till kommuner och andra berörda. Dels specifik rådgivning, i form av mer aktivt stöd till kommuner i vissa särskilda fall, exempelvis kring företagsinvesteringar som är av särskilt stor vikt för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Business Sweden ska ges i uppdrag att ansvara för funktionen. Den närmare inriktningen och finansieringen

ska anges i regeringens årliga riktlinjebrev till Business Sweden. En inledande uppgift ska vara att i samråd med andra berörda aktörer definiera kriterier för i vilka situationer mer aktivt stöd ska kunna erbjudas till enskilda kommuner. Vid behov ska även andra berörda myndigheter delta i rådgivningsarbetet. Det bör anges i deras instruktioner eller regleringsbrev.

Allmän ekonomisk riskavlastning

Flera aktörer har framfört till Accelerationskontoret att staten bör bidra till att minska den ekonomiska risk som stora företagsetableringar och -expansioner kan medföra för kommuner. Det har påtalats även i tidigare studier. Idéer som lyfts om riskavlastande åtgärder har berört både den allmänna ekonomiska risk som hänger samman med förskjutningen i tid mellan kommunens kostnader och intäkter vid stora etableringar och expansioner, och risker inom enskilda saksområden, till exempel bostadsbyggande och investeringar i infrastruktur. Vi gör följande bedömningar om detta.

- Det bör inte införas en statlig kreditgaranti för att hantera den allmänna ekonomiska risk som kan finnas för kommuner som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Det skulle inte vara ett ändamålsenligt sätt att hantera den flerdimensionella risk som det då kan handla om.
- En incitamentspeng ska införas för att bidra till finansiering av de åtgärder kommuner kan behöva göra när de önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Pengen ska ta sikte på de utmaningar som typiskt sett kan förekomma i kommuners verksamhet i sådana situationer. Primärt bör det handla om insatser för att förstärka kommunens planerings-, infrastruktur-, tillstånds-, miljö-, utbildnings-, kultur- eller arbetsmarknadsverksamhet eller annan kommunal verksamhet som underlättar mottagandet av berörda etableringar och expansioner. För incitamentspengen bör en ram på 200–250 miljoner kronor avsättas under fem år. Pengen ska ges i form av ett riktat statsbidrag och Tillväxtverket ska ges i uppdrag att administrera den.

Behov av insatser inom vissa sakområden

- En hyresförlustgaranti ska införas för att främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner. Boverket ska ges i uppdrag att administrera hyresförlustgarantin.
- Ett räntebidrag ska införas till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner. Bidraget ska uppgå till fem procent av räntekostnaderna för byggnation och boende för berörda privatpersoner, dock högst 500 kronor per månad. Bidraget ska kunna ges under en period av högst fem år. Boverket ska ges i uppdrag att administrera räntebidraget.
- En tillväxtpott ska införas i den nationella planen för transportinfrastruktur. Den ska användas för infrastruktursatsningar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Tillväxtpottens omfattning ska motsvara den näringslivspott som i dag finns i planen, det vill säga 100 miljoner kronor per år. Medlen i tillväxtpotten ska fördelas – utifrån lämpliga kriterier – till projekt som bedöms som angelägna av Trafikverket ihop med en grupp av relevanta företrädare för berörda kommunala och andra intressen. Trafikverket ska ges i uppdrag att närmare utforma kriterierna för tilldelning ur tillväxtpotten och den bedömande gruppens sammansättning. Uppdraget ska genomföras i samråd med SKR, andra berörda myndigheter och relevanta företrädare för näringslivet.
- Trafikverket ska ges i uppdrag att ge en samlad lägesredovisning av hur arbetet med medfinansiering och förskottering fungerar samt vad verket gör för att säkerställa att det råder tydliga avtalsvillkor och att motparterna är införstådda med vilka konsekvenser sådana avtal kan innebära. Trafikverket ska även analysera lämplig utformning av en modell där Trafikverket ska stå för eventuella fördyringar som sker efter att avtalen ingåtts i medfinansierings- och förskotteringsprojekt, om det inte är uppenbart att fördyringen beror på motpartens agerande.

Åtgärder kopplade till kompetensförsörjning

En stor företagsetablering eller -expansion medför ofta olika utmaningar kring kompetensförsörjning. Företaget behöver hitta personal till de nya jobben, i eller utanför kommunen. Om de nyanställda hämtas från befintliga verksamheter på orten, till exempel andra företag eller kommunen, kan det uppstå vakanser där. De åtgärder som kommunen behöver göra till följd av etableringen eller expansionen är också ofta tids- och arbetskrävande och kan belasta den kommunala administrationen. För kommunen är det även viktigt att de som får de nya jobben bosätter sig i kommunen, eftersom kommunalskatten betalas där man är folkbokförd. Mot denna bakgrund föreslår vi följande.

- Accelerationskontoret föreslår att det ska införas en möjlighet att få ersättning för bohagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl. Detta för att underlätta för arbetslösa att söka arbete på annan ort. I mitten av april 2026 meddelade regeringen att den ska ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att ta fram ett förslag på flyttstöd. Den analys och det författningsförslag vi redovisar i delbetänkandet bör ge myndigheten vägledning i detta arbete. I uppdraget bör Arbetsförmedlingen enligt vår mening även analysera om och hur flyttbidraget kan utformas så att det i första hand inriktas på flytt till etablerings- och omställningskommuner med arbetskraftsbehov.
- Det förslag om en möjlighet till extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning vid till exempel stora företagsetableringar och företagsexpansioner, som lämnades av Yrkesvuxutredningen 2024, ska genomföras.
- Regeringen bör överväga att införa en möjlighet att skriva ned studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och arbetar i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner. En utredning ska tillsättas för att analysera de närmare förutsättningarna, med utgångspunkt i den modell för nedskrivning av studieskulder som Accelerationskontoret redovisar i delbetänkandet.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om statlig hyresförlustgaranti i etablerings- och omställningskommuner

Härigenom föreskrivs följande.

Förordningens syfte

1 § Statlig hyresförlustgaranti (hyresförlustgarantin) ska främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner. Hyresförlustgarantin ska täcka del av förlust som uppkommer då bostadslägenheter inte går att hyra ut.

Statsstöd

2 § Anslagsmedel får användas enligt 20 § för att täcka en del av avgiften för hyresförlustgarantin i enlighet med Kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse.

Ordförklaringar

3 § Med FA-region avses i denna förordning en funktionell analysregion som består av en eller flera kommuner där människor ska kunna bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor enligt den indelning av Sverige som Tillväxtverket tar fram baserat på arbetspendling.

4 § Med en etablerings- och omställningskommun avses i denna förordning en kommun där det enligt länsstyrelsens bedömning finns

1. behov av ett betydande tillskott av bostäder med anledning av påbörjade eller planerade företagsetableringar eller företagsexpansioner inom FA-regionen,

2. osäkerhet om den framtida efterfrågan på bostäder på grund av osäkerhet i fråga om utvecklingen av de etableringar och expansioner som avses i 1, och

3. grundad anledning anta att produktionskostnaderna för nya bostäder kommer att överstiga bostädernas marknadsvärden.

Förutsättningar för hyresförlustgaranti

5 § Boverket får lämna hyresförlustgaranti till fastighetsägare eller tomträttsinnehavare (garantitagaren) som i en etablerings- och omställningskommun genom nybyggnad uppför eller låter uppföra hyresrätter för egen förvaltning.

Med nybyggnad avses uppförande av hus, tillbyggnad av hus och förändring av ett befintligt hus som innebär tillskott av bostäder. Tillskottet av bostäder i ett befintligt hus får endast ske genom omvandling av utrymmen som inte har använts till bostäder under de senaste åtta åren.

6 § Avtal om hyresförlustgaranti ska tecknas senast vid påbörjandet av byggprojektet.

Ett byggprojekt anses vara påbörjat när byggnadsarbetet har påbörjats. Med byggnadsarbete avses grundläggningsarbete.

7 § Vid tecknandet av hyresförlustgarantin ska garantitagaren redovisa rimliga hyresnivåer. Hyrorna ska fastställas enligt 12 kap. 55 c § jordabalken. Under avtalsperioden får de redovisade hyrorna inte öka mer än hyrorna i genomsnitt på orten.

Belopp och ersättning

8 § Ersättning för hyresförluster får för varje utställd garanti lämnas upp till 15 miljoner kronor sammantaget för hela garantiperioden. Över detta belopp utbetalas ingen ersättning.

9 § Hyresförlustgarantin täcker högst 50 procent av utebliven hyra vid varje givet tillfälle. Garantin får infrias tidigast sex månader och senast 15 år efter byggprojektets färdigställande.

Fram till dagen 5 år efter byggprojektets färdigställande ersätter garantin 50 procent av hyresförlusterna. Därefter minskar ersättningsgraden med 5 procentenheter varje år.

Ett byggprojekt anses färdigställt när byggnadsnämnden har beslutat om ett slutbesked enligt 10 kap. 34 § plan- och bygglagen (2010:900) eller ett interimistiskt slutbesked enligt 10 kap. 36 § samma lag.

10 § Garantitagaren har inte rätt till ersättning om denne motverkar att lägenheterna i huset hyrs ut eller inte vidtar de åtgärder som behövs för att få lägenheterna uthyrda.

Det åligger garantitagaren att vid begäran om utbetalning av ersättning för hyresförluster visa att nödvändiga åtgärder har vidtagits för att hyra ut de bostäder för vilka hyresförlustersättning begärs.

Avtal och villkor

11 § En hyresförlustgaranti får endast beviljas den som bedöms vara redbar och kan antas ha förutsättningar att bedriva den verksamhet som garantin avser. En hyresförlustgaranti får vidare endast utfärdas om garantitagaren förväntas fullgöra sina skyldigheter enligt garantivillkoren.

Avtal om hyresförlustgaranti får inte tecknas med företag i svårigheter som begreppet definieras i punkt 20 i Europeiska kommissionens meddelande om riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av icke-finansiella företag i svårigheter (2014/C 249/01).

12 § Villkoren för hyresförlustgarantier ska utformas med hänsyn till statens risk samt för att tillvarata statens rätt och säkerställa behovet av kontroll och uppföljning. I syfte att begränsa statens risk ska villkor eftersträvas som begränsar dels möjligheten att använda hyresförlustgarantin för annat än avsedda syften, dels möjligheten att i efterhand vidta åtgärder som ökar risken eller den förväntade kostnaden för hyresförlustgarantin.

Villkoren ska innehålla en skyldighet för garantitagaren att lämna de uppgifter som behövs för uppföljning enligt 27 §.

Garantiperiodens längd ska anges i avtalet om hyresförlustgaranti och får uppgå till högst 15 år från byggprojektets färdigställande.

13 § Villkoren för en hyresförlustgaranti ska regleras genom ett avtal mellan garantitagaren och staten genom Boverket.

Om anslagsmedel används enligt 20 § för att täcka en del av avgiften för hyresförlustgarantin ska avtalet om hyresförlustgaranti innehålla de uppgifter som följer av artikel 7.4 i kommissionens förordning (EU) 2023/2831.

14 § Avtal om hyresförlustgaranti som grundar sig på kommissionens förordning (EU) 2023/2831 får endast beviljas ett företag som lämnat en skriftlig redogörelse för allt annat stöd av mindre betydelse som företaget fått under den senaste perioden om tre år.

Riskbedömning

15 § Innan en hyresförlustgaranti eller en särskilt avgränsad grupp av hyresförlustgarantier beviljas, ska en bedömning göras av statens risk. Bedömningen ska inkludera en beräkning av statens förväntade förlust och dokumenteras i en rapport.

Avgifter

16 § En garantiavgift ska tas ut för varje hyresförlustgaranti eller särskilt avgränsad grupp av hyresförlustgarantier som minst motsvarar statens förväntade förlust. Garantiavgiften betalas av garantitagaren, till den del den inte täcks med anslag enligt 20 §. Betalning erläggs i förskott för hela garantiperioden.

17 § Med statens förväntade förlust för hyresförlustgarantin avses den förlust som kan förväntas uppstå med beaktande av sannolikheten för att staten måste infria garantin, uttryckt som ett nuvärde.

18 § Utöver vad som följer av 16 § om garantiavgift ska en administrativ avgift tas ut av garantitagaren. Avgiften ska täcka Boverkets administrationskostnader för hyresförlustgarantierna. Boverket får ta ut avgiften samtidigt med garantiavgiften.

Den administrativa avgiften disponeras av Boverket.

19 § Storleken på de avgifter Boverket ska ta ut enligt denna förordning bestäms av verket. Avgifternas storlek ska framgå av villkoren för hyresförlustgarantin.

Om en del av garantiavgiften överstiger statens förväntade förlust ska den delen redovisas mot en inkomsttitel på statens budget.

Användning av anslagsmedel

20 § Boverket får i mån av medel ta ut en del av avgiften för hyresförlustgarantin från anslagsmedel. Boverket får bestämma denna del till maximalt mellanskillnaden mellan avgiften enligt 16 § och egenavgiftsnivån enligt 21 §.

Den del av avgiften som täcks med anslag får inte överskrida 300 000 euro tillsammans med annat stöd av mindre betydelse som företaget fått under den senaste perioden om tre år.

21 § Egenavgiftsnivån för en hyresförlustgaranti eller särskilt avgränsad grupp av hyresförlustgarantier ska uppgå till ett belopp som avgiften enligt 16 § kan antas ha uppgått till, om de aktuella projekten byggs på orter som inte omfattas av denna förordning.

Om anslagsmedel används för att täcka en del av avgiften för en hyresförlustgaranti eller särskilt avgränsad grupp av hyresförlustgarantier ska bedömningen av egenavgiftsnivån dokumenteras i rapporten enligt 15 §.

22 § Avtalet om hyresförlustgaranti ska innehålla villkor om eventuell användning av anslagsmedel.

Uppsägning av avtal

23 § Boverket får säga upp avtalet om hyresförlustgarantin på de villkor som framgår av avtalet om hyresförlustgaranti.

Återbetalning och återkrav

24 § Garantitagaren är återbetalningsskyldig om

1. garantitagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har förorsakat att ersättningen har beviljats på felaktig grund eller med för högt belopp,
2. ersättningen av något annat skäl har lämnats på felaktig grund eller med för högt belopp och garantitagaren borde ha insett detta, eller
3. villkor i avtalet om ersättning inte har följts.

25 § Om en garantitagare är återbetalningsskyldig enligt 24 §, ska Boverket besluta att helt eller delvis kräva tillbaka ersättningen. Om det finns särskilda skäl för det, får Boverket efterge ett återkrav helt eller delvis.

26 § Om en garantitagare visar sig inte ha varit berättigad till ersättning och den lämnade ersättningen därför ska återbetalas, ska ränta tas ut enligt räntelagen (1975:635). Räntekravet får sättas ned om det finns särskilda skäl.

Uppföljning och bevakning

27 § Boverket ska löpande följa upp och bevaka statens intresse avseende de hyresförlustgarantier verket förvaltar enligt 31 §. Boverket ska löpande göra bedömningar av risken för skadefall.

Register

28 § Boverket ska föra de register som avses i artikel 6.1 i kommissionens förordning (EU) 2023/2831. Uppgifterna ska bevaras i tio år från den dag då hyresförlustgarantin tecknades.

Garantireserv

29 § Boverket ska ha en garantireserv för att täcka de förväntade förluster som kan uppstå med anledning av lämnade hyresförlustgarantier. Garantireserven får endast belastas med de infriade garantierna som hör till reserven.

Till garantireserven ska det kopplas en kredit i Riksgäldskontoret som ska användas för att täcka de förluster som garantierna kan ge upphov till. Regeringen beslutar för varje reserv om krediten och dess storlek.

30 § Till garantireserven ska följande medel föras:

1. den del av garantiavgifterna som motsvarar statens förväntade förlust, inklusive den del som enligt 20 § täcks med medel från anslagsmedel och

2. återvinningar avseende garantier.

Boverket förvaltar garantireserven. Garantireserven ska placeras på ett räntebärande konto hos Riksgäldskontoret. Placeringen ska ske på ett avistakonto eller med en löptid som motsvarar de garantier som hör till reserven.

Förvaltning och uppgiftsskyldighet

31 § Boverket förvaltar de hyresförlustgarantier verket har beslutat om.

32 § Boverket ska i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag redovisa de hyresförlustgarantier som verket förvaltar och löpande göra avsättningar för förväntade förluster avseende dessa.

33 § Boverket ska senast den 15 februari varje år till Riksgäldskontoret redovisa

1. hur myndigheten har utnyttjat de garantiramar som regeringen har beslutat om,

2. vilka tillgångar som finns i garantiverksamheten för hyresförlustgarantierna, och

3. förväntade förluster och väsentliga risker avseende utestående hyresförlustgarantier.

Redovisningen ska motsvara det underlag Riksgäldskontoret behöver enligt 4 § förordningen (2011:231) om underlag för årsredovisning för staten.

Bemyndigande

34 § Boverket får meddela föreskrifter om verkställighet av denna förordning.

Överklagande

35 § Boverkets beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den xx xx 202x.

1.2 Förslag till förordning om statsbidrag till kommuner för åtgärder vid företagsetableringar och företagsexpansioner

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till kommuner för åtgärder i samband med stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Syftet är att underlätta för kommuner inför sådana företagsetableringar och företagsexpansioner.

Förordningen är meddelad med stöd av 8 kap. 11 § regeringsformen i fråga om 11 § och med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen i fråga om övriga bestämmelser.

2 § Statsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel och för ett kalenderår (bidragsår) i sänder.

Förutsättningar för statsbidrag

3 § Statsbidrag får lämnas till en kommun för åtgärder inom den kommunala verksamheten, om

1. kommunen har eller står inför en stor företagsetablering eller företagsexpansion eller gränsar till en sådan kommun, och
2. åtgärden syftar till att underlätta mottagandet av företagsetableringen eller företagsexpansionen.

Statsbidrag får lämnas till insatser inom kommunal verksamhet som underlättar mottagandet av sådana företagsetableringar eller företagsexpansioner som avses i 1 §.

Om det finns särskilda skäl får statsbidrag även lämnas till en kommun som ligger nära en kommun som har eller står inför en stor företagsetablering eller företagsexpansion, utan att gränsa till den.

Ansökan och beslut

4 § Ansökan om statsbidrag lämnas till Tillväxtverket som prövar frågor om bidraget och betalar ut det. Sökanden ska lämna de handlingar och uppgifter till Tillväxtverket som myndigheten behöver för att kunna pröva ansökan.

I ett beslut om att bevilja bidrag ska sista dagen för redovisning enligt 7 § anges. Beslutet får förenas med villkor. Villkoren ska framgå av beslutet.

Fördelning

5 § Om det kommer in fler ansökningar om statsbidrag än det finns medel för, beslutar Tillväxtverket om urval. Vid urvalet ska Tillväxtverket prioritera följande:

1. företagsetableringar eller företagsexpansioner som är stora vid en nationell jämförelse,
2. företagsetableringar eller företagsexpansioner som är stora för de kommuner som har eller står inför dem.

Uppföljning och redovisning

6 § Tillväxtverket ska följa upp vad statsbidraget har använts till.

Mottagaren av statsbidrag ska medverka i den uppföljning av verksamheten som bestäms av Tillväxtverket och lämna de uppgifter som verket begär.

7 § Tillväxtverket ska i samband med sin årsredovisning till Regeringskansliet redogöra för hur statsbidraget har använts och vilka resultat som har uppnåtts.

Mottagaren av statsbidrag är skyldig att lämna sådan ekonomisk och annan redovisning som Tillväxtverket begär.

Anmälningsskyldighet

8 § Den som ansöker om eller har beviljats statsbidrag enligt denna förordning ska anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till bidraget eller storleken på det till Tillväxtverket.

Återbetalning och återkrav

9 § Mottagaren av statsbidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig, om

1. något av villkoren för bidraget i väsentlig mån har åsidosatts,
2. bidraget har lämnats på felaktig grund eller med för högt belopp,
3. sådana uppgifter som avses i 6 § eller den redovisning som avses i 7 § inte har lämnats, eller
4. bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det syfte som det har lämnats för.

10 § Tillväxtverket ska besluta att helt eller delvis kräva tillbaka bidraget om någon är återbetalningsskyldig enligt 9 §.

Om det finns särskilda skäl för det, får Tillväxtverket besluta att avstå från att kräva tillbaka bidraget helt eller delvis.

Hinder mot utbetalning

11 § Tillväxtverket ska besluta att ett beviljat statsbidrag helt eller delvis inte ska betalas ut om mottagaren av bidraget inte längre bedöms uppfylla villkoren för det eller om det finns grund för återbetalning enligt 9 §. Beslutet gäller omedelbart.

Bemyndigande

12 § Tillväxtverket får meddela föreskrifter om verkställighet av denna förordning.

Överklagande

13 § Tillväxtverkets beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den xx xx 202x.

1.3 Förslag till förordning om räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus

Härigenom föreskrivs följande.

Förordningens syfte

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statligt räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner. Syftet med stödet är att främja nybyggnation av småhus och underlätta bosättning i sådana kommuner.

Definitioner

2 § I denna förordning avses med

byggnadsnämnden: den eller de nämnder som fullgör kommunens uppgifter enligt plan- och bygglagen (2010:900),

etablerings- och omställningskommun: en kommun där det enligt länsstyrelsens bedömning finns

1. behov av ett betydande tillskott av bostäder med anledning av påbörjade eller planerade företagsetableringar eller företagsexpansioner inom FA-regionen,

2. osäkerhet om den framtida efterfrågan på bostäder på grund av osäkerhet i fråga om utvecklingen av de etableringar och expansioner som avses i 1, och

3. grundad anledning anta att produktionskostnaderna för nya bostäder kommer att överstiga bostädernas marknadsvärden,

FA-region: en funktionell analysregion som består av en eller flera kommuner där människor ska kunna bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor enligt den indelning av Sverige som Tillväxtverket tar fram baserat på arbetspendling,

nytt småhus: ett småhus för vilket byggnadsnämnden för mindre än fem år sedan har beslutat om

1. ett interimistiskt slutbesked enligt 10 kap. 36 § plan- och bygglagen (2010:900), eller,

2. om inget interimistiskt slutbesked har meddelats, ett slutbesked enligt 10 kap. 34 § samma lag, samt

småhus: en- eller tvåbostadshus som är friliggande eller sammanbyggt till par-, rad- eller kedjehus.

Stödets personkrets

3 § Stöd enligt denna förordning lämnas till en fysisk person som är folkbokförd enligt folkbokföringslagen (1991:481) i ett nytt småhus som är beläget i en etablerings- och omställningskommun och som svarar för räntekostnader som hänför sig till småhuset.

Stöd får lämnas oavsett om småhuset innehas med äganderätt, bostadsrätt eller på annat sätt.

Stödets storlek

4 § Räntebidrag lämnas med 5 procent av den sökandes faktiska räntekostnader för lån avseende byggnation och boende i det nya småhuset. Det totala räntebidrag som en eller flera personer erhåller för räntekostnader avseende ett och samma småhus får dock uppgå till högst 500 kronor per månad.

Förutsättningar för stöd

5 § Stöd lämnas från och med den månad som följer efter den månad då den sökande har folkbokförts i det nya småhuset.

Stödet upphör om den sökande inte längre är folkbokförd i småhuset. Den som beviljats stöd ska utan dröjsmål anmäla sådana förhållanden som kan påverka rätten till stöd.

Stödet upphör när sådan tid har förflutit att småhuset inte längre uppfyller definitionen av ett nytt småhus i 2 §.

Ansökan

6 § Ansökan om stöd ska ges in till Boverket.

Ansökan ska ha kommit in senast tre månader efter den första månad som stödet avser och ska innehålla de uppgifter och handlingar som Boverket föreskriver.

Boverket får begära de kompletteringar som behövs för prövningen av ärendet.

Utbetalning

7 § Stöd betalas ut av Boverket månadsvis i efterskott, om inte Boverket har föreskrivit något annat.

Stöd får endast betalas ut i den mån det finns tillgängliga medel.

Kontroll och uppgiftsskyldighet

8 § Boverket får kontrollera att förutsättningarna för stöd är uppfyllda och får för detta ändamål begära in de uppgifter och handlingar som behövs.

Den som ansöker om eller har mottagit stöd är skyldig att lämna de uppgifter som begärs för kontroll och uppföljning.

Återkrav

9 § Om stöd har lämnats felaktigt eller med för högt belopp ska mottagaren återbetala det belopp som betalats ut för mycket.

Återkrav får beslutas om

1. den sökande lämnat oriktiga eller ofullständiga uppgifter,
2. den sökande underlåtit att anmäla förändrade förhållanden enligt 5 § andra stycket, eller
3. stöd av annan anledning betalats ut felaktigt.

På belopp som krävs tillbaka ska ränta betalas enligt räntelagen (1975:635).

Behandling av personuppgifter

10 § Boverket får behandla personuppgifter som är nödvändiga för handläggning, uppföljning, kontroll och utvärdering av stöd enligt denna förordning.

Bemyndigande

11 § Boverket får meddela föreskrifter om verkställighet av denna förordning.

Överklagande

12 § Boverkets beslut enligt denna förordning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna förordning träder i kraft den xx xx 202x.
 2. Förordningen gäller ej för ett småhus för vilket byggnadsnämnden har gett startbesked enligt 10 kap. 3 § plan- och bygglagen (2010:900) före den [datum för förordningens kungörande].

1.4 Förslag till förordning om flyttningsbidrag

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om flyttningsbidrag. Bidrag lämnas i form av ersättning för bohagstransport.

Förutsättningar för flyttningsbidrag

2 § Flyttningsbidrag får lämnas till den som har fyllt 20 år och i övrigt uppfyller de krav som anges i denna förordning.

3 § Flyttningsbidrag får lämnas till den som

1. varit inskriven som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen i minst sex månader,
2. har fått en anställning som beräknas vara minst sex månader på en annan ort än hemorten, och
3. har fått bostad på den orten eller i samma kommun.

4 § Flyttningsbidrag får bara lämnas vid sådana förflyttningar som är arbetsmarknadspolitiskt motiverade och får bara lämnas till den som

1. är eller riskerar att bli arbetslös,
2. är inskriven som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen, och
3. inte bedöms kunna få arbete på eller nära hemorten.

5 § Vid tillämpningen av denna förordning anses risk för arbetskonflikt vid en arbetsplats inte innebära risk för arbetslöshet. Lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt ska tillämpas på flyttningsbidrag. Detta gäller dock inte bidrag som har beviljats före utbrott av en konflikt eller sökts före varsel om konflikten och bidrag som i annat fall uppenbarligen skulle ha lämnats, även om konflikten inte inträffat.

6 § Flyttningsbidrag får inte lämnas, om anställningen på den nya orten kan anses som en flyttning mellan arbetsplatser inom samma företag.

Ansökan och ersättning

7 § Ansökan om flyttningsbidrag ska göras före flyttningen.

Flyttningsbidrag får lämnas med den faktiska kostnaden om den är skälig. Flyttningsbidraget vid varje tillfälle får dock högst uppgå till 45 procent av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 § socialförsäkringsbalken.

Ärendenas handläggning

8 § Arbetsförmedlingen prövar frågor om flyttningsbidrag.

9 § Arbetsförmedlingen ska se till att stöd enligt denna förordning används på föreskrivet sätt.

Återbetalning och återkrav

10 § En mottagare av ekonomiskt stöd eller ersättning enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om han eller hon genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har förorsakat att stöd eller ersättning har lämnats på felaktig grund eller med ett för högt belopp.

Om stöd eller ersättning i annat fall har lämnats på felaktig grund eller med ett för högt belopp, är mottagaren återbetalningsskyldig endast om han eller hon insett eller skäligen borde ha insett felet.

11 § Om en mottagare av ekonomiskt stöd eller ersättning är återbetalningsskyldig enligt 10 §, ska Arbetsförmedlingen besluta att återkräva det felaktigt utbetalda beloppet.

12 § Vid återkrav enligt 11 § får Arbetsförmedlingen bevilja anstånd med betalningen eller träffa avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan. Arbetsförmedlingen ska i sådana fall ta ut ränta på det obetalda beloppet.

Ränta ska tas ut från den dag då anståndet beviljades eller avtalet om avbetalningsplan träffades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning.

Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

13 § Om ett belopp som har återkrävts med stöd av 10 § inte betalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på beloppet. Detsamma gäller när den återbetalningsskyldige beviljats anstånd med betalningen eller träffat ett avtal om en avbetalningsplan enligt 12 § och betalning inte sker inom den tid som följer av beslutet om anstånd eller avtalet.

14 § Om det med hänsyn till den återbetalningsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra omständigheter finns särskilda skäl för det, får Arbetsförmedlingen helt eller delvis efterge ett krav på återbetalning enligt 11 § eller ett krav på ränta enligt 12 eller 13 §§. Myndigheten ska i sådant fall i beslutet ange vilka de särskilda skälen är och dokumentera den information som ligger till grund för beslutet.

15 § Vid återkrav enligt 11 § får Arbetsförmedlingen, vid en senare utbetalning av stöd eller ersättning till den återbetalningsskyldige, besluta att dra av ett skäligt belopp i avräkning på vad som har betalats ut för mycket. Detsamma gäller skyldighet att betala ränta enligt 12 eller 13 §§.

Bemyndigande

16 § Arbetsförmedlingen får meddela föreskrifter om verkställighet av denna förordning.

Omprövning och överklagande

17 § Arbetsförmedlingens beslut enligt denna förordning ska omprövas hos myndighetens centrala enhet för omprövning, om det begärs av den som beslutet gäller. Vid omprövningen får beslutet inte ändras till den enskildes nackdel.

En begäran om omprövning ska vara skriftlig. Begäran ska ges in till Arbetsförmedlingen och ska ha kommit in dit inom tre veckor från den dag då den som begär omprövning fick del av beslutet.

18 § I förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om överklagande hos allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut om omprövning av beslut enligt 15 § får dock inte överklagas.

Om ett beslut överklagas innan det har omprövats, ska överklagandet anses som en begäran om omprövning.

Denna förordning träder i kraft den xx xx 202x.

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordning (2011:211) om utlåning och garantier

Härigenom föreskrivs att 2 § förordningen (2011:211) om utlåning och garantier ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna förordning gäller för utlåning som beslutas av myndigheter under regeringen, om utlåningen ska finansieras med lån i Riksgäldskontoret, och för garantier som ställs ut av myndigheter under regeringen.

Förordningen gäller inte

1. lån som lämnas till myndigheter under regeringen,
2. lån eller garantier som utfärdas enligt lagen (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut och om stabilitetsfonden,
3. den statliga insättningsgarantin enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti,
4. ersättning för förlust enligt lagen (1999:158) om investerarskydd,
5. kapitalgarantier som lämnas till mellanstatliga eller överstatliga finansiella institutioner,
6. ägarkapitalgarantier,
7. lån till företag i form av utvecklingskapital,
8. lån med villkor om att återbetalning ska ske i form av intäkterna av visst projekt,
9. studielån som lämnas enligt studiestödslagen (1999:1395),
10. garantier eller lån enligt 27 kap. 1 § första stycket 1 och 2 lagen (2015:1016) om resolution, *eller*
11. garantier eller lån enligt 4 kap. 1 och 5 §§ lagen (2022:739) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter.

Föreslagen lydelse

10. garantier eller lån enligt 27 kap. 1 § första stycket 1 och 2 lagen (2015:1016) om resolution,
11. garantier eller lån enligt 4 kap. 1 och 5 §§ lagen (2022:739) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter, *eller*
12. *garantier enligt förordningen (20xx:xx) om statlig hyresförlust-*

garanti i etablerings- och omställningskommuner.

Denna förordning träder i kraft den xx xx 202x.

2 Utredningens uppdrag

I detta kapitel ges först en bakgrund till utredningsuppdraget (2.1). Därefter redogörs för utredningens tilläggsdirektiv (2.2) och genomförande (2.3) samt betänkandets disposition (2.4).

2.1 Bakgrund

Sverige har enligt regeringen goda förutsättningar att utveckla en världsledande fossilfri industri, med ett stort antal pågående och planerade storskaliga industriprojekt med stora investeringsbehov. Regeringens mål är att investeringsklimatet för både svenska och utländska företag i hela Sverige ska vara attraktivt och konkurrenskraftigt.

Industrins omställning till fossilfria processer sker i hög hastighet och påverkar alla delar av samhället. Enligt regeringen måste Sverige hålla ett högt tempo i omställningen för att säkerställa hela landets långsiktiga konkurrenskraft, beredskap och klimatåtagande.

Flera faktorer ska enligt regeringen bidra till att skapa goda förutsättningar för företaget att växa i Sverige och bidra till EU:s mål för grön och digital omställning och öppen strategisk autonomi. Det handlar bland annat om en god och nära samverkan mellan myndigheter, effektivare tillståndprocesser, bättre tillgång till internationellt tillväxtkapital och ökade utländska direktinvesteringar. Enligt regeringen behöver svensk konkurrenskraft stärkas genom att staten aktivt främjar koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i den samhällsomvandling som följer av stora industrietableringar och expansioner av befintlig verksamhet.

Mot denna bakgrund tillsatte regeringen den 13 juni 2024 Kommittén Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning (KN 2024:05). Uppdraget är att öka tempot i industrins gröna om-

ställning genom koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i samhällsomvandlingen samt att identifiera och omhänderta investerings- och etableringshinder. Det ursprungliga direktivet (dir. 2024:57) framgår av bilaga 1.

Den 5 juni 2025 beslutade regeringen också om tilläggsdirektiv (dir. 2025:58) till Accelerationskontoret. Det tar upp frågor om kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Tilläggsdirektivet tillkom delvis som en följd av att Accelerationskontoret under sitt första verksamhetsår hade uppmärksammat att det kan medföra utmaningar för kommuner när företag etablerar sig eller expanderar på orten.

Innehållet i tilläggsdirektivet beskrivs i nästföljande avsnitt. Direktivet återges också i sin helhet i bilaga 2

Detta delbetänkande handlar helt och hållet om tilläggsdirektivet.

2.2 Uppdraget enligt tilläggsdirektivet

Tilläggsdirektivet innehåller två huvudfrågor. Dels vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Dels om, och i så fall hur, staten bör underlätta för kommuner att växa och bidra till regional utveckling. Därtill ska vi göra konsekvensbeskrivningar i enlighet med vad som specificeras i tilläggsdirektivet.

2.2.1 Analys av kommunernas incitament

Enligt tilläggsdirektivet behöver det svenska investeringsklimatet fortsatt utvecklas så att hela landet ska kunna attrahera, hantera och dra nytta av stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Regeringen hänvisar till att Tillväxtanalys i en rapport lyft att det behövs ett sammanhållet system för strategiskt viktiga investeringar, där hela kedjan från attraktiva ramvillkor och investeringsfrämjande till en utvecklad mottagningsstruktur finns på plats.¹ I tilläggsdirek-

¹ Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (rapport 2025:01) Att landa en gigainvestering – Erfarenheter och lärdomar från ett kommunalt perspektiv.

tivet framhålls att kommunerna har en frivillig men viktig roll i ett sådant sammanhållet system.

I tilläggsdirektivet beskrivs hur kommuner som på senare år har tagit emot stora företagsetableringar eller -expansioner behöver hantera en mängd komplexa frågor kring exempelvis infrastruktur, utbildning, tillståndprocesser, planeringsfrågor, kultur, miljö, riksintressen, arbetsmarknad och bostäder. För att finansiera nödvändiga insatser har vissa kommuner tagit stora lån. Enligt tilläggsdirektivet kan det vara värt att göra om det finns möjligheter till goda resultat av investeringarna. För en kommun rör det sig i första hand om potentiellt ökade skatteintäkter vid inflyttning av arbetskraft. Kommunens insatser behöver dock ofta ske innan man säkert vet hur omfattande företagens aviserade investeringar blir eller hur inflyttningen till kommunen påverkas. Kommunen har därmed kostnader i närtid, medan intäkterna är osäkra och ligger längre fram i tiden. Samtidigt ska en kommun ha god ekonomisk hushållning och leva upp till det balanskrav som bland annat innebär att ett kommunalt budgetunderskott ska regleras inom tre år enligt kommunallagen. I tilläggsdirektivet framhålls att detta innebär ett risktagande för berörda kommuner.

Kommuner möter därmed utmaningar om de väljer att bidra till Sveriges investeringsfrämjande och konkurrenskraft genom att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Enligt tilläggsdirektivet kan det finnas särskilda svårigheter för små kommuner. Även för företagen som vill göra stora investeringar kan det innebära risker om anpassning av samhället inte kan gå i takt med företagets investeringar.

Mot denna bakgrund ska Accelerationskontoret enligt tilläggsdirektivet:

- analysera vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

2.2.2 Bedömning av behovet av statliga åtgärder

Regeringen framhåller i tilläggsdirektivet att det av flera skäl är angeläget att kommuner har incitament att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för

svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Att arbeta med företagsinvesteringar som har nationell betydelse är, liksom näringslivsutveckling i övrigt, en frivillig uppgift för kommunerna. Om kommunerna saknar incitament att främja stora företagsetableringar och företagsexpansioner kan det enligt tilläggsdirektivet innebära att Sverige kan ta emot färre investeringar och får sämre tillväxt än om kommunerna haft andra incitament.

I Accelerationskontorets ursprungliga uppdrag ingår bland annat att analysera olika finansieringsformer och möjligheter till synergier som syftar till att påskynda industrins omställning till fossilfria processer. Vid behov ska vi även föreslå åtgärder som kan bidra till en mer effektiv användning av befintliga medel, en mer gynnsam investeringsmiljö och större mobilisering av privata investeringar. Att utreda och lämna förslag som berör kommunsektorn ingår däremot inte uttryckligen i det ursprungliga uppdraget.

Enligt tilläggsdirektivet ska Accelerationskontoret nu även:

- ta ställning till om det finns behov av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling samt i så fall lämna förslag på hur det bör ske, exempelvis genom att använda kreditgarantimodellen för att stötta samhällsutvecklande insatser för kommuner,
- analysera huruvida EU:s statsstödsregler hindrar eller begränsar möjligheterna för staten att genomföra förslagen,
- säkerställa att förslagen inte påverkar skatteområdet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

2.3 Utredningens genomförande

Uppdraget berör kommuners incitament och utmaningar när det gäller att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Med hänsyn till att Accelerationskontorets grunduppdrag handlar om industrins gröna omställning, har vi tolkat tilläggsuppdraget som att det i första hand fokuserar på stora företagsinvesteringar som är viktiga för *både* svensk ekonomi, konkurrenskraft *och* klimatomställning. När Accelerationskontoret

tidigare har kartlagt pågående eller planerade stora företagsetableringar och företagsexpansioner har urvalet också avgränsats till investeringar av vikt för den gröna omställningen (se avsnitt 3.4). Men vi har inte i övrigt sett skäl att strikt tillämpa denna avgränsning i det empiriska arbetet med tilläggsuppdraget. Detta bland annat då kommuners incitament och utmaningar för att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner i huvudsak ser likadana ut oavsett om samtliga tre led i uppdragsformuleringen är vid handen eller ej.

De analyser och slutsatser som Accelerationskontoret redovisar i delbetänkandet baseras på en omfattande datainsamling med olika metoder. Bland annat har vi som underlag för arbetet tagit del av en stor mängd skriftligt material (se referenslista).

För att få en bred bild av hur kommunerna ser på de frågor som ingår i tilläggsuppdraget har Accelerationskontoret även gjort en enkätundersökning riktad till samtliga kommuner. Den genomfördes under november-december 2025.² Övergripande om enkätens svarsfrekvens med mera kan sägas:

- Enkäten besvarades av 196 av landets 290 kommuner. Det ger en svarsfrekvens på 68 procent. Den varierade dock något mellan olika frågor, eftersom alla inte besvarade samtliga frågor. De svarande angav vanligen sin yrkesbeteckning som ”chef eller ledande befattning” (61 procent) eller ”tjänsteman/handläggare/utredare” (34 procent).
- Enkätsvaren har god tacksägelse över landet. Kommuner från samtliga 21 län har svarat. Andelen svarande kommuner i respektive län varierar dock, från som mest 100 procent till som minst 44 procent.
- Enkätsvaren visar god spridning utifrån kommunernas storlek.³ Svar lämnades av 62 procent av kommunerna med upp till 10 000 invånare (47 av 76), 70 procent av de mellan 10 001 och 20 000 invånare (64 av 91), 68 procent av de mellan 20 001 och 50 000 invånare (49 av 72), 68 procent av de mellan 50 001 och 100 000 invånare (21 av 31) och 75 procent av kommunerna med över 100 000 invånare (15 av 20).

² Som stöd i genomförandet av enkäten anlätades konsultföretaget Governo AB.

³ Kommunernas storlek utgår från Statistiska centralbyråns statistik ”Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2024 och befolkningsförändringar 2024”.

Enkätens resultat presenteras löpande i betänkandet, i anslutning till att vi behandlar de frågor som togs upp i den. Vi redovisar dels den samlade svarsbilden för olika enkätfrågor, dels hur svaren fördelar sig mellan olika typer av kommuner. Utöver kommunstorlek mätt som antal invånare (med de grupper som framgår ovan) analyseras svarsbilden också med utgångspunkt i vilka FA-regioner kommunerna tillhör⁴ samt vilken nivå arbetslösheten ligger på i kommunerna (här används grupperna ”0–2,99 %”, ”3–4,99 %”, ”5–6,99 %”, ”7–8,99 %” samt ”9 % och uppåt”).⁵

Vidare har Accelerationskontoret inhämtat synpunkter vid olika möten med ett stort antal intressenter. Ett par möten har hållits med den referensgrupp som bildats som stöd i arbetet. I denna ingick företrädare för Business Sweden, Regeringskansliet (från Finans-, Klimat- och näringslivs- samt Landsbygds- och infrastrukturdepartementen), Riksgäldskontoret, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Tillväxtanalys och Tillväxtverket. Vi har också haft ett par möten med SKR:s nätverk av kommuner som är särskilt berörda av industrins gröna omställning.

I utredningen har Accelerationskontoret också haft bilaterala kontakter med ett 30-tal organisationer, inkluderande totalt cirka 50 personer. Möten och intervjuer har genomförts med bland annat företrädare för kommuner (oftast kommundirektör e.d. och i vissa fall även näringslivsansvariga eller förvaltningschefer)⁶, regioner (tjänstepersoner som arbetar med näringslivsutveckling)⁷, departement och statliga myndigheter⁸ samt andra organisationer⁹.

Accelerationskontoret har också gett Hellström Advokatbyrå i uppdrag att analysera juridiska förutsättningar för vissa tänkbara åtgärder, inklusive vilka konsekvenser avseende statsstöd som skulle uppstå av berörda förslag.

⁴ En funktionell analysregion (FA-region) är en region inom vilken människor kan bo och arbeta. De syftar till att spegla geografiska områden som utgör lokala arbetsmarknadsområden på lång sikt. Sverige delas in i 71 FA-regioner. Se Tillväxtverket (2025) Funktionella analysregioner 2025. Uppdatering för perioden 2025–2035. Rapport 0503.

⁵ Kommunernas arbetslöshetsnivåer baseras på andel inskrivna arbetslösa i kommunen enligt Arbetsförmedlingens statistik per oktober 2025.

⁶ Intervjuade kommuner: Boden, Gällivare, Härnösand, Järfälla, Karlskrona, Ludvika, Mariestad, Skellefteå, Stenungsund, Strängnäs, Tranås, Åmål, Ånge.

⁷ Intervjuade regioner: Region Blekinge, Region Gävleborg, Västra Götalandsregionen.

⁸ Intervjuade departement och statliga myndigheter: Arbetsförmedlingen, Klimatpolitiska rådet, Riksgäldskontoret, Tillväxtanalys, Tillväxtverket, Trafikverket, Utrikesdepartementet.

⁹ Intervjuade övriga organisationer: Azets, Business Sweden, Företagsbostadsbolagen, Kommuninvest, Norrlandsfonden, Programrådet för Svenska industrikommuner, SKR.

Kvantitativa uppgifter i betänkandet avser främst utvecklingen till och med 2025. Såvitt Accelerationskontoret kan bedöma har utvecklingen under 2026 inte varit sådan att den bild som förmedlas har förändrats på något påtagligt sätt. Eventuella undantag från detta framgår av den löpande texten.

2.4 Betänkandets disposition

Den fortsatta framställningen har disponerats på följande sätt.

Kapitel 3 beskriver hur kommuner arbetar med näringslivsutveckling och etableringar, inklusive deras samarbete med regionala och nationella aktörer. Det ger även en bild av omfattning och fördelning mellan kommuner av investeringar för grön omställning samt i vilken mån kommuner avstår från sådana investeringar. I *kapitel 4* analyseras kommuners incitament att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner samt vilka utmaningar det kan innebära för dem. *Kapitel 5* behandlar Accelerationskontorets överväganden om vilka behov som finns av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling samt våra förslag på åtgärder. I *kapitel 6* redovisas konsekvensbeskrivningar.

Som bilagor till betänkandet har fogats en referenslista, utredningens ursprungliga direktiv och tilläggsdirektiv.

3 Kommuners arbete med näringslivsutveckling

Tilläggsdirektivet berör frågor om kommuners incitament och utmaningar när det gäller att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Vi analyserar incitament och utmaningar i det nästföljande kapitel 4.

Som bakgrund till det beskriver det här kapitlet relationen mellan stat och kommun (3.1) och hur kommuner arbetar med näringslivsutveckling och etableringar (3.2) inklusive samarbete med regionala och nationella aktörer (3.3). Översiktligt beskrivs även förekomsten av stora företagsetableringar och -expansioner i Sverige och i vilken mån kommuner avstår från sådana investeringar (3.4).

3.1 Kommuners uppgifter och relation till staten

Kommuner är självstyrande organ med beskattningsrätt. Enligt regeringsformen finns det i riket kommuner på lokal och regional nivå (1 kap. 7 § RF). De sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund (14 kap. 2 § RF). För frågorna i tilläggsdirektivet är utgångspunkten kommunerna på den lokala nivån.

Den kommunala självstyrelsen och beskattningsrätten är inskriven i grundlagen och innebär en självständig och fri bestämmanderätt för kommuner och regioner. De styrs av folkvalda politiker i kommun- respektive regionfullmäktige.

Staten reglerar och styr kommuners och regioners verksamhet genom lag, förordning och föreskrifter. Staten har också ett ansvar för att kommuner och regioner har goda och likvärdiga förutsättningar att bedriva en effektiv välfärd med god kvalitet.

3.1.1 Kommunernas uppgifter

Kommunerna är skyldiga att ha vissa verksamheter enligt lag, medan andra är frivilliga och beslutas av lokalpolitikerna. Indelningen i obligatoriska och frivilliga uppgifter framgår av figur 3.1 nedan.¹

Figur 3.1 Kommuners obligatoriska och frivilliga uppgifter

Obligatoriska uppgifter	Till frivilliga uppgifter hör
<ul style="list-style-type: none"> • Social omsorg (äldre- och handikappomsorg samt individ- och familjeomsorg) • För-, grund- och gymnasieskola samt kommunal vuxenutbildning (komvux) • Plan- och byggfrågor • Miljö- och hälsoskydd • Renhållning och avfallshantering • Vatten och avlopp • Räddningstjänst • Krisberedskap och civilt försvar • Biblioteksverksamhet • Bostäder 	<ul style="list-style-type: none"> • Fritid och kultur • Energi • Sysselsättning • Näringslivsutveckling

Verksamheterna inom de obligatoriska och frivilliga områdena knyter även an till vad som brukar benämnas kommuners drifts- respektive utvecklingskapacitet. En kommun med hög driftskapacitet kännetecknas av att den på ett rättssäkert och kostnadseffektivt sätt når de kvalitetskrav som medborgarna och staten ställer på välfärdstjänsterna. På motsvarande sätt kan en kommunal organisation som förmår arbeta med utvecklingsfrågor i vid mening ses som en kommun med god utvecklingskapacitet.² Idealt sett är en kommun bra på både drift och utveckling, men det kan variera, till exempel av resursskäl.

3.1.2 Finansiering av den kommunala verksamheten

År 2024 uppgick kommunernas totala intäkter till drygt 890 miljarder kronor och regionernas till knappt 500 miljarder kronor.

Kommuner och regioner finansieras av intäkter från kommunal-skatte (två tredjedelar av kommunsektorns totala intäkter), avgifter och finansiella intäkter med mera (tillsammans en dryg tiondel av

¹ Listan i figur 3.1 är hämtad från Sveriges Kommuner och Regioners webbplats: <https://skr.se/kommunerochregioner/kommunernasataganden.8280.html> (hämtad 2025-11-10).

² SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Slutbetänkande av Kommunutredningen, s. 354.

intäkterna) samt statliga bidrag (cirka en femtedel av kommunsektorns intäkter).

Vad gäller kommunalskatten beslutar varje kommun och region själva hur stor skattesatsen ska vara för invånarna.

De statliga bidragen kan vara generella eller riktade. Generella statsbidrag är i de flesta fall permanenta och fördelas till Sveriges 290 kommuner och 21 regioner i statens budget. Kommunerna och regionerna beslutar därefter själva hur pengarna ska användas. Riktade statsbidrag är i regel tillfälliga och avsedda för ett särskilt ändamål. Vanligtvis ansöker kommuner och regioner själva om bidraget hos den myndighet som ansvarar för det.

De generella statsbidragen fördelas genom det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Dess syfte är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och regioner i landet, oberoende av kommuninvånarnas inkomster, geografi, demografi eller socioekonomiska förhållanden. Detta för att kommuner och regioner ska kunna erbjuda sina invånare likvärdig välfärd och service.

Soliditeten i svenska kommuner låg 2024 på i genomsnitt 41,8 procent (ovägt medel). Variationerna är dock stora mellan olika kommuner. Exempelvis hade cirka 20 kommuner en soliditet på 20 procent eller lägre detta år, medan drygt 30 kommuner hade en soliditet över 60 procent.³

3.2 Kommunernas näringslivsarbete

När en kommun vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner, krävs åtgärder inom både det obligatoriska och det frivilliga området. Det förstnämnda berör främst mottagandet. Till följd av att ett företag etablerar sig eller expanderar på orten kan kommunen exempelvis behöva hantera plan- och byggfrågor, bygga ut den kommunala infrastrukturen och utveckla sin skolverksamhet. Sådana utmaningar analyseras i kapitel 4 och tas inte upp vidare här. Nedan behandlar vi i stället främst insatser som görs innan en kommun kan ta emot en företagsinvestering, för att attrahera och dra till sig etableringar och expansioner. Främst berörs kommuners arbete med den frivilliga uppgiften näringslivsutveckling.

³ Källa: www.kolada.se. Soliditeten definieras som eget kapital (vid årets slut) dividerat med summa tillgångar i balansräkningen, exklusive pensionsåtaganden intjänade före 1998.

3.2.1 Vad säger kommunallagen?

Även om näringslivsutveckling är en frivillig uppgift, så anges de rättsliga ramarna för kommunernas arbete med dessa frågor i kommunallagen (2017:725). Enligt 2 kap. 8 § får kommuner och regioner genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller regionen. Vidare anges att individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare endast får lämnas om det finns synnerliga skäl för det.

En allmänt näringsfrämjande åtgärd från en kommun kan exempelvis vara att tillhandahålla mark eller teknisk service till företag. Det kan till exempel handla om att ställa i ordning byggklara industriområden med trafikleder, stickspår, vatten och avlopp med mera. Att hålla det enskilda näringslivet med lokaler är inte i sig en uppgift för kommunerna, men däremot har de sedan länge haft befogenhet att tillgodose hantverkets och den mindre industrins behov av lokaler under förutsättning att verksamheten inriktas på företagarkollektivet i allmänhet. Exempel på andra i princip tillåtna allmänfrämjande åtgärder är kommunala engagemang i utställningar, mässor och annan liknande kollektiv marknadsföring.⁴

3.2.2 Näringslivsarbetets organisation och inriktning

Alla kommuner i landet har någon form av näringslivsansvarig – det framgår av både tidigare studier och en genomgång som vi gjort av alla kommuners webbplatser. Benämningarna kan dock variera. De flesta näringslivsansvariga har tillsvidareanställda och projektanställda medarbetare, även om så mycket som en tredjedel av kommunerna bemannar funktionen med endast en person på hel- eller deltid.⁵ I stora kommuner kan det handla om tiotals personer.

Hur kommuner organiserar arbetet med näringslivsutveckling varierar. Vissa bedriver verksamheten inom den kommunala förvaltningen, med benämningar som exempelvis näringslivsavdelning,

⁴ Dalman, L., Persson, G. och Wikell, S. (2025). Kommunallagen med kommentarer och praxis, sjunde upplagan 2025, s. 141 ff.

⁵ SKL (2019) Den strategiske mångsysslaren – 10 år senare. Enkätundersökning om kommunernas näringslivsarbete 2018 med återkoppling till undersökningen 2008. Här refererad från Hermelin, B. och Persson, B. (2021) Lokala näringslivspolitiska strategier – oreglerat men förväntat i mellanlandet mellan ekonomi och politik. Linköpings universitet.

-kontor eller -enhet. Men det är även vanligt att arbetet sköts av ett bolag, helt eller delvis ägt av kommunen.

Vanligen har kommunerna i sitt arbete med näringslivsutveckling olika typer av samarbeten inom kommunens gränser med organ som stöttar och ger råd till företag, såsom exempelvis Almi, Coompanion, Företagarna, handelskammare med flera. Ofta har kommunerna även ett näringslivsråd där företrädare för kommunen och näringslivet träffas regelbundet och samarbetar för att utveckla det lokala näringslivet.

De flesta av landets kommuner deltar också i en eller flera samverkanskonstellationer med andra kommuner, regionen med flera, i syfte att bland annat attrahera företagsetableringar och företagsexpansioner till det geografiska område som samverkan omfattar (se vidare avsnitt 3.3). Sådan samverkan kan ske på permanent basis eller som tidsbegränsade projekt.

Vår genomgång av samtliga kommuners webbplatser visar att kommunernas arbete med näringslivsutveckling med en grov kategorisering främst tycks omfatta två huvudtyper av insatser (vilka också ligger i linje med vad som sades i avsnitt 3.2.1):

- Underlätta för företag som är verksamma i kommunen. Det kan exempelvis handla om rådgivning av olika slag, anordnande av nätverksträffar, företagsbesök, information om nödvändiga tillstånd, regler och tillsyn med mera.
- Attrahera nyetableringar, både från företag som redan är verksamma i kommunen och sådana som inte är det. En viktig del i detta är marknadsföring i olika former. På sina hemsidor lyfter de flesta kommunerna fram vilka fördelar som kan finnas med att etablera sig i kommunen, såsom företagsklimat, kommunikationer, rådgivningsresurser med mera. Vanligen visar kommunen på hemsidan också på vilken tillgång som finns på ledig mark och lediga lokaler för potentiella företagsetableringar.

Arbetet med näringslivsutveckling utgör en liten del av de svenska kommunernas kostnader. År 2023 använde de tillsammans cirka fyra miljarder kronor för näringslivs- och turismarbete.⁶

⁶ Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2024:13) Kommunalt näringslivsarbete. En kartläggning av Sveriges kommuners resurser och insatser.

3.3 Samverkan med och stöd från andra aktörer i näringslivsarbetet

Den statliga näringspolitiken handlar om att skapa förutsättningar för jobb och växande företag. Här ingår bland annat villkor för företagande och entreprenörskap, innovationskraft och en väl fungerande konkurrens. Många offentliga och andra aktörer på såväl nationell som regional nivå ansvarar för arbetsuppgifter som bidrar till att syftet med näringspolitiken kan uppnås.

Även kommuners arbete med näringslivsutveckling handlar i hög grad om att skapa förutsättningar för jobb och växande företag. Genom olika former av samverkan och stöd har kommunerna också mycket kontakter med de regionala och nationella aktörer som arbetar med att uppfylla näringspolitikens syfte. Nedan beskrivs översiktligt de delar av det svenska näringspolitiska systemet som vi bedömer är särskilt viktiga för kommunernas arbete med näringslivsutveckling och etableringar.

3.3.1 Regionernas arbete med näringslivsutveckling⁷

Regional utvecklingspolitik har bedrivits i flera decennier. Sedan den 1 januari 2019 är det Sveriges 21 regioner⁸ som ansvarar för att samordna och utveckla det regionala arbetet för hållbar utveckling i respektive län – se lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.

Här fokuserar vi på frågor om näringslivsutveckling. En regions uppdrag att bidra till en hållbar regional utveckling spänner dock över flera politikområden, såsom till exempel samhällsplanering, kollektivtrafik, kompetensförsörjning, kultur och näringsliv och innovation. I en regions ansvar ingår bland annat att utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling (en s.k. RUS) och samordna insatser för genomförandet av strategin.

Hur många som arbetar med regional utveckling varierar mellan regionerna, på ett sätt som i huvudsak tycks följa deras befolkningsstorlek. Andelen av dessa som arbetar med frågor om näringslivsutveckling tycks vanligen ligga på cirka 15–20 procent.⁹

⁷ Uppgifterna om regionernas arbete med näringslivsutveckling bygger till stor del på Sveriges Kommuner och Regioner (2023) 21 vägar till hållbar regional utveckling.

⁸ Här har även Region Gotland räknats med. I Gotlands län ansvarar dock Gotlands kommun för de uppgifter som regioner ansvarar för i övriga län.

⁹ Att döma av de uppgifter om anställda som kan utläsas av regionernas webbplatser.

Att främja näringslivets utveckling och stödja regionernas långsiktiga förmåga till innovation och förnyelse har länge ingått i det regionala utvecklingsarbetet. Till exempel tar regionerna fram kunskap och utvecklar planer och strategier – utöver den ovannämnda RUS handlar det exempelvis om strategier för näringslivsutveckling och innovation. I arbetet ingår att samordna och förankra planer och strategier med andra aktörer, som regionens närings- och arbetsliv, akademien, kommunerna med flera. Regionerna främjar även utvecklingen av s.k. innovativa miljöer.

Vidare stödjer regionerna näringslivets utveckling genom rådgivning till företag och entreprenörer. Insatserna kan vara allmänna och rikta sig till många olika branscher och typer av företag, men också avse mer specifik rådgivning till en viss bransch eller typ av företag. Rådgivningen sker ofta via olika organisationer, till exempel Almi, Coompanion, Företagarna eller Nyföretagarcentrum. Almis rådgivningsverksamhet sker via de 16 regionala Almibolagen, där ägandet delas av staten och regionerna.¹⁰

I uppdraget ingår även att underlätta tillgången till finansiellt kapital. Regionerna bidrar till det regionala näringslivets kapital till investeringar, genom så kallade företagsstöd och regionalt riskkapital. De regionala företagsstöden finansieras i huvudsak via ett statligt anslag¹¹, medan regionerna ofta är medfinansierare för riskkapitalet. Vidare verkar regionerna för att stärka tillgången till lånekapital, till exempel via Almis regionala bolag.

Till regionernas insatser hör också att på regional nivå främja såväl export från befintliga företag som etableringar och investeringar i Sverige. Sedan flera år leder och samordnar regionerna arbetet med det regionala exportfrämjandet. I denna samverkan ingår också Almi, Business Sweden, Enterprise Europe Network¹², Tillväxtverket och Exportkreditnämnden. Flera regioner arbetar också med etablerings-

¹⁰ De regionala Almibolagen ägs till 51 procent av helstatliga Almi Företagspartner AB och till 49 procent av regionerna. I några fall äger flera regioner ett Almibolag gemensamt.

¹¹ Anslag 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, som 2025 uppgick till 2,0 miljarder kronor. Det får bland annat användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster samt stöd till kommersiell service. Medlen disponeras i huvudsak av Tillväxtverket, men är delvis vikta för användning av regionerna (regeringen anger fördelningen i regleringsbrevet för anslaget). Nivåerna varierar. Exempelvis fick de fyra nordligaste regionerna mer än 100 miljoner kronor vardera 2025, medan till exempel Region Uppsala fick cirka 13 och Region Halland cirka 15 miljoner kronor.

¹² Enterprise Europe Network är ett europeiskt nätverk som administreras av Europeiska kommissionen för att stödja små och medelstora företag.

och investeringsfrämjande. Det sker ofta i nära samarbete med länets kommuner. Flera regioner har också särskilda investeringsfrämjande verksamheter som exempelvis drivs som aktiebolag, projekt eller i den regionala förvaltningen.

Organ där en region och länets kommuner samarbetar kring etablerings- och investeringsfrämjande finns i stort sett i samtliga Sveriges län – några exempel är Business Blekinge, Invest in Dalarna Agency, Business Region Kronoberg, Invest in Skåne, Business Region Värmland och Business Region Örebro. Många av de organ där regioner och kommuner samarbetar ingår också bland de totalt 20 organ runt om i landet som ingått avtal att vara regional partner till Business Sweden, vilket innebär att man får tillgång till Business Swedens kompetens, service och globala nätverk.

Kommunal samverkan sker även med annan avgränsning än län

För att komplettera bilden ovan bör sägas att många kommuner även deltar i andra samverkanskonstellationer än med sitt läns region, för att bland annat attrahera företagsetableringar och -expansioner till det geografiska område som samverkan omfattar. Den geografiska avgränsningen för sådan samverkan kan variera. Ett par exempel:

- Samverkan inom delregioner. I framför allt stora län kan det vara funktionellt med samverkan i en mindre krets än länets samtliga kommuner. Vi har i arbetet stött på ett flertal exempel på att två eller flera närliggande kommuner samverkar kring etablerings- och investeringsfrämjande (ibland över länsgränser). Ett exempel är Västra Götalands län. Baserat på kommunalförbund sker där samverkan avseende etableringskontor i de fyra delregionerna Boråsregionen (8 kommuner, Business Region Borås), Fyrbodalsregionen (14 kommuner, Business Region Väst), Göteborgsregionen (13 kommuner, Business Region Göteborg¹³) och Skaraborg (15 kommuner, Business Region Skaraborg). Inom ramen för Västra Götalandsregionen sker också samverkan mellan de olika etableringskontoren.

¹³ I Göteborgsregionen ingår även Kungsbacka som hör till Hallands län.

- Samverkan över större geografiska områden än län. I vissa fall kan det vara ändamålsenligt för kommuner att bedriva den marknadsföring som behövs för att attrahera företagsetableringar utifrån större geografiska områden än berörda län, om än inte avseende hela Sverige. Ett exempel på det är Stockholm Business Alliance, som drivs av Stockholm stads näringslivs- och destinationsbolag Stockholm Business Region, men som är ett partnerskap mellan 55 kommuner i nio län (Dalarna, Gävleborg, Stockholm, Södermanland, Värmland, Västmanland, Uppsala, Örebro och Östergötland). Ett annat exempel är Greater Copenhagen som startade 2016 och omfattar Region Skåne, Region Halland, Region Hovedstaden, Region Sjælland och samtliga 85 kommuner i den berörda svensk-danska geografien.

3.3.2 Statligt arbete med och stöd till näringslivsutveckling

Som nämndes i inledningen till avsnitt 3.3 handlar den statliga näringspolitiken om att skapa förutsättningar för jobb och växande företag. Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag. Delmålen är: a) Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse, b) Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv, samt c) Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft.

Av regeringens webbplats framgår att totalt 24 myndigheter, statliga bolag med mera är verksamma inom politikområdet näringspolitik.¹⁴ Då vårt fokus här är på kommunernas arbete med näringslivsutveckling, och det stöd och samverkan de kan ges i detta, vill vi särskilt nämna två av de statliga myndigheterna.

Tillväxtverket

Tillväxtverket arbetar för fler och växande företag samt ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i alla delar av landet. Myndigheten strävar efter att stärka företag, kommuner och regioner och skapa förutsättningar att möta framtidens utmaningar. Tillväxtverket erbjuder kunskap, nätverk och investeringar.

¹⁴ <https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/> (hämtad 2025-11-10).

Givet tilläggsdirektivets inriktning, bör här särskilt nämnas tre regeringsuppdrag som verket arbetar med eller nyligen har avslutat:

- Regeringen har uppdragit åt Tillväxtverket att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. Tillväxtverket tilldelades uppdraget i juni 2023 och det sträcker sig fram till och med den 31 december 2026.¹⁵
- Tillväxtverket har sedan 2017 haft regeringens uppdrag att bistå kommuner och regioner vid varsel och omställning i näringslivet. Uppdraget har förnyats i flera omgångar och löper i dagsläget till 2027. Syftet är att ytterligare stärka regioners och kommuners beredskap vid varsel, omställning, företagsetableringar och företagsexpansioner liksom deras kapacitet att hantera konsekvenserna av dessa. Inom ramen för uppdraget har Tillväxtverket bland annat tagit fram en etableringsguide som erbjuder kommuner och regioner tips, stöd och inspiration kring hur de kan utveckla sitt arbete med att attrahera och hantera företagsetableringar och företagsexpansioner. Guiden finns tillgänglig sedan början av 2026.¹⁶
- Tillväxtverket hade under åren 2018–2024 i uppdrag att administrera ett särskilt statsbidrag kring näringslivsutveckling till 39 kommuner med demografiska och geografiska utmaningar. Bidraget utgick med knappt 1,8 miljoner kronor per år vardera till de 39 kommunerna (totalt 70 miljoner kronor per år) för att de skulle kunna genomföra generella näringslivsfrämjande insatser.¹⁷

¹⁵ Klimat- och näringslivsdepartementet (2023) Uppdrag till Tillväxtverket att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. KN2023/03505.

¹⁶ <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/guiderochverktyg/guiderochverktyg/etableringsguiden.10161.html> (hämtad 2026-03-10).

¹⁷ Tillväxtverket (2025) Utveckling av näringslivet och företagsklimatet i landsbygdskommuner. Slutrapport för uppdrag att utbetala stöd för utveckling av företagsklimat och näringsliv i vissa gles- och landsbygdskommuner. Dnr 2021-11427.

Verket för innovationssystem (Vinnova)

Vinnova ska främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Med det avses nätverk av offentliga och privata aktörer där innovationer och ny kunskap tas fram, sprids och används. För att uppnå hållbar tillväxt och stärka Sveriges konkurrenskraft ska de, utifrån ett utmaningsdrivet perspektiv, verka för nyttiggörande av forskning och främjande av innovation.

Den forskning och utveckling som finansieras kan omfatta olika samhällsaktörer, till exempel förekommer ofta innovationsprojekt kring kommunala verksamheter med stöd av Vinnova.

Vinnova arbetar också med utredningsuppdrag o.d. Här bör nämnas att regeringen i sin strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län nämner ett uppdrag till Vinnova som ett exempel på en åtgärd som ska bidra till att öka statens styrning och koordinering på området. I uppdraget ska Vinnova ge stöd till offentliga aktörer för att stärka deras förmåga att arbeta proaktivt med policyutveckling.¹⁸

3.3.3 Nationellt investeringsfrämjande¹⁹

Business Sweden är drivande i statens investeringsfrämjande

Investeringsfrämjande syftar till att attrahera och underlätta för utländska företag att investera och expandera i Sverige och därmed bidra till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet. Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) ansvarar för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet. De arbetar med både export- och investeringsfrämjande.

Business Sweden ägs till lika delar av staten och Sveriges Allmänna Utrikeshandelsförening (SAU).²⁰ Uppdragen ges från staten (finansierat med anslag) och från svenska företag (i form av konsultjäns-

¹⁸ Regeringskansliet (2024) Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län.

¹⁹ Avsnittet baseras främst på Business Swedens årsredovisning för 2024, prop. 2025/26:01, utgiftsområde 24 samt SOU 2019:21 Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige. Slutbetänkande av Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar.

²⁰ SAU är en förening med cirka 150 medlemmar som omfattar bland annat Svenskt Näringsliv, Lantbrukarnas Riksförbund, Företagarna, branschförbund och näringslivsorganisationer samt stora och små svenska företag.

ter som erbjuds företag på marknadsmässiga villkor). Anslaget för investeringsfrämjande var 104 miljoner kronor 2025, vilket var cirka en femtedel av det samlade statsanslaget. Business Sweden hade under 2024 kontor i 37 länder utanför Sverige. I Sverige finns huvudkontoret i Stockholm och kontor på ytterligare nio orter. År 2024 hade Business Sweden i medeltal 513 anställda, varav 140 i Sverige och övriga runt om i världen.

I investeringsfrämjandet ska Business Sweden samverka nära med Regeringskansliet, statliga myndigheter och andra berörda nationella, regionala och lokala aktörer. Arbetet bedrivs dels i Sverige, dels på prioriterade marknader som till exempel Frankrike, Indien, Japan, Storbritannien, Sydkorea, Tyskland och USA, dels i ett antal andra länder för enskilda projekt, i samverkan med utlandsmyndigheterna. I investeringsfrämjandet prioriterar Business Sweden högkvalitativa investeringar, det vill säga sådana som skapar värde för svensk ekonomi och bidrar till nytta för Sverige.

Stöd och samverkan på regional och lokal nivå

I uppdraget ska Business Sweden stödja och samspela med relevanta aktörer på regional och lokal nivå. Det handlar bland annat om att koordinera och utveckla samverkan med regionala aktörer och andra samarbetspartners i Sverige för att stödja utländska investerare i investeringsprocessen, och om att bidra till kompetenshöjning hos personer som arbetar med investeringsfrämjande inom myndigheter, regionala aktörer med flera. Som nämndes i avsnitt 3.3.1 har Business Sweden formaliserade samarbeten med 20 regionala organisationer för att stödja företag att identifiera affärs- och investeringsmöjligheter i Sverige och svenska företag att hitta rätt hjälp när de planerar att expandera till nya marknader.

Givet tilläggsdirektivets inriktning, bör också nämnas att regeringen 2023 gav Business Sweden i uppdrag att förstärka koordineringen av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning. Uppdraget, som slutredovisades i november 2025, skulle bidra till att skapa goda förutsättningar för att realisera fordonstillverkarnas nyckelinvesteringar i form av etableringar. I uppdraget ingick bland annat att identifiera utmaningar och hinder, uppmärk-

samma berörda aktörer på dessa och underlätta samverkan mellan aktörerna – däribland berörda kommuner.²¹

Andra statliga aktörer inom investeringsfrämjandet

En viktig aktör i det svenska handels- och investeringsfrämjande är utrikesförvaltningen – Utrikesdepartementet (UD) och Sveriges utlandsmyndigheter (ambassader, generalkonsulat och representationer). Även annan utsänd personal, såsom de kulturråd respektive innovations- och forskningsråd som finns vid några ambassader och biståndspersonal, har betydelse i sammanhanget.

Även flera myndigheter bidrar på olika sätt till det statliga investeringsfrämjandet, bland annat Kommerskollegium, Svenska institutet, Tillväxtanalys, Tillväxtverket och Vinnova. Därtill påverkar ett flertal andra myndigheter investeringsfrämjandet genom tillsyn och tillståndsgivning med mera.

Det finns också flera statliga bolag som på olika sätt bidrar till investeringsfrämjandet, till exempel Almi Företagspartner AB, RISE Research Institutes of Sweden AB, Saminvest AB och Visit Sweden.

Andra aktörer i investeringsfrämjandet

Utöver offentliga aktörer, finns det även andra aktörer som spelar en viktig roll i investeringsfrämjandet och som i flera fall har kontakter med kommuner. Ett exempel är branschorganisationer, som har en samlande roll i investeringsfrämjandet genom att representera sina medlemsföretag inom respektive sektor.

Även privata handelskammare är viktiga för investeringsfrämjandet. De är oberoende näringslivsorganisationer som arbetar för att främja handel och företagande i en viss region och internationellt. I Sverige finns elva regionala handelskammare och även cirka 30 utländska handelskammare. Vidare finns cirka 50 svenska handelskammare i utlandet.

²¹ Business Sweden (2025) Uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning (KN2023/03276). Slutredovisning.

3.3.4 Andra aktörer av relevans i sammanhanget

Här bör även nämnas Sveriges Kommuner och Regioner som på olika sätt arbetar för att förbättra näringslivs- och företagsklimatet lokalt och regionalt. Fokus ligger på att främja samverkan mellan kommunen och näringslivet, lyfta medlemmarnas möjligheter att arbeta med kompetensförsörjning samt service och bemötande i kommunernas myndighetsutövning gentemot företag. SKR håller också i olika nätverk för samverkan om näringslivsfrågor där kommuner och regioner kan delta.

3.4 Investeringarnas omfattning och lokalisering

Tilläggsdirektivet berör kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Oavsett storlek eller inriktning berör dock alla etableringar och expansioner minst en kommun, eftersom de sker på en specifik plats.

3.4.1 Investeringarnas omfattning i allmänhet

Uppdragets fokus på stora företagsetableringar och -expansioner skiljer inte på om investeringen görs av utländska eller inhemska företag. Vi har dock inte funnit någon statistik som uttömmande beskriver all investeringsverksamhet som sker i Sverige.

En indikation på omfattningen av de etableringar och expansioner som sker, ges dock av storleken på de utländska direktinvesteringarna i Sverige. Vid utgången av 2024 uppgick de utländska direktinvesteringstillgångarna till 4 701 miljarder kronor. Det var en ökning med 222 miljarder kronor jämfört med 2023.²²

De utländska direktinvesteringarna kom från ett 30-tal olika länder. De sju största ägarländerna stod dock för cirka 75 procent av de totala direktinvesteringarna, med Luxemburg som största ägarland, följt av Storbritannien och Nederländerna. Sett till verksamheter berör de utländska direktinvesteringarna till cirka två tredjedelar tjänstesektorn (med finans och försäkring som största bransch)

²² Baserat på Statistiska centralbyråns ”Direktinvesteringstillgångar ökade både i Sverige och i utlandet under 2024”, Statistiknyhet från SCB 2025-11-05.

och till cirka en tredjedel tillverkningsindustrin (där kemi och läkemedel är den största branschen).²³

3.4.2 Accelerationskontorets tidigare kartläggning av pågående och planerade investeringar

I vårt grunduppdrag ingår att samla information om pågående eller planerade stora företagsetableringar och företagsexpansioner av vikt för den gröna omställningen till fossilfria processer. Vi ska också löpande ta fram en nulägesbild av dessa satsningars framdrift, status och eventuella hinder, målkonflikter och risker. Läget våren 2025 redovisades i en rapport i maj 2025.²⁴

Den kartläggningen omfattade projekt i tidig fas, planeringsfas och byggnation, medan etableringar och expansioner som avslutats och driftsatts inte ingick. Vidare var fokus på stora etableringar och expansioner, varför en lägre gräns drogs vid 100 miljoner kronor. Det betyder att mindre investeringar, som ändå kan vara viktiga för industrins gröna omställning, inte räknades med.²⁵

I rapporten från maj 2025 identifierades 155 investeringsprojekt över 100 miljoner kronor vardera. Deras totala investeringssumma var 803 miljarder kronor. Det handlade både om etableringar av helt nya industrier och om expansioner eller omställningar av befintliga industrier. Mätt som andel både av antalet fall och av den totala investeringssumman var relationen cirka 60/40 mellan nyetableringar och expansioner. Därtill gav undersökningen många exempel på väsentliga investeringar på något mindre belopp.

De 155 investeringsprojekten är spridda över hela landet. Det finns minst en investering i samtliga 21 län och det sker miljardinvesteringar i nästan varje län. En betydande andel av totalsumman här-

²³ Andelsuppgifterna, som avser 2023, är hämtade från Business Sweden (2025) Investeringar i geopolitikens skugga. Internationella direktinvesteringar i den globala och svenska ekonomien.

²⁴ Accelerationskontoret (2025) Här och nu i hela landet – En kartläggning av pågående och planerade investeringar av vikt för den gröna omställningen.

²⁵ Även följande urvalskriterier användes. För bedömning av en etablerings/expansions vikt för den gröna omställningen användes EU:s taxonomi för hållbara investeringar. För att en verksamhet (här en investering i en verksamhet) ska anses miljömässigt hållbar måste den då bidra väsentligt till ett eller flera av EU:s sex miljömål. Därtill medtogs investeringar som ger viktiga bidrag till miljömålen men ännu inte täcks av taxonomin, till exempel brytning och bearbetning av kritiska råmaterial inklusive järnmalm. Av olika skäl medtogs inte följande områden: Vindkraft och solkraftparker (då de kartläggs av länsstyrelserna och Energimyndigheten på vindbrukskollen.se), Indirekta investeringar såsom stadsutveckling, bostadsbyggande och utbildningssatsningar, samt Infrastruktursatsningar såsom elnät, järnväg, väg och hamnar (som kan följas i den nationella planen för transportinfrastruktur).

rör dock från de nordligaste länen, i och med att de enskilda investeringarna inom sektorer som gruvnäring och stålproduktion är mycket stora.

Många kommuner berörs i den tidigare kartläggningen

I arbetet med tilläggsuppdraget har vi bearbetat materialet från den tidigare kartläggningen för att även få fram fördelningen mellan enskilda kommuner. Detta visar att de 155 investeringsprojekten över 100 miljoner kronor vardera fördelar sig mellan totalt 90 olika kommuner.

Bland dessa 90 finns en god spridning mellan olika typer av kommuner. Exempelvis finns det representation i materialet av minst en kommun från samtliga de grupper som ingår i SKR:s kommungruppsindelning, det vill säga de tre huvudgrupperna 1) storstäder och storstadsnära kommuner, 2) större städer och kommuner nära större stad, samt 3) mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, och deras totalt nio undergrupper.²⁶

De 90 kommunernas storlek varierar mycket. Se tabell 3.1 där de delats in utifrån de fem storleksklasser vi använder i uppdraget.²⁷

Tabell 3.1 Berörda kommuner indelade utifrån befolkningsstorlek

Befolkningsstorlek	Antal kommuner i materialet	Antal kommuner totalt i storleksklassen	Andel med investering
Upp till 10 000	7	76	9 %
10 001–20 000	27	91	30 %
20 001–50 000	25	72	35 %
50 001–100 000	18	31	58 %
Fler än 100 000	13	20	65 %
Summa	90	290	–

Källa: Bearbetning av underlagsmaterial till Accelerationskontoret (2025) Här och nu i hela landet – En kartläggning av pågående och planerade investeringar av vikt för den gröna omställningen.

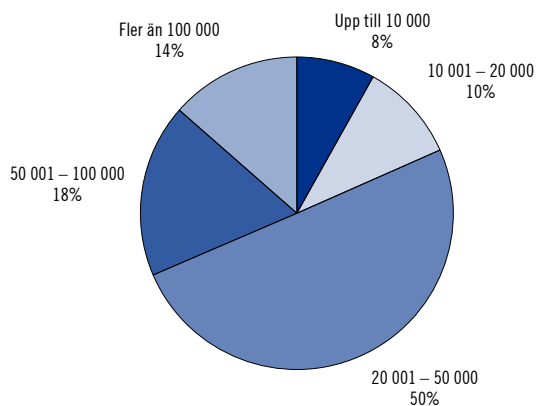
²⁶ Sveriges Kommuner och Regioner (2023) Kommungruppsindelning. Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023.

²⁷ Som framgått av kapitel 2 utgår kommunernas storlek från Statistiska centralbyråns statistik ”Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2024 och befolkningsförändringar 2024”.

Även om alla storleksklasser finns med, så visar tabellen ändå att mottagande av stora företagsetableringar och -expansioner tycks vara relativt sett vanligare i större kommuner. Det är dock knappast förvånande med tanke på omfattningen av det åtagande som en stor investering av detta slag kan medföra för kommunen.

Av den totala investeringssumman som framkom i vår kartläggning från maj 2025, avser hälften kommuner i gruppen 20 001–50 000 invånare, Det förklaras bland annat av att både Kiruna och Boden – med stora investeringar inom gruvnäring och stålproduktion – återfinns i denna storleksklass. Resten är relativt jämnt fördelat mellan storleksklasserna. Se figur 3.2 nedan.

Figur 3.2 Total investeringssumma fördelad utifrån befolkningsstorlek

Källa: Bearbetning av underlagsmaterial till Accelerationskontoret (2025) Här och nu i hela landet – En kartläggning av pågående och planerade investeringar av vikt för den gröna omställningen.

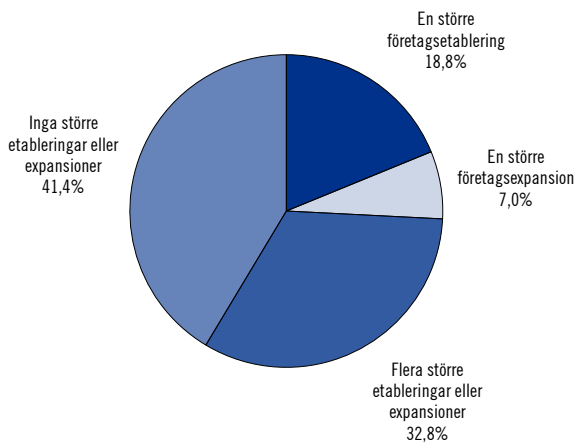
3.4.3 Bilden bekräftas av enkäten i tilläggsuppdraget

Som framgått av kapitel 2 gjorde vi inom ramen för tilläggsuppdraget under november-december 2025 en enkät bland samtliga kommuner. Även där ställdes frågor om förekomsten av stora företagsetableringar och företagsexpansioner i kommunerna.

I enkäten angav cirka 60 procent av de svarande att det i kommunen under de senaste fem åren genomförts, beslutats eller planerats

någon/några större företagsetableringar eller företagsexpansioner av vikt för industrins gröna omställning i kommunen (se figur 3.3).²⁸

Figur 3.3 Större företagsetableringar/-expansioner av vikt för den gröna omställningen som skett i kommunen senaste fem åren (n = 186)

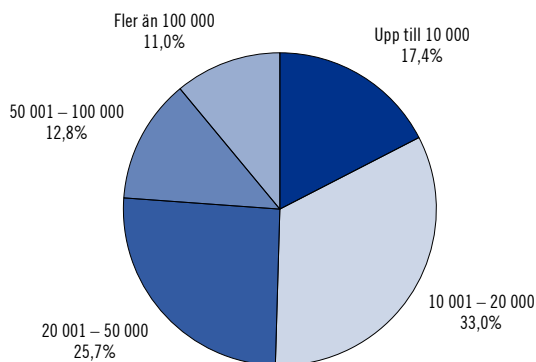
Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Vad som ses som en stor företagsetablering eller företagsexpansion lär variera mellan olika kommuner, bland annat eftersom landets kommuner sinsemellan är så olika stora. I enkäten ombads de svarande därför att utgå från vad de själva bedömer som betydande storlek, men som vägledning ändå beakta att Accelerationskontoret i sin tidigare kartläggning drog en lägre gräns för stora etableringar och expansioner vid 100 miljoner kronor.

Med reservation för att tolkningen av vad som är en stor etablering/expansion kan variera, tyder ändå enkäten på att förekomsten av etableringar och expansioner varit ganska jämnt fördelad mellan kommuner av olika storlek. Detta framgår av figur 3.4, som visar hur stor andel av det totala antalet kommuner som angett att det förekommit *minst en* etablering/expansion som återfinns i de olika storleksgrupper vi använder.

²⁸ För att knyta an till vår tidigare kartläggning användes även i denna enkät formuleringen ”stora företagsetableringar och företagsexpansioner av vikt för den gröna omställningen”.

Figur 3.4 Större företagsetableringar/-expansioner av vikt för den gröna omställningen som skett i kommunen senaste fem åren – fördelat på kommunstorlek (n = 109)

Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Figur 3.4 bygger alltså på de kommuner som angett att det förekommit minst en etablering/expansion. Det underliggande enkätmaterial tyder dock på att det är relativt sett vanligare att det förekommit *fler än en* etablering/expansion i stora kommuner än i små. Ser man till svaren för de kommuner som ingår i figur 3.4 var det exempelvis tre fjärdedelar av kommunerna med fler än 100 000 invånare som angav att det hade handlat om flera etableringar/expansioner, att jämföra med en femtedel bland kommunerna med högst 10 000 invånare.

3.4.4 Förekommer det att kommuner tackar nej?

Att ta emot stora industriinvesteringar innebär i allmänhet ett risktagande för den berörda kommunen. Vinsterna – i form av främst ökade skatteintäkter – ligger oftast en bit fram i tiden. För att kunna ta emot företagsetableringen eller -expansionen kan dock kommunen på kortare sikt behöva göra investeringar – ofta lånefinansierade – i kommunal infrastruktur, bostäder, service med mera. Det sker också innan kommunen säkert vet vilken omfattning företagets investering i slutändan får eller hur inflyttningen till kommunen kommer att påverkas. För kommunen är det dock viktigt att de personer

som tar de nya jobben också bosätter sig i kommunen, eftersom kommunalskatten betalas där man är folkbokförd. Risktagandet påverkas även av att ett kommunalt budgetunderskott ska regleras inom tre år enligt kommunallagen. Vi diskuterar dessa utmaningar närmare i det nästföljande kapitel 4.

Även om det som framgått sker många stora företagsetableringar och företagsexpansioner runt om i landet, så innebär de risker en investering kan medföra att det inte alltid är givet att en kommun är villig att ta emot en planerad investering.

Det finns också tecken på att kommuner tvekar inför framtida etableringar. Exempelvis har Tillväxtverket genom kontakter med kommuner och regioner på senare tid noterat en förändrad inställning till framför allt större företagsetableringar. Enligt Tillväxtverket är flera kommunrepresentanter tveksamma till att locka större företagsetableringar till sin kommun, bland annat beroende på den finansiella risk en investering kan medföra för en kommun.²⁹

Även andra skäl kan få kommuner att avstå. Till exempel visar en enkätundersökning som Västra Götalandsregionen gjorde i mars 2025 att 75 etableringsprocesser avbrutits bland länets kommuner under de senaste fyra åren på grund av bristande tillgång på eleffekt.³⁰

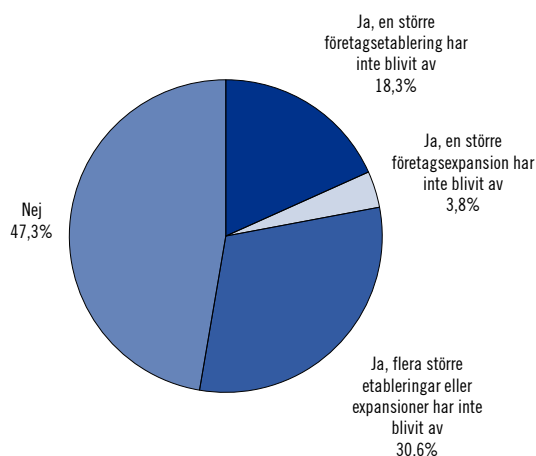
Accelerationskontorets enkät ger en liknande bild

I enkäten frågade vi om det under de senaste fem åren förekommit att någon/några planerade större företagsetableringar eller företagsexpansioner i kommunen *inte* har blivit av på grund av att kommunen inte haft möjlighet att ta emot dem. Drygt hälften av kommunerna svarade ja på detta (se figur 3.5).

²⁹ Tillväxtverket (2025) Att bistå vid varsel och omställning 2022–2024. Slutrapport. Dnr Å2022-1984.

³⁰ VGR Analys (2025:22) Etableringsprocesser och marknadens elbehov i kommuner i Västra Götaland. En studie av etableringsprocesser från kommunernas perspektiv.

Figur 3.5 Har det förekommit att någon planerad större företagsetablering/-expansion inte blivit av i kommunen de senaste fem åren? (n = 186)

Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Det är god geografisk spridning bland de kommuner som angett att en eller flera företagsetableringar eller -expansioner i kommunen inte har blivit av. Det finns kommuner i 16 län bland de som svarat att *en* etablering har uteblivit och kommuner i 19 län bland de som svarat att *flera* etableringar eller expansioner har uteblivit. Det går inte att utläsa några systematiska skillnader i fördelningen mellan de olika svarsalternativen beroende på hur stor arbetslösheten är i kommunerna (fördelningen mellan kommuner med hög respektive låg arbetslöshet är i stort sett densamma för de olika svarsalternativen³¹) eller vilken FA-region de svarande kommunerna hör till.³² Det kan noteras att i de FA-regioner som omfattar många kommuner, det vill säga främst storstadsområdena, finns i allmänhet någon/några kommuner i samtliga svarsalternativ.

Det finns också kommuner i samtliga de fem storleksklasser vi utgått från bland både dem där en etablering uteblivit och dem där

³¹ Som framgått av kapitel 2 har vi för att undersöka påverkan av arbetslöshetsnivåer delat in kommunerna i fem grupper utifrån andel inskrivna arbetslösa i kommunen (0–2,99 %, 3–4,99 %, 5–6,99 %, 7–8,99 %, 9 % och uppåt) baserat på Arbetsförmedlingens statistik per oktober 2025.

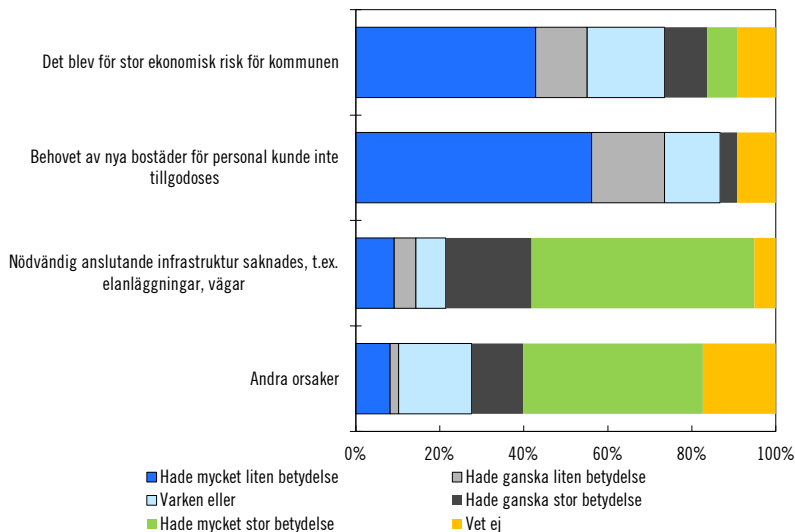
³² Som framgått av kapitel 2 är en funktionell analysregion (FA-region) en region inom vilken människor kan bo och arbeta. FA-regioner syftar till att spegla geografiska områden som utgör lokala arbetsmarknadsområden på lång sikt. Sverige delas in i 71 FA-regioner.

flera etableringar eller expansioner inte blivit av. Fördelningen mellan små och stora kommuner ser dock lite olika ut i de två fallen. Bland de kommuner som svarat att *en* etablering uteblivit är det 56 procent som har högst 20 000 invånare och 12 procent som har fler än 50 000 invånare. Bland de kommuner som angett att *flera* etableringar eller expansioner uteblivit är motsvarande fördelning 47 respektive 32 procent.

Figur 3.5 tar upp uteblivna större etableringar och expansioner oavsett verksamhetens karaktär. På en följdfråga i enkäten svarade dock två tredjedelar av de som angav att minst en planerad, större etablering eller expansion inte hade blivit av, att de kunde bedömas ha varit av vikt för den gröna omställningen.

I enkäten bad vi också de som svarat att minst en planerad, större företagsetablering eller -expansion hade uteblivit, att ange skälen till detta. Fyra svarsalternativ var fördefinierade, med möjlighet att i ett öppet svar utveckla vad man avsåg med ”andra orsaker”. Som figur 3.6 visar ansågs frågor om infrastruktur ha haft störst betydelse.

Figur 3.6 Skäl till att företagsetableringar/-expansioner inte blivit av (n = 98)

Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Svarsbilden i figuren motsvarar i huvudsak hur svaren fördelar sig även uppdelat på kommunstorlek. På ett par punkter kan man dock i det underliggande enkätaterialet se tydliga skillnader på grupp-nivå mellan små och stora kommuner. Den ena är att beträffande ekonomisk risk så anger cirka 28 procent av kommunerna med upp till 10 000 invånare att den ekonomiska risken hade ganska eller mycket stor betydelse, att jämföra med cirka 8 procent för kommuner med mer än 50 000 invånare. Den andra rör om det saknades nödvändig anslutande infrastruktur. På detta svarade 14 procent av kommunerna med högst 20 000 invånare att det hade ganska eller mycket liten betydelse eller ”varken eller”, att jämföra med att cirka 42 procent av kommunerna med fler än 100 000 invånare lämnade något av dessa svar.

Vidare överensstämmer svarsbilden i figuren väl med hur kommuner med olika hög arbetslöshet har svarat – det går inte att urskilja några tydliga skillnader mellan de grupper vi definierat. Inte heller mellan olika FA-regioner finns några tydliga skillnader på gruppnivå. I likhet med vad som sades i anslutning till föregående figur gäller även för denna fråga att bland de FA-regioner som omfattar många kommuner, så finns vanligen någon/några kommuner i samtliga svarsalternativ.

Bland de som svarade att andra orsaker hade ganska eller mycket stor betydelse visade de uppföljande öppna svaren att det oftast handlat om att man inte på ett tillfredsställande sätt hade kunnat lösa olika tillståndsfrågor eller frågor om mark- och planförutsättningar (ofta att kommunen inte kunnat erbjuda tillräckligt med detaljplanerad mark). Ungefär tre fjärdedelar av de berörda svarande tog upp sådana faktorer. Ett annat vanligt svar (som gavs av cirka en fjärdedel av de berörda svarande) var att kommunen inte haft tillräcklig kompetens eller kapacitet för att kunna hantera etableringen eller expansionen, inklusive frågor om arbetssätt och styrning. Flera av respondenterna gav också i sina öppna svar mer utvecklade resonemang om de problem som funnits kring teknisk infrastruktur. Omkring en tiondel av de berörda svarande lyfte också fram externa marknads- och branschförutsättningar som påverkat, till exempel att det berörda företaget i slutändan valt att förlägga verksamheten till andra orter i Sverige eller andra länder.

4 Kommuners incitament och utmaningar

I detta kapitel analyseras vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning (4.1) och vilka utmaningar det kan medföra för dem. För utmaningar redovisar vi först vad som framkommit i vår enkät (4.2) och redogör sedan mer ingående för olika utmaningars betydelse (4.3). För respektive område beskriver vi även översiktligt befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd.

4.1 Vilka incitament har kommuner?

Ett flertal tidigare studier har beskrivit vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Den bild som där framkommer har också i huvudsak bekräftats i de kontakter vi haft i arbetet. I korthet handlar det om två typer av incitament:

- Möjligheter till ökade ekonomiska intäkter för kommunen
- Andra fördelar för kommunen, dess invånare och näringsliv

4.1.1 Möjligheter till ökade ekonomiska intäkter

Ökade skatteintäkter

Ett viktigt ekonomiskt incitament för en kommun att ta emot stora företagsetableringar och -expansioner är att det ger möjlighet till nya jobb och därmed även till ökade skatteintäkter till kommunen. Landets kommuner står inför en ny demografisk situation med mindre

barnkullar, marginellt fler i arbetsför ålder och en ansevärd ökning av äldre. Det medför stora utmaningar. En förändrad befolkning påverkar välfärdens förutsättningar. För att på sikt klara sitt välfärdsuppdrag kan en kommun behöva öka andelen av befolkningen i arbetsför ålder och sträva efter att fler arbetstillfällen ska finnas i kommunen.

De ökade skatteintäkterna kan komma från flera typer av arbetstillfällen när det sker en stor företagsinvestering i en kommun:

- Den primära sysselsättningseffekten handlar om att det uppstår nya jobb i den nya företagsetableringen eller -expansionen.
- Det uppstår även en indirekt effekt genom att personer som flyttar till kommunen för att arbeta vid det företag som etablerar sig eller expanderar ofta har en medföljande make/maka/partner som också behöver ett jobb på orten. Därtill leder tillkomsten av nya arbetstillfällen och nya kommuninvånare till en viss s.k. multiplikatoreffekt genom att efterfrågan på varor och tjänster av olika slag ökar i kommunen, vilket kan öka antalet sysselsatta i dessa branscher. På kort sikt handlar det inte minst om att inflödet av nya investeringar och bostadsbehov kan leda till en period av intensiv byggverksamhet i kommunen. Storleken på multiplikatoreffekterna kan variera från fall till fall, men normalt torde det handla om någonstans mellan 1 och 2 ytterligare jobb för varje nytt jobb i den nya företagsetableringen eller företagsexpansionen.¹

En kommuns skatteintäkter bestäms av befolkningens storlek, beskattningsbara förvärvsinkomster och skattesatsen. Hur stor skatteintäkt kommunen får för varje nytt arbetstillfälle beror således i grunden på lönenivån och den kommunala skattesatsen.

Ökade skatteintäkter förutsätter bosättning

Det bör poängteras att kommunalskatten betalas i den kommun där en person är folkbokförd. För att en kommuns skatteintäkter ska kunna öka när ett företag etablerar sig eller expanderar på orten krävs det således att de nya jobb som uppstår utförs av personer som är

¹ Se till exempel Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2024:12) Ny kraft i norr. Grön omställning och norra Sveriges arbetskraftsbehov fram till 2035 och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2025:13) Effekter av företagsetableringar på lokal ekonomi – två exempel från norra Sverige.

folkbokförda i kommunen. Ökade skatteintäkter från de nya anställda kan då komma både från personer som inte tidigare bodde i kommunen och flyttar dit för det nya arbetet, och från personer som redan bor i kommunen men som tidigare saknade eller hade en lägre arbetsinkomst.

En erfarenhet från gruvnäringen och de nya industrisatsningarna i norra Sverige är dock att de nya jobben där inte sällan utförs av personer som är bosatta i andra kommuner i landet, eller rent av utomlands, och som väljer att pendla till kommunen (så kallad ”fly in, fly out”).² I detta fall ökar alltså inte kommunens skattekraft, eftersom personerna i fråga är folkbokförda på någon annan ort.

Det kommunala utjämningsystemet påverkar

Hur stor den faktiska intäktsökningen blir för kommunen påverkas även av det kommunala utjämningsystemet. SKR har på sin hemsida redovisat räkneexempel för 2024 på hur utjämningsystemet påverkar skillnaden mellan brutto- och nettoeffekt på skatteintäkter som en kommun får för olika typer av invånare. Efter hänsyn taget till systemets faktorer för inkomst- respektive kostnadsutjämnings visar beräkningarna att marginaleffekten på kommunens totala skatteintäkter vid inflyttning skiljer sig ganska lite mellan låg- och högavlönade yrken. Om man ser till genomsnittet för samtliga kommuner medför ytterligare en invånare mellan 19 och 64 år med en årsinkomst på 200 000 kronor ett skattetillskott för kommunen på drygt 22 000 kronor, medan motsvarande tillskott för en person med en årsinkomst på 800 000 kronor blir cirka 35 000 kronor. Effekten varierar dock mellan olika kommuner. För de kommuner som får lägst skattetillskott av den nya invånaren handlar det i räkneexemplen om knappt 10 000 kronor för både låg- och höginkomsttagaren, och för de som får mest om cirka 30 000 kronor för låg- och cirka

² Gällivare och Kiruna kommuner har uppskattat att cirka 10–15 procent av de som arbetar där inte är skrivna i kommunerna utan pendlar in från övriga länet, övriga Sverige eller utlandet. (Se Regeringskansliet [2024] Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län [Fi 2022:A], s. 11 f.) Sett som andel av sysselsättningen i hela de två nordligaste länen, ökade inpendlingen i Västerbotten från cirka 2 procent under 2010–2022 till cirka 3,8 procent 2023, medan den i Norrbotten var cirka 3 procent 2023, vilket andelen legat på sedan 2015. [Se Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser [Rapport 2024:12] Ny kraft i norr. Grön omställning och norra Sveriges arbetskraftsbehov fram till 2035, s. 49 f.)

45 000 kronor för höginkomsttagaren (vi har då rensat bort några enstaka extremfall).³

En liknande bild ges av en underlagsrapport till Accelerationskontoret om lärdomar från södra Norrland av kommunalt risktagande vid stora företagsetableringar. Där anges att Timrå kommun har beräknat att om en stor företagsetablering skulle medföra att kommunens befolkning ökar med mellan 7 000 och 13 000 personer, så skulle kommunens skatteintäkter totalt öka med mellan 105 och 229 miljoner kronor, det vill säga mellan cirka 15 000 och 17 500 kronor per ny kommuninvånare.⁴

Fastighetsrelaterade intäkter

Att sälja mark till företag som ska etablera sig eller expandera på orten kan ge intäkter för kommunen. Kommuner är i allmänhet stora markägare som aktivt använder mark för att planera och bygga för samhällsutveckling, bostäder och infrastruktur. De äger ofta mark nära tätorter för att möta behov av rekreation och friluftsliv. Kommunen kan sälja mark genom avtal eller upplåta nyttjanderätter till byggherrar, men allmänna platser kvarstår oftast som kommunens egendom.

På längre sikt kan en stor företagsetablering eller -expansion, med ökad befolkning och behov av ökat bostadsbyggande som följd, även leda till ökade intäkter från kommunala fastighetsavgifter. Alla som äger ett bostadshus betalar en sådan avgift, vilken uppgår till 0,75 procent av fastighetens taxeringsvärde. Avgiften begränsas dock till ett indexbundet takbelopp som följer den årliga förändringen av inkomstbasbeloppet (för 2025 var takbeloppet 10 074 kronor per bostadsbyggnad). För nybyggnation har ett undantag dock införts för att stimulera bostadsbyggandet. Bostäderna är helt befriade från avgift de första 15 åren, varför det tar lång tid innan kommunerna kan få ut intäkter från fastighetsavgiften för nybyggda bostäder.

³ <https://skr.se/ekonomiochbudgetplanering/utjamningssystem.8275.html> (hämtad 2025-11-04).

⁴ Azets (2025) Starkare tillsammans – lärdomar från Södra Norrland av kommunalt risktagande vid stora företagsetableringar. Rapport till Accelerationskontoret.

4.1.2 Andra fördelar för kommunen, dess invånare och näringsliv

När ett företag etablerar sig eller expanderar kan det alltså ge fler invånare i kommunen och ökade skatteintäkter. Fler invånare kan dock även ha andra fördelar för en kommun. Till att börja med ses tillväxt rent allmänt som något eftersträvansvärt av många kommuner. En stor och ökande befolkning antas stärka en kommuns attraktivitet, bland annat därför att det möjliggör ett större utbud av verksamheter där människor kan träffas eller konsumera, såsom kulturinstitutioner, butiker och restauranger.

Med en växande befolkning ökar också antalet användare av de offentliga tjänsterna. Det kan göra det lättare att upprätthålla och utveckla omfattningen och kvaliteten i skolor, vård och omsorg och infrastruktur som vatten och avlopp.

En variant på detta är om nyinflyttningen till kommunen kan bidra till att öka kapacitetsutnyttjandet av kommunens befintliga tillgångar, till exempel bostadsbeståndet. Visserligen är det vanligt att en ökad inflyttning till följd av en större företagsinvestering medför att fler bostäder behöver byggas, vilket kan ge utmaningar för kommunen (se avsnitt 4.3). Men om beläggningen i utgångsläget är låg i bostadsbeståndet i kommunen, kan nyinflyttningen åtminstone till en del mötas med ökad beläggning bland befintliga bostäder. Att få till ett sådant ökat kapacitetsutnyttjande i kommunala faciliteter, såsom till exempel bostäder, skolor eller industrimark/-lokaler, kan vara ett incitament för en kommun att ta emot en stor etablering eller expansion.

När det sker en stor företagsinvestering av vikt för den gröna omställningen, kan också kommunens mottagande sägas bidra till denna omställning. Det kan vara ett mål i sig för kommunen och även medföra att den "sätts på kartan" som en föregångare i omställningen. Det kan ge ökad uppmärksamhet och leda till att kommunen får stå som arrangör för nationella och utländska besök samt större nationella och internationella evenemang. Även sådana aktiviteter har en positiv effekt på näringslivet i kommunen, exempelvis för hotell, restauranger och affärer.

Vidare handlar de etableringar och expansioner som är i fokus för vårt uppdrag ofta om verksamheter i teknologisk framkant. Med sådana etableringar kan kommunen bli mer attraktiv för invester-

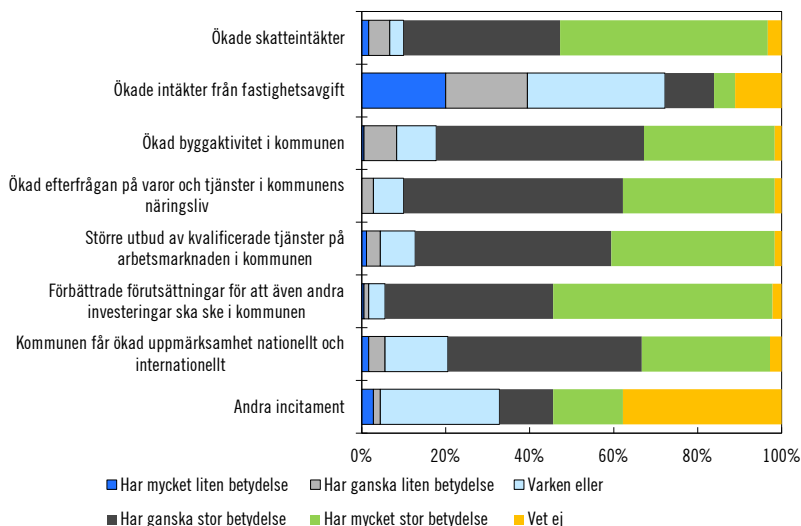
ingar av likartad karaktär. Det ökar möjligheterna för att det i kommunen kan bildas kluster inom verksamhetsområdet, vilket kan öka kommunens attraktionskraft för forskningsverksamhet.

Stora företagsinvesteringar kan också stärka arbetsmarknaden i kommunen – och då inte bara i bemärkelsen att det tillkommer fler arbetstillfällen. Genom att investeringarna inte sällan handlar om avancerad teknik kräver de också ofta kvalificerad personal. Om behovet av kvalificerade tjänster ökar i en kommun, så kan det ha positiva effekter på den lokala arbetsmarknaden.

4.1.3 Olika typer av incitament betonas i vår enkät

Som framgått av kapitel 2 har vi gjort en enkät bland samtliga kommuner. En fråga var vilka incitament kommuner generellt sett har att attrahera och ta emot företagsetableringar och -expansioner. De svarande fick bedöma graden av betydelse för åtta fördefinierade svarsalternativ, med möjlighet att i ett öppet svar utveckla vad man avsåg om man fyllde i ”andra incitament”. Många angav att flera olika incitament har ganska eller mycket stor betydelse (se figur 4.1).

Figur 4.1 Bedömning av vilka incitament kommuner generellt har att attrahera och ta emot företagsetableringar/-expansioner (n = 180)

Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Som figuren visar angav många av kommunerna att möjligheten till ökade skatteintäkter är ett viktigt incitament för att attrahera och ta emot stora etableringar och expansioner. Men enkätsvaren tyder också på att kommunernas incitament handlar om mer än bara ökade skatteintäkter.

Av de som angav att ”andra incitament” har ganska eller mycket stor betydelse (53 kommuner) nämnde många i det öppna svaret faktorer som liknar de fördefinierade alternativen. Således var de två vanligaste svaren i dessa fall att företagsetableringar och företags-expansioner skapar fler jobb i kommunen (cirka 40 procent angav det) eller bidrar till ökad befolkning i kommunen (cirka 20 procent svarade det) – det får sägas knyta an till att skatteintäkterna kan öka vid en etablering eller expansion. De tre faktorer som därutöver nämndes oftast i de öppna svaren (alla angavs av cirka 15 procent) rörde att etableringar och expansioner förstärker kommunens varumärke och bild i omvärlden, bidrar till att utveckla det lokala näringslivet samt underlättar investeringar i infrastruktur.

Sett till hur olika typer av kommuner har svarat på frågan om incitament, finns det på grupp-nivå (med de indelningar vi använder) inga tydliga skillnader vare sig mellan kommuner av olika storlek, med olika nivå av arbetslöshet eller utifrån vilken FA-region de tillhör. Till exempel kan noteras att i de FA-regioner där flera kommuner svarat på enkäten så har de nästan genomgående gjort olika bedömningar av vilken betydelse det har att en etablering/expansion kan ge ett ”större utbud av kvalificerade tjänster på arbetsmarknaden i kommunen”. I FA-regioner med många kommuner, det vill säga främst storstadsområdena, finns det också i allmänhet någon eller några kommuner i samtliga svarsalternativ.

4.2 Bilden av kommuners utmaningar i vår enkät

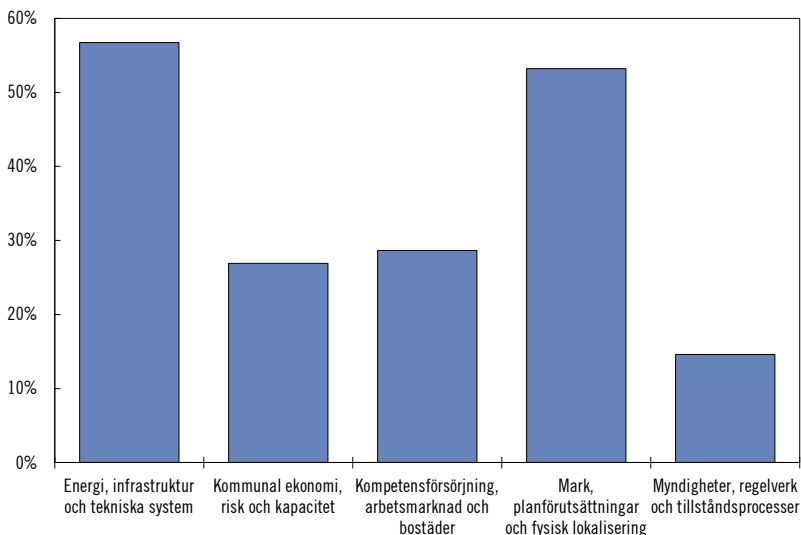
Kommuner som vill attrahera och ta emot stora etableringar och expansioner möter olika slags utmaningar – det visar såväl tidigare studier som vår enkät och våra intervjuer. Utmaningar kring att attrahera företag att etablera sig eller expandera uppstår i ett tidigt skede och föregår till stor del mottagandet, medan olika utmaningar i själva mottagandet ofta uppstår ungefär samtidigt.

4.2.1 Utmaningar enligt enkäten

I enkäten ombads de svarande att i en öppen fråga ange vilka de största utmaningarna är för en kommun som vill ta emot en större företagsetablering eller företagsexpansion. Svaren kan grovt sett indelas i fem kategorier – dessa och hur stor andel som angett respektive kategori som en utmaning visas i figur 4.2 nedan.

Figur 4.2 Faktorer som angetts som utmaningar när kommuner tar emot större företagsetableringar/-expansioner (n = 171)

Andel av de svarande som nämnt området som en utmaning

Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Sett till den storleksindelning av kommunerna som vi använder, så motsvarar svarsprofilen även på gruppnivå i huvudsak den som visas i figuren. För enskilda utmaningar finns dock vissa variationer mellan kommuner av olika storlek. Störst enhetlighet finns kring att ”energi, infrastruktur och tekniska system” kan utgöra en utmaning – där motsvarar genomsnittet i samtliga storleksgrupper i princip det samlade värdet som framgår av figuren ovan. För två typer av utmaningar finns däremot stora skillnader, främst genom att en klart större andel av kommunerna i en storleksgrupp lyft fram utmaningen än i övriga grupper (i båda fallen cirka 25 procentenheter mer än den näst högsta gruppen). Det gäller för ”kompetensförsörjning,

arbetsmarknad och bostäder” där genomsnittet för kommunerna med mellan 50 000 och 100 000 invånare (cirka 65 %) är klart högre än för övriga grupper och för ”mark, planförutsättningar och fysisk lokalisering” där motsvarande gäller för kommunerna med fler än 100 000 invånare (vars genomsnitt är cirka 80 % i detta fall). Möjligen avspeglar det senare att tillgången på ledig mark för företagsetableringar är mer begränsad i de största och ofta tätbebyggda kommunerna.

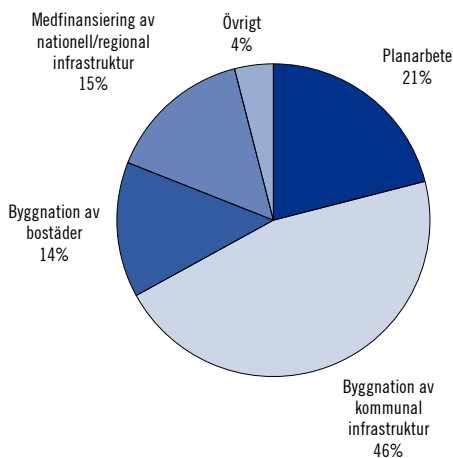
Även för kommuner med olika nivåer av arbetslöshet ser svarsprofilerna på gruppnivå i huvudsak ut på motsvarande sätt som i figur 4.2. Dock tycks ”kompetensförsörjning, arbetsmarknad och bostäder” oftare vara en utmaning för kommuner med låg arbetslöshet än för dem med hög arbetslöshet. Således har drygt en tredjedel av kommunerna med mindre än 5 procents arbetslöshet angett detta som en utmaning, att jämföra med mindre än en sjättedel av kommunerna där arbetslösheten överstiger 9 procent.

Som framgår av figur 4.2 har många kommuner nämnt ”mark, planförutsättningar och fysisk lokalisering” som en utmaning. Sett till hur svaren fördelar sig mellan FA-regionerna kan dock noteras att i cirka 20 av de 71 FA-regionerna har ingen kommun nämnt dessa aspekter i sitt svar. Av dessa återfinns fler än hälften i Norrland och även de övriga i områden som präglas av gles- eller landsbygd. I samtliga de FA-regioner som omfattar landets största städer har däremot åtminstone någon kommun nämnt att ”mark, planförutsättningar och fysisk lokalisering” är en utmaning.

4.2.2 Kostnader enligt enkäten

I sammanhanget är det också intressant att se hur de svarande har bedömt hur stor del av en kommuns kostnader i samband med en företagsetablering eller -expansion som kan kopplas till olika insatser. I enkäten ombads kommunerna att uppskatta hur stor del av de totala kostnaderna som kan hänföras till fem olika fördefinierade kostnadstyper, med möjlighet att i ett öppet svar precisera vad man menar med typen ”övrigt”. Det bör påpekas att ganska många svarade ”vet ej” i denna fråga, men i figur 4.3 visas den genomsnittliga svarsbilden för de som gjort en uppskattning.

Figur 4.3 Hur stor del av en kommuns kostnader vid en företagsetablering eller -expansion kan kopplas till olika insatser (n = 109)

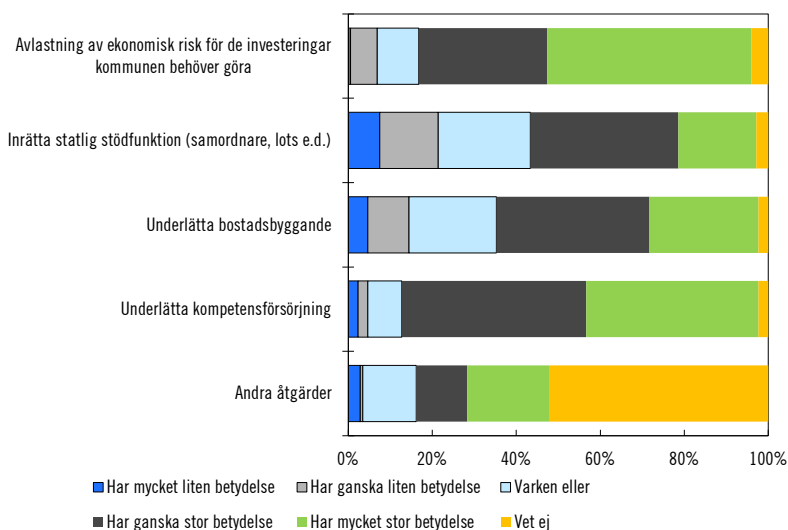
Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Bland de som tog upp ”övriga” insatser (32 svarande) var det främst två områden som återkom hos flera svarande. Dels kostnader för insatser som i vid mening är riktade till de investerade företagen (näringslivsutveckling, näringslivsservice, etablerings- och marknadsföringsinsatser med mera). Dels kostnader kopplade till kommunens interna insatser (kompetensförsörjning, utbildning, kommunikation, möten med mera).

4.2.3 Önskemål om åtgärder enligt enkäten

I enkäten frågade vi också vilka åtgärder kommunerna anser att staten i första hand borde vidta för att underlätta deras mottagande av stora företagsetableringar och företagsexpansioner. De fick bedöma graden av betydelse för fem fördefinierade svarsalternativ, och om de fyllde i ”andra åtgärder” fanns möjlighet att utveckla i ett öppet svar. Som framgår av figur 4.4 efterlyser kommunerna framför allt åtgärder för att underlätta kompetensförsörjning och för att avlasta den ekonomiska risk som kommunen kan behöva ta för de investeringar den gör i samband med etableringen eller expansionen.

Figur 4.4 Åtgärder kommunerna vill se enligt enkäten (n = 173)

Källa: Accelerationskontorets enkätundersökning bland landets kommuner.

Vad gäller ”andra åtgärder” angav totalt 55 kommuner att sådana har ganska eller mycket stor betydelse. Tre områden återkom ofta. Det vanligaste, som togs upp i drygt hälften av svaren, avsåg behov av åtgärder för att utveckla samhällets infrastruktur, särskilt elförsörjningen. Näst vanligast var frågor om regelverk, tillståndprocesser och myndighetssamordning, som nämnades i en tredjedel av svaren. Slutligen efterlystes i cirka en femtedel av svaren en mer utvecklad näringspolitik, inklusive större och mer samordnade satsningar på investeringsfrämjande på olika nivåer i samhället.

Sett till svarens fördelning mellan olika typer av kommuner gäller för samtliga åtgärdstyper i figur 4.4, med undantag för ”andra åtgärder”, att de minsta kommunerna (med färre än 10 000 invånare) i medeltal anger de högsta värdena på åtgärdens betydelse, medan de största kommunerna (med fler än 100 000 invånare) i genomsnitt anger de lägsta värdena. Medelvärdena för dessa två grupper skiljer sig mellan 0,5 och 1 betygssteg för de olika åtgärdstyperna, om skalan från mycket liten till mycket stor graderas från 1 till 5.

Utifrån de svarande kommunernas hemvist i olika FA-regioner går det inte att utläsa några systematiska skillnader i bedömningen

av de olika åtgärdstyperna i figur 4.4. Däremot finns vissa skillnader mellan kommuner med olika hög arbetslöshet. Gruppen kommuner där arbetslösheten är lägst (under 3 procent) anger i medeltal de högsta värdena på åtgärdens betydelse för samtliga åtgärdstyper. Vilken grupp som ger de lägsta värdena varierar något. Men för tre av de fem åtgärdstyperna – däribland underlättande av kompetensförsörjning – ges det lägsta genomsnittliga värdet av kommunerna med högst arbetslöshet (från 9 procent och uppåt).

4.3 Utvecklad redogörelse för kommuners utmaningar

De utmaningar som kommuner har när de vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner har belysts i både tidigare studier och vårt arbete. Den samlade bild som framträder visar att utmaningarna kan beskrivas utifrån fem grupper:

- Frågor kring investeringsfrämjande
- Stöd och rådgivning från statens sida
- Allmän ekonomisk riskavlastning
- Behov av insatser inom vissa sakområden som en följd av etableringen/expansionen
- Frågor om kompetensförsörjning

I det följande diskuteras dessa utmaningar. Som bakgrund beskrivs också i vissa fall översiktligt befintliga och föreslagna statliga åtgärder med bäring på utmaningarna.

4.3.1 Frågor kring investeringsfrämjande

Vårt tilläggsuppdrag berör kommuners incitament och utmaningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Både i tidigare studier och de kontakter vi haft i arbetet, har de kommunala utmaningar som lyfts fram oftast berört mottagandet av stora etableringar och expansioner. Men flera aktörer har

pekat på att även det investeringsfrämjande arbete som sker tidigare för att attrahera företaget att göra investeringen kan vara en utmaning för kommunen.

En väsentlig orsak till att det kan vara svårt för kommuner att locka till sig stora företagsetableringar och -expansioner är att det råder stark konkurrens om sådana investeringsfall – mellan Sveriges kommuner, men i många fall även gentemot andra länder. Visserligen varierar kommunernas attraktivitet för de investerade företagen beroende på sådant som till exempel storlek, geografiskt läge, kommunikationer, näringslivstraditioner, tillgång på energi med mera. Men det är ändå ganska ovanligt att en kommun har så unikt lämpliga förutsättningar att den är det enda tänkbara alternativet för en potentiell nyetablering. Däremot ser konkurrensen av naturliga skäl annorlunda ut ifall det handlar om expansion av en befintlig verksamhet som redan finns på orten.

Vidare har flera aktörer även framfört att många kommuner är små och har begränsade resurser för investeringsfrämjande insatser samtidigt som man menar att den samverkan som sker på regional och nationell nivå inte alltid fungerar optimalt.

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

I kapitel 3 beskrev vi översiktligt det svenska systemet för investeringsfrämjande på lokal, regional och nationell nivå. Det offentliga främjandet av utländska investeringar i Sverige sågs över av en offentlig utredning för drygt fem år sedan.⁵ Flera av utredningens förslag har sedermera genomförts, vilket enligt flera av de aktörer vi varit i kontakt med har medfört att det svenska investeringsfrämjandet har förbättrats på senare år. Till det sägs även andra faktorer ha bidragit, till exempel den successiva utveckling som skett av Team Sweden-konceptet.

Vissa av utredningens förslag har dock inte genomförts. Det gäller bland annat utredningens rekommendation att det borde skapas en fastare, mer enhetlig struktur i relationen mellan nationellt och regionalt investeringsfrämjande och därtill en ökad långsiktighet med mindre beroende av projektmedel. I detta syfte föreslog utredningen

⁵ SOU 2019:21 Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige. Slutbetänkande av Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar.

bland annat att det borde införas ett basanslag från staten motsvarande en heltidstjänst per region, som villkoras mot en lika stor finansiering från respektive region.

4.3.2 Stöd och rådgivning från statens sida

Såväl SKR som ett flertal kommuner har till Accelerationskontoret framfört att staten på flera sätt kan behöva utveckla sina arbetssätt om kommuners vilja och förmåga att ta emot stora företagsetableringar och -expansioner ska öka. Till en del berör dessa synpunkter frågor som Accelerationskontoret arbetar löpande med inom ramen för sitt grunduppdrag, till exempel önskemål om bättre utformade myndighetsprocesser som levererar det företagen och kommunerna behöver i rätt tid, och behandlas därför inte närmare i det här sammanhanget.

Flera aktörer har dock pekat på att det även finns behov av bättre stöd och rådgivning från statens sida i relation till de kommuner som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner. Liknande synpunkter har även framkommit i andra studier. Till exempel visar en rapport från Tillväxtverket att berörda kommuner ofta känner att de kämpar ensamma för att möjliggöra de aktuella företagsinvesteringarna och att de efterlyser mer stöd och förståelse från myndigheterna som de samverkar med.⁶

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

Utifrån erfarenheter av ovanstående slag har flera aktörer påtalat att det borde inrättas en statlig rådgivningsfunktion på permanent basis för att stötta de kommuner där investeringarna sker, i synnerhet för särskilt stora och/eller särskilt strategiska investeringar.⁷

Även regeringen har framhållit att statens styrning och koordinering av det komplexa samspel som krävs för att lyckas med nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen behöver öka.⁸

⁶ Tillväxtverket (2025) Vem bryr sig om oss? Om relationen mellan kommuner och myndigheter vid större företagsinvesteringar. Rapport 0520.

⁷ Se till exempel Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976.

⁸ Regeringskansliet (2024) Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län.

Under de senaste åren har också regeringen beslutat om flera uppdrag med koppling till rådgivning och samordning. Ett exempel är regeringens utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län⁹, vars arbete sedan följts av ett liknande uppdrag till Tillväxtverket.¹⁰ Därtill har Tillväxtverket, som vi nämnde i avsnitt 3.3.2, ett regeringsuppdrag som i praktiken löpt i flera omgångar sedan 2017, att ytterligare stärka regioners och kommuners beredskap vid varsel, omställning, företagsetableringar och företagsexpansioner liksom deras kapacitet att hantera konsekvenserna av dessa. Hösten 2025 fick också Länsstyrelsen i Norrbottens län ett samordningsuppdrag i samband med den fortsatta samhällsomvandlingen i Kiruna. Ett annat exempel är att regeringen 2023 gav Business Sweden i uppdrag att förstärka koordineringen av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning, vilket avrapporterades i november 2025 (se avsnitt 3.3.3).¹¹ I regeringens strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län pekas även på andra åtgärder som vidtagits i liknande syfte.¹²

4.3.3 Allmän ekonomisk riskavlastning

Som beskrevs i avsnitt 4.1 uppstår de fördelar en kommun främst kan vinna då ett företag där väljer att etablera sig eller expandera, det vill säga ökade skatteintäkter, normalt först på lite längre sikt. På kortare sikt kan dock kommunen ofta behöva göra olika insatser för att kunna ta emot etableringen eller expansionen. Som vi beskriver närmare i nästföljande avsnitt kan det till exempel handla om att fler bostäder behöver byggas i kommunen och att såväl kommunal infrastruktur som service (förskolor, skolor, vuxenutbildning med mera) behöver utvecklas.

⁹ Regeringskansliet (2024) Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A) och Regeringskansliet (2024) Rapport från ett skeende. Om bostäders betydelse för klimatomställning och återindustrialisering. Slutrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A).

¹⁰ Klimat- och näringslivsdepartementet (2023) Uppdrag till Tillväxtverket att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. KN2023/03505.

¹¹ Business Sweden (2025) Uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning (KN2023/03276). Slutredovisning.

¹² Regeringskansliet (2024) Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län.

Förskjutningen i tid mellan kostnader och intäkter innebär ett ekonomiskt risktagande och en utmaning för den berörda kommunen. Osäkerheten förstärks av att man i förväg inte säkert kan veta om företagsetableringen/-expansionen i slutändan får den omfattning som från början planerades eller om kommunens skatteintäkter ökar så mycket som ursprungligen antogs. Till det senare bidrar att det inte är givet hur många skattebetalande personer som kommer att flytta till kommunen som följd av industrins investeringar. Därtill är kommunens investeringar i allmänhet lånefinansierade, vilket medför en lånekostnad.

Ovanstående ska även ses i ljuset av att kommunallagen ställer krav på god ekonomisk hushållning, vilket innebär att varje kommun och region ansvarar för att ha en långsiktigt hållbar ekonomi. Enligt kommunallagen ska de upprätta en budget där kostnader inte överskrider intäkter. Om resultatet i efterhand blir negativt ska det – i enlighet med det kommunala balanskravet – regleras under de närmast följande tre åren.¹³

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

Ett flertal aktörer har framfört att staten borde vidta åtgärder för att minska den ovannämnda ekonomiska risken. Framför allt två skäl har angetts. Det ena är att staten har ett intresse av att den gröna omställningen blir av, eftersom den gynnar den ekonomiska tillväxten och Sveriges konkurrenskraft.¹⁴ Det andra skälet är att det för investeringar av detta slag finns en asymmetri i fördelningen av den offentliga ekonomins intäkter och kostnader, på så vis att kommunen behöver stå för en stor del av investeringarna medan staten får en större del av intäkterna.¹⁵

Nedan beskrivs två tänkbara åtgärder avseende ekonomisk riskavlastning som diskuterats.

¹³ Regler om kommuners ekonomiska förvaltning finns i 11 kap. Kommunallagen (2017:725).

¹⁴ Se till exempel Landsbygds- och infrastrukturdepartementet (2025) Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. LI2025/01122.

¹⁵ Exempelvis anges i en rapport från Region Norrbotten att kommunerna behöver stå för 30–50 procent av investeringskostnaderna, medan skatteintäkterna tillfaller staten till 80 procent genom bolagsskatt, inkomstskatt och moms. Se Region Norrbotten (2024) Norrbotten: Industriomställningen och dess samhällsekonomiska effekter. Frågan har även tagits upp i bland annat Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (rapport 2025:13) Effekter av företagsetableringar på lokal ekonomi – två exempel från norra Sverige.

Kreditgarantimodellen som ekonomisk riskavlastning

En kreditgaranti är en försäkring för en kreditgivare som skyddar mot förlust om låntagaren inte kan betala tillbaka sitt lån. Staten kan erbjuda sådana garantier, som täcker en viss del av lånet, för att stödja specifika ändamål, till exempel bostadsbyggande eller gröna investeringar. Om låntagaren inte kan fullgöra sina betalningar, träder garantin in efter att säkerheter har realiserats och täcker en del av förlusten.¹⁶

Den som vill ha en kreditgaranti för att skydda sitt åtagande får normalt betala en avgift för detta till den som ställer ut kreditgarantin. Avgiften sätts i relation till storleken på den aktuella risken.¹⁷ För statliga kreditgarantier kan riksdagen dock i vissa fall besluta om en lägre avgift än den förväntade kostnaden. Då uppstår en statlig subvention som motsvarar den uteblivna avgiftsintäkten.

Statliga kreditgarantier är ett sedan länge etablerat verktyg för att stötta riskfyllda åtaganden som staten har ett intresse i att säkerställa. Genom att ställa ut kreditgarantier går staten i borgen för någon annans betalningsåtagande, vilket leder till en finansiell risk för staten. Garantier används till exempel för att stödja svenska exportföretag, bostadsbyggande, infrastrukturprojekt och för att trygga stabiliteten vid ekonomiska kriser. För det ändamål och till det belopp som riksdagen har beslutat för ett eller flera budgetår får regeringen ställa ut garantier och göra andra liknande åtaganden. Om det finns särskilda skäl för det får en garanti ställas ut utan att beloppet begränsas. Fyra myndigheter utfärdar och förvaltar finansiella garantier i staten inom olika områden: Riksgäldskontoret, Exportkreditnämnden, Sida och Boverket.

Som nämnts kan en kommun behöva hantera en ekonomisk risk när ett företag etablerar sig eller expanderar på orten. Detta då kommunen på kort sikt kan behöva vidta olika, ofta lånefinansierade åtgärder, samtidigt som vinsterna för kommunen – i form av främst ökade skatteintäkter – ligger lite längre fram i tiden och också kan vara osäkra. Olika aktörer har framfört att en statlig kreditgaranti

¹⁶ <https://forum.statskontoret.se/redovisning-och-finansiering/garantier-och-utlaningar/hurstyr-staten-garantier-och-utlaning/> (hämtad 2026-02-15).

¹⁷ Enligt 14 § förordningen (2011:211) om utlåning och garantier gäller följande: För varje garanti eller särskilt avgränsad grupp av garantier ska en garantiavgift tas ut som motsvarar statens förväntade förlust. Avgiften ska tas ut av garantigäldenären (dvs. den för vars åtagande en garanti har utfärdats) eller garantitagaren (dvs. den till vars förmån en garanti gäller).

skulle kunna vara ett verktyg för att minska denna risk för kommunerna.¹⁸

I tilläggsdirektivet anges också att om Accelerationskontoret ser behov av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling, så ska vi lämna förslag på hur detta bör ske, *”exempelvis genom att använda kreditgarantimodellen för att stötta samhällsutvecklande insatser för kommuner”*.

Värddelning med berörda kommuner

Ett annat sätt att få relationen mellan kostnader och framtida intäkter att te sig mer attraktiv för kommuner som tar emot stora etableringar och expansioner, skulle kunna vara att återföra en större del av de värden som industriinvesteringen genererar till den berörda kommunen. Flera tidigare utredningar har föreslagit sådana åtgärder.

Ett exempel är Utredningen om en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral från 2022. Den föreslog att en gruvpott för lokal samhällsutveckling borde inrättas, för att en större andel av det värde som gruvnäringen genererar ska kunna komma hela landet till del. Utredningen angav ingen exakt nivå på gruvpotten, men bedömde att det kunde röra sig om cirka 50 till 200 miljoner kronor per år.¹⁹

För att underlätta utbyggnad av vindkraften föreslogs liknande åtgärder 2023 av Utredningen om stärkta incitament för utbyggd vindkraft, bland annat att lokalsamhället och närboende ska kunna få del av intäkterna när en vindkraftpark anläggs.²⁰ I budgetpropositionen för 2025 angavs att regeringen avser att införa tre kompensationsförslag som presenterades i utredningen. Därtill införde regeringen i samma proposition ett stöd till kommuner som påverkas av vindkraftsetableringar.²¹

¹⁸ Se till exempel Lindblad, H., Karltorp, K. och Janhäll, M. (2022) Finansiering av näringslivets gröna omställning, Fossilfritt Sverige (2024) De fyra största hindren för industrins klimatomställning. Fossilfritt Sveriges genomgång av regeringens arbete med tillståndprocesser, el, kompetens och finansiering, och Business Sweden (2025) Uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning (KN2023/03276). Slutredovisning.

¹⁹ SOU 2022:56 En tryggad försörjning av metaller och mineral. Betänkande av Utredningen om en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral.

²⁰ SOU 2023:18 Värdet av vinden. Slutbetänkande av Utredningen om stärkta incitament för utbyggd vindkraft.

²¹ Prop. 2024/25:1 Budgetpropositionen för 2025, utgiftsområde 20. Se även prop. 2025/26:239 Vindkraft i kommuner.

4.3.4 Behov av insatser inom vissa sakområden

Utöver det ekonomiska risktagande som beskrevs ovan, kan en etablering eller expansion som framgång även medföra att kommunen behöver göra insatser inom olika sakområden, till exempel bygga fler bostäder och utveckla den kommunala infrastrukturen och servicen. Nedan beskriver vi sådana utmaningar.

Inledningsvis bör dock påpekas att förutsättningarna för att ta emot företag som vill etablera sig eller expandera varierar mellan landets 290 kommuner. Vilka utmaningar som uppstår i praktiken påverkas till exempel av kommunens geografiska läge, dess näringslivsstruktur och ekonomi, företagsinvesteringens karaktär, demografiska förhållanden med mera. Problemen ser därför inte exakt likadana ut för alla kommuner. Och de utmaningar som tas upp nedan behöver heller inte uppstå i alla kommuner där företag gör större investeringar.

Utmaningar kopplat till bostadsbyggande

Stora företagsetableringar och -expansioner skapar ofta många nya arbetstillfällen. Om dessa i hög grad besätts av personer som flyttar till kommunen, ökar efterfrågan på bostäder i kommunen. Ofta medför det att nya bostäder av olika slag behöver byggas. Hur stort behovet av nybyggnation blir, beror dock bland annat på i hur hög grad den ökade efterfrågan kan tillgodoses via den befintliga bostadsmarknaden i kommunen och orter inom pendlingsavstånd.

När en stor etablering eller expansion leder till behov av ökat bostadsbyggande kan det dock innebära en utmaning för kommunen, i synnerhet när byggandet av flerfamiljshus sker via kommunens bostadsbolag. Att bygga innebär i sig en risk då det handlar om en kapitaltung investering vars framtida förräntning är osäker eftersom man inte med säkerhet kan veta hur den framtida beläggningen och hyresintäkten kommer att bli. Över hela landet hämmas också bostadsbyggandet av höga produktionskostnader.

Ett särskilt problem uppstår i områden där produktionskostnaderna överstiger marknadsvärdet på den nybyggda fastigheten. Det gäller inte minst för kommuner i glesbygdsområden där utgifterna för produktion av bostadshus är höga i förhållande till de hyror som kan tas ut. I dessa fall kan företagen förutom sedvanliga avskrivningar

även tvingas skriva ned värdet på de hus som uppförs. Avskrivningarna och nedskrivningarna bidrar till att bland annat kommunala bostadsföretag i vissa fall redovisar förluster kopplade till nyproducerade bostadshus. Detta upplevs som ett hinder för byggande av hyresrätter på svagare bostadsmarknader.

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

Staten har sedan lång tid tillbaka gett olika typer av stöd till bostadsbyggande o.d. Exempelvis infördes 1992 statliga kreditgarantier för lån till bostadsbyggande, vilka får beviljas av Boverket.²² Vidare får Boverket lämna bidrag till kommuner med svag bostadsmarknad för stöd till undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag i ekonomiska svårigheter och för stöd till företag som tillhandahåller bostadstjänster av allmänt ekonomiskt intresse.²³ Ett annat exempel är att regeringen i budgetpropositionen för 2025 avsatte 140 miljoner kronor till bostadsprojekt i norra Sverige under 2025. För att stödja industriomställningen föreslog regeringen också att 1,53 miljarder kronor skulle avsättas åren 2025–2028 för att underlätta bostadsbyggandet i norra Sverige²⁴, vilket sker genom kapitaltillskott till Norrlandsfonden. Det har även förekommit andra typer av stöd genom åren.²⁵

Fler stöd lär också vara på väg att införas. Således har Landsbygds- och infrastrukturdepartementet nyligen lagt fram förslag om en modell för statligt subventionerade kreditgarantier för att främja nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. Enligt den aktuella promemorian ska en sådan definieras som en kommun där det enligt länsstyrelsens bedömning finns 1. behov av ett betydande tillskott av bostäder med anledning av påbörjade eller planerade företagsetableringar eller företagsexpansioner inom FA-regionen, 2. ovisshet om den framtida efterfrågan på bostäder på grund av osäkerhet i fråga om utvecklingen av de etableringar och expansioner som avses i 1, och 3. grundad anledning anta att produktions-

²² Förordning (2020:255) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande.

²³ Förordning (2018:111) om statsbidrag till kommuner med svag bostadsmarknad. I budgetpropositionen för 2026 aviserade dock regeringen att det befintliga statsbidraget till kommuner med svag bostadsmarknad kommer att avvecklas.

²⁴ Prop. 2024/25:1 Budgetpropositionen för 2025, utgiftsområde 18.

²⁵ Till exempel fanns det från november 2016 till årsskiftet 2021/2022 ett statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande. Ett annat exempel är att det på 1980-talet fanns en möjlighet att få en statlig hyresförlustgaranti i form av lån.

kostnaderna för nya bostäder kommer att överstiga bostädernas marknadsvärden.²⁶

Även andra idéer om nya stöd kopplat till bostadsbyggande har framförts i olika sammanhang. Exempelvis har en hyresförlustgaranti föreslagits av bland annat utredaren med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län, av SKR och av Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering 2017.²⁷

Den senare utredningen uppmärksammade 2017 även det ovan nämnda problemet att värdet på nybyggda fastigheter måste skrivas ned om marknadsvärdet är lägre än produktionskostnaderna. Utredningen föreslog att Bokföringsnämnden borde ges i uppdrag att se över redovisningsreglerna i dessa delar.²⁸ Regeringen gav Bokföringsnämnden ett sådant uppdrag hösten 2019, vilket redovisades i april 2020. I uppdraget hade Bokföringsnämnden övervägt om nämndens allmänna råd BFNAR 2012:1 Årsredovisning och koncernredovisning (K3), i de delar som avser bestämmandet av anskaffningsvärde och om avskrivning och nedskrivning, borde ändras såvitt gäller bostadsföretags innehav av bostadshus. Bokföringsnämndens bedömning var dock att ändringar av det slag som efterlysts från olika håll inte skulle vara förenliga med svensk lag och bakomliggande EU-direktiv.²⁹

I sammanhanget bör påpekas att regeringen den 26 mars 2026 beslutade att ge Utredningen (Fi 2026:04) om förändrad kommunal revision i uppdrag att säkerställa att avskrivningsreglerna inte hindrar nödvändig samhällsutveckling vid omfattande samhällsomvandlingar. I uppdragstexten (dir. 2026:21) anges att det vid större samhällsomvandlingar ställs nya krav inom många områden, bland annat behöver infrastruktur, bostäder, utbildningsmöjligheter samt tillgång till kultur och service komma på plats snabbt. Denna utveckling sägs utmana befintliga strukturer och regelverk, till exempel hur

²⁶ Landsbygds- och infrastrukturdepartementet (2025) Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. LI2025/01122.

²⁷ Se Regeringskansliet (2024) Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A), Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976, och SOU 2017:108 Lån och garantier för fler bostäder. Betänkande av Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering.

²⁸ SOU 2017:108 Lån och garantier för fler bostäder. Betänkande av Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering.

²⁹ Bokföringsnämnden (2020) Redovisning av regeringsuppdrag att se över de allmänna råd som avser redovisning av materiella anläggningstillgångar (Fi2019/03123/S3). Dnr 2019:97.

tillgångar värderas och aktiveras i den kommunala redovisningen. Enligt regeringen är det viktigt att regelverken är ändamålsenligt utformade och värnar god ekonomisk hushållning i kommunerna, samtidigt som de inte hindrar nödvändig samhällsutveckling vid omfattande samhällsomvandlingar. Mot denna bakgrund ska utredningen bland annat analysera hur avskrivningsreglerna för anläggningstillgångar påverkar kommuner vid omfattande samhällsomvandlingar och om det i särskilda fall kan finnas skäl för undantag från avskrivningsreglerna. Oavsett ställningstagande i sak ska utredningen också föreslå åtgärder för att avskrivningsreglerna inte ska hindra nödvändig samhällsutveckling vid omfattande samhällsomvandlingar, och lämna nödvändiga författningsförslag. Utredningens uppdrag ska i denna del redovisas senast den 28 februari 2027, och hela utredningsuppdraget senast den 31 december 2027.

Det bör även nämnas att regeringen i maj 2024 utsåg en utredare med uppdrag att verka för ökat småhusbyggande genom en ny egnahemsrörelse ("Egnahemskommissionären"). Utredaren ska dels analysera och klarlägga orsakerna till småhusens låga andel av nyproduktionen av bostäder, dels aktivt arbeta för att de parter som bedöms ha möjlighet att bidra till ett ökat småhusbyggande ska göra det. Utredaren ska också verka för anläggandet av nya trädgårdsstäder. Syftet är att verka för en ny egnahemsrörelse och att långsiktigt öka småhusens andel av nyproduktionen av bostäder. Utredaren har lämnat flera delrapporter. Uppdraget ska slutredovisas skriftligt senast den 15 januari 2027.

Situationen i Kiruna och Gällivare

Två kommuner där avskrivningsreglerna kring fastigheter medför särskilda problem är Kiruna och Gällivare. Till följd av investerings- och produktionsbeslut som fattats av det statliga aktiebolaget LKAB måste flyttar ske av Kiruna tätort i Kiruna kommun och av Malmberget i Gällivare. Genom den storskaliga nybyggnation som därmed skett och sker har de båda kommunernas anläggningstillgångar ökat kraftigt i värde under en kort tidsperiod.

Problemet har uppmärksammats av bland annat utredaren med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhälls-

byggande i Norrbottens och Västerbottens län. I sin slutrapport³⁰ framhöll utredaren att Gällivares och Kirunas avskrivningskostnader på grund av stadsflyttarna kommer att öka kraftigt jämfört med skatteintäkterna.

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

Mot bakgrund av de speciella förutsättningarna för Kiruna och Gällivare förordade utredaren att regeringen borde vidta särskilda insatser för de två kommunerna, bland annat att en särskild utredare skulle få i uppdrag att göra en bred genomgång av förutsättningarna och lämna förslag till en tydligare ansvarsfördelning mellan kommun, stat och bolag.

I september 2025 gav regeringen Länsstyrelsen i Norrbottens län ett samordningsuppdrag i samband med den fortsatta samhällsomvandlingen i Kiruna. Det handlar om samordning av myndigheters och berörda aktörers insatser när det gäller exempelvis bostäder, infrastruktur, riksintressen, koncessioner, miljöprovning samt plan- och byggfrågor.

Vidare har det tidigare nämnda uppdraget till Utredningen (Fi 2026:04) om förändrad kommunal revision – om att säkerställa att avskrivningsreglerna inte hindrar nödvändig samhällsutveckling vid omfattande samhällsomvandlingar – delvis sin grund i situationen i Kiruna och Gällivare.

Stöd för att underlätta omställningen i Kiruna och Gällivare ges också av LKAB, inte minst finansiellt. Flera miljarder kronor har avsatts för att finansiera stadsflytt, investera i nya bostäder och samhällsfunktioner med mera.

Utmaningar kopplat till finansiering av transportinfrastruktur

När ett företag ska etablera sig eller expandera i en kommun, kan åtgärder behöva göras avseende såväl statlig som kommunal transportinfrastruktur. Det kan medföra olika typer av utmaningar.

³⁰ Regeringskansliet (2024) Rapport från ett skeende. Om bostäders betydelse för klimatomställning och återindustrialisering. Slutrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A).

Ansvar för transportinfrastrukturen är fördelat på olika aktörer. När det gäller järnvägsnätet ägs och förvaltas den största delen av staten genom Trafikverket. Regionala spår ägs och förvaltas av kommuner och regioner. Staten har ansvar för utbyggnaden av järnvägsnätet. Beträffande vägnätet har Trafikverket ansvar för underhåll av det statliga vägnätet, medan kommuner och enskilda väghållare har ansvar för övrigt vägnät. När det gäller utbyggnad av nya vägar är ansvarsförhållandena mer komplicerade, och frågor som gäller finansieringsansvar avgörs därför ofta genom förhandlingar mellan stat och kommun.

En utmaning som särskilt påtalats till Accelerationskontoret, är att kommuner upplever att de villkor som gäller när de genom medfinansiering eller förskottering bidrar till statliga infrastrukturinvesteringar inte sällan skapar osäkra planeringsförutsättningar för kommunen.

Sedan cirka 15 år tillbaka finns en möjlighet för privata och offentliga aktörer att bidra finansiellt till statliga infrastruktursatsningar som är angelägna för dem. Det kan ske genom att kommuner, regioner och företag, helt eller delvis, medfinansierar statlig infrastruktur.³¹ De transportpolitiska målen ska vara utgångspunkt för prioriteringen av objekt oberoende av om det förekommer medfinansiering eller inte. Det är relativt vanligt att kommuner medfinansierar infrastruktursatsningar. Under perioden 2020–2024 hade cirka 120 kommuner erfarenhet av detta.³² Kommuner, regioner eller företag kan också genom ett lån till staten (s.k. förskottering) stå för investeringskostnaden, mot att staten återbetalar medlen när medel finns tillgängliga.³³ Åtgärderna ska genomföras enligt den nationella trafikslagsövergripande planen för transportsystemet och de regionala transportinfrastrukturplanerna.

Den kritik om osäkra planeringsförutsättningar kring medfinansiering och förskottering, som vi hört från kommuner, har vanligen handlat om att kommunen kan ha gått in i ett infrastrukturprojekt med föreställningen att deras slutliga insats skulle hamna på en viss

³¹ Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037. Enligt den föreslagna planen förväntas medfinansieringen från kommuner, regioner och företag komma att uppgå till 23,5 miljarder kronor under planperioden.

³² Här har medräknats de kommuner som enligt Statistiska centralbyråns ”Räkenskapsammansdrag för kommuner” under den aktuella perioden tagit upp ett värde på detta i sin balansräkning.

³³ Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037. Under perioden förväntar Trafikverket att förskotteringen ska uppgå till 1,5 miljarder kronor.

nivå, men funnit att Trafikverket i slutändan belastat kommunen med en större summa. Ett exempel ges i en underlagsrapport till Accelerationskontoret om lärdomar från södra Norrland av kommunalt risktagande vid stora företagsetableringar.³⁴

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

I ljuset av de ovan beskrivna förhållandena har flera kommuner framfört att de anser att ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och näringsliv avseende finansiering av transportinfrastruktur behöver bli tydligare. Även SKR har framfört sådana synpunkter.³⁵

Flera aktörer, däribland SKR³⁶, har också framfört en idé om att den nationella planen för transportinfrastrukturen borde kunna innehålla en nationell pott för stora infrastruktursatsningar med direkt påverkan på nyetableringar eller industrier som ställer om, motsvarande den näringslivspott som finns i dagens nationella plan. I näringslivspotten finns medel för åtgärder som näringslivets företrädare tillsammans med Trafikverket pekar ut som angelägna för att stärka näringslivets och järnvägens konkurrenskraft samt bidra till intermodala transportlösningar.³⁷

Utmaningar kopplat till investeringar i annan infrastruktur

Många kommuner står i dag inför behov av stora investeringar i kritisk infrastruktur, såsom vatten och avlopp, bredband, belysning med mera. Det gäller för kommuner i allmänhet, men kan accentu-

³⁴ Azets (2025) Starkare tillsammans – lärdomar från Södra Norrland av kommunalt risktagande vid stora företagsetableringar. Rapport till Accelerationskontoret. Enligt studien gick Timrå kommun med på att medfinansiera en trafikplats i anslutning till etableringen av en industripark, som Timrå skapat tillsammans med Sundsvalls kommun. Timrå tog på sig att täcka kostnaderna för trafikplatsen utan att veta exakt hur stor kostnaden skulle bli. Ursprungligen godkände och beslutade kommunfullmäktige om medfinansiering för trafikplatsen på cirka 150 miljoner kronor. Vid tiden för rapporten (september 2025) beräknades slutnotan för trafikplatsen dock bli cirka 350 miljoner kronor.

³⁵ Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976.

³⁶ Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976.

³⁷ Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037. För perioden 2026–2037 föreslår Trafikverket att 1,2 miljarder kronor avsätts till näringslivspotten och används under planens första åtta år.

eras när ett företag etablerar sig eller expanderar på orten. Även här kan olika typer av utmaningar förekomma.

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

Flera kommuner har till Accelerationskontoret framfört idéer om statliga åtgärder för att underlätta investeringar av ovanstående slag, bland annat förslag på statlig medfinansiering och investeringsbidrag för att möjliggöra stora projekt inom infrastruktur.

För att underlätta investeringar i sådant som vatten och avlopp samt bredband har vissa kommuner även förordat att det då borde kunna ges anstånd och aktiveringsförskjutningar för investeringar. Det har motiverats med att kommunerna då skulle kunna investera i dessa områden utan omedelbara ekonomiska konsekvenser och enklare kunna balansera kostnader och intäkter över tid. Vissa aspekter på kommunala va-anläggningars ekonomi belystes av Va-beredskapsutredningen 2024, vars uppdrag var att se över regelverk och ansvarsfördelning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster.³⁸

En annan idé som framförts är att infrastruktur kopplad till stora etableringar och expansioner kan anses ha en beredskapsnytta på samhällsnivå, varför statliga medel eventuellt skulle kunna allokeras för att delfinansiera infrastruktur inom till exempel vatten- och logistikinfrastruktur tillsammans med företag och kommuner.³⁹

4.3.5 Frågor kring kompetensförsörjning

Stora företagsetableringar och -expansioner kan medföra olika utmaningar kring kompetensförsörjning. Det investerande företaget behöver hitta kompetenta personer till de jobb som uppstår, vilket ofta kräver rekrytering från andra delar av landet än den aktuella kommunen, och inte sällan även utanför landets gränser. För den kommun som vill attrahera och ta emot stora etableringar och expansioner gäller det därtill att förmå de personer som rekryteras till de nya jobben att också bosätta sig i kommunen, eftersom kommunal-

³⁸ SOU 2024:82 Ökad va-beredskap. Betänkande av Va-beredskapsutredningen.

³⁹ Business Sweden (2025) Uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning (KN2023/03276). Slutredovisning.

skatt betalas där man är folkbokförd. Denna utmaning beskrivs ofta som befolkningsförsörjning.

En stor företagsinvestering kan även påverka kommunens egen kompetensförsörjning. De åtgärder som kommunen behöver vidta med anledning av etableringen eller expansionen kan ofta vara tids- och arbetskrävande och ge en belastning på den kommunala driftskapaciteten. I synnerhet i mindre kommuner är det ofta ganska få personer som har expertkunskap inom vissa av de verksamhetsområden som berörs. I vissa fall kan kommunen därför ha svårt att hinna med att både hantera frågor kopplade till etableringen/expansionen och den ordinarie handläggningen, till exempel av PBL-ärenden. Därtill påverkas vissa kommuners arbete numera också av de regler om kortare tidsfrister som gäller för tillståndsprocesser enligt EU-förordningarna om kritiska råmaterial och om nettonollindustri, vilka trädde i kraft för ett par år sedan.⁴⁰

Befintliga statliga stöd och idéer som framförts om nya stöd

Ett flertal åtgärder kopplade till kompetensförsörjning och för att stimulera ökad inflyttning till kommuner med arbetskraftsbehov har på senare år genomförts eller diskuterats av olika aktörer.

Starkare geografiska krav på var arbetslösa ska söka jobb

Ett sätt att öka inflyttningen till kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner kan vara att ställa starkare geografiska krav på var arbetslösa ska söka jobb.

En viss sådan styrning finns i dag genom den handlingsplan som upprättas för en individ som är inskriven som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen, med syftet att personen ska hitta ett nytt jobb eller studier. Planen specificerar den sökandes mål, vilka slags och hur många jobb hen ska söka, vilka aktiviteter den sökande ska göra och vilket stöd hen kan behöva. Om Arbetsförmedlingen bedömer

⁴⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och om ändring av förordningarna (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 och (EU) 2019/1020 respektive Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1735 av den 13 juni 2024 om inrättande av en åtgärdsram för att stärka Europas ekosystem för tillverkning av nettonollteknik och om ändring av förordning (EU) 2018/1724.

att det inte finns tillräckligt med jobb inom den sökandes yrkesområde på nuvarande hemort kan hen behöva söka jobb på annan ort. Handlingsplanen avgör aktuellt sökområde, men den sökande kan också få ekonomiskt stöd för resor och boende vid jobbintervjuer på annan ort.

Regeringen har i senare års regleringsbrev gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att arbeta med att öka den yrkesmässiga och geografiska rörligheten bland arbetssökande, bland annat för att möta arbetskraftsbehov som uppstår vid stora företagsetableringar och -expansioner. Som en del i detta ska Arbetsförmedlingen bland annat vidareutveckla kontrollen av att den arbetssökande följer den inriktning som framgår av handlingsplanen avseende det yrkesmässiga och geografiska sökområdet. Att döma av de återrapporteringar som Arbetsförmedlingen har lämnat med anledning av uppdraget har regeltillämpningen gradvis skärpts.⁴¹

Det kan även nämnas att Arbetsförmedlingen 2022 inrättade en nationell samordningsfunktion för att stärka arbetet med kompetensförsörjning vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner.

Återinförande av flyttbidrag

Flyttningsbidrag har en lång historia inom den svenska arbetsmarknadspolitiken, och har i olika former förekommit sedan åtminstone början av 1900-talet. Bidragen har setts som ett viktigt instrument i arbetsmarknadspolitiken, främst för att stimulera geografisk rörlighet och flexibilitet på arbetsmarknaden och på så sätt minska arbetslösheten och motverka arbetskraftsbrist.⁴²

Fram till 2015 fanns ett flyttningsbidrag med tre delar: ersättning för resa och logi, ersättning för bohagstransport och pendlingsstöd. Arbetsförmedlingen beviljade bidraget. Bidrag kunde bara lämnas till den som var arbetslös eller riskerade att bli det samt inte bedömdes kunna få arbete på hemorten. Ersättning för bohagstransport kunde ges för den faktiska kostnaden men aldrig mer än 20 000 kronor per tillfälle. Den förordning som reglerade stöden upphävdes

⁴¹ Arbetsförmedlingen (2024) Geografisk och yrkesmässig rörlighet. Återrapportering av uppdrag 3.2 i regleringsbrevet 2024. Af-2024/0013 8623, och Arbetsförmedlingen (2025) Förbättrad matchning och kontroll. Återrapport enligt regleringsbrev 2025. Af-2025/0014 1427.

⁴² För en redogörelse för flyttningsbidragens historia och motiv, se SOU 2010:26 Flyttningsbidrag och unionsrätten. Betänkande av Utredningen om flyttningsbidrag.

2015⁴³, och i dag kan Arbetsförmedlingen endast ersätta rese- och boendekostnader för intervjuer, med högst 3 600 kronor⁴⁴.

I sammanhanget kan också nämnas att det i dag via den s.k. EURES Targeted Mobility Scheme finns möjlighet att få ett visst bidrag i samband med flytt om man får jobb i ett annat land inom EU/EES-området, såväl till som från Sverige.⁴⁵ För närvarande ligger bidraget på mellan 770 och 1 800 euro.

I olika sammanhang har idén väckts att ett flyttbidrag på nytt borde införas, bland annat i syfte att stimulera inflyttning till kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner av vikt för industrins gröna omställning.⁴⁶ I mitten av april 2026 meddelade regeringen också att den ska ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att ta fram ett förslag på flyttstöd. Tanken är att stödet ska vara generellt och inte enbart för de som vill flytta norrut. Arbetsförmedlingens uppdrag ska redovisas till regeringen i början av 2027.

Nedskrivning av studieskulder

Ett sätt att underlätta personalrekrytering till vissa orter kan vara att erbjuda nedskrivning av studieskulder. I Norge har en sådan möjlighet funnits sedan 1990, som en del i ett större regionalpolitiskt stödpaket riktat till landets nordligaste del. Möjligheten till nedskrivning av studieskulder omfattar hela Finnmark fylke (län) och sju kommuner i Troms fylke.⁴⁷ En utvärdering från 2012 drog slutsatsen att de individriktade stöd som ingick i stödpaketet, däribland möjligheten till nedskrivning av studieskulder, hade klara stabiliserande effekter vad gäller att bo kvar i stödområdet. Det bedömdes särskilt gälla de mest mobila grupperna av individer, det

⁴³ Förordning (1999:594) om flyttbidrag.

⁴⁴ Förordning (2015:500) om resebidrag.

⁴⁵ EURES (European Employment Services) är ett samarbetsnätverk mellan EU-kommissionen och arbetsförmedlingar i EU/EES-länderna samt Schweiz, med syfte att underlätta fri rörlighet av arbetskraft. Det erbjuder jobbsökande och arbetsgivare hjälp med internationell rekrytering, information om arbetsvillkor samt en stor portal med lediga jobb.

⁴⁶ Se till exempel Regeringskansliet (2024) Rapport från ett skeende. Om bostäders betydelse för klimatomställning och återindustrialisering. Slutrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A), och motion till riksdagen 2024/25:2619 av Elin Söderberg m.fl. (MP), Flyttbidrag i stället för återvändningsbidrag.

⁴⁷ <https://lanekassen.no/nb-NO/gjeld-og-betaling/finnmark-eller-nord-troms/> (hämtad 2025-10-25).

vill säga yngre, och speciellt för dem med hög utbildningsnivå men avsaknad av bostadsbakgrund i stödområdet.⁴⁸

Flera utredningar har föreslagit att en liknande ordning borde införas i Sverige. Landsbygdskommittén lämnade i sitt slutbetänkande 2017 ett förslag om att regeringen borde utreda om det ska bli möjligt att minska studieskulden för dem som bor och är yrkesaktiva i 23 kommuner med extra stora utmaningar.⁴⁹ Vidare föreslog Kommunutredningen 2020 att regeringen skulle ta initiativ till att utreda möjligheten att minska studieskulder som administreras av Centrala studiestödsnämnden (CSN) och som avser studier som ingår i en utfärdad akademisk examen, för personer som är bosatta och yrkesverksamma i kommuner med särskilt stora utmaningar gällande kompetensförsörjning.⁵⁰ Kommunutredningen menade att en lämplig geografisk avgränsning kunde vara att de 60 kommuner som tillhör kategorierna avlägsna och mycket avlägsna landsbygds-kommuner skulle omfattas.

Båda utredningarna ansåg att studieskulden lämpligen skulle kunna skrivas ned med 10 procent per år, men högst 30 000 kronor och minst 3 000 kronor per person och år.

Något system med nedskrivning av studieskulder av de skäl som lyftes fram av Landsbygdskommittén och Kommunutredningen har dock inte införts i Sverige. Däremot kan nedskrivning av studieskulder ske av andra skäl. Exempelvis föreslog en s.k. bokstavsutredare i oktober 2025 en modell för nedskrivning av studielån i syfte att den som genomgått en polisutbildning ska få sin utbildning betald.⁵¹

Förändrat försörjningskrav för arbetskraftsinvandring

Regleringen av arbetskraftsinvandring i Sverige styrs av flera lagar och regler som under de senaste åren har skärpts på olika sätt. Bland annat gäller numera ett försörjningskrav för de som söker arbetstillstånd motsvarande 80 procent av medianlönen, vilket höjs till 90 procent från den 1 juni 2026. Flera aktörer – bland annat SKR och

⁴⁸ Norut (rapport 2012:2) Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms – utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene. Här refererad från SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Slutbetänkande av Kommunutredningen.

⁴⁹ SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd. Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén.

⁵⁰ SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Slutbetänkande av Kommunutredningen.

⁵¹ Ds 2025:25 En betald polisutbildning.

Svenskt Näringsliv – har framfört att nivån på försörjningskravet försvårar arbetsgivares möjligheter att kunna rekrytera nödvändig kompetens från andra länder, och har önskat se en förändring av reglerna.⁵² Reglerna sägs inte minst medföra problem för flera orter i norra Sverige som varit beroende av utländsk arbetskraft inom yrken med lägre inkomst, exempelvis vissa serviceyrken.⁵³

Även om regeringen skärpt försörjningskravet för arbetskraftsinvandring, så har den samtidigt vidtagit flera andra åtgärder i syfte att förbättra möjligheterna att attrahera och behålla kvalificerad utländsk arbetskraft. I regeringens strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län nämns till exempel flera uppdrag kring frågor av detta slag till berörda myndigheter och offentliga utredningar.⁵⁴ Andra åtgärder som nämns är till exempel att regeringen har förlängt tiden som utländska experter, forskare och nyckelpersoner kan få en skattelättnad (den så kallade expertskatten) från fem till sju år.⁵⁵

Åtgärder för förstärkt vuxenutbildning

I sin årsrapport för 2023 framhöll Klimatpolitiska rådet att det bör genomföras ett brett kunskaps- och kompetenslyft för klimatomställningen, med bland annat förstärkt vidareutbildning av befintlig arbetskraft.⁵⁶ Även SKR har pekat på vuxenutbildningen som en nyckel för kompetensförsörjningen. För att möta en snabbt förändrad arbetsmarknad anser SKR att staten behöver öka möjligheterna till flexibilitet och dela på ansvaret för investeringar.⁵⁷

Även i regeringens strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län betonas att ett väl utformat utbildningssystem är en förutsättning för att kompetens-

⁵² Se till exempel Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976, och https://www.svensknaringsliv.se/sakomraden/utbildning/chockbeskedet-ny-hojning-av-lonegolvet-uppror-bland-foretagen_1217421.html (hämtad 2025-10-25).

⁵³ Konjunkturinstitutet (2024) Miljö, ekonomi och politik 2024. Den gröna omställningen i norra Sverige.

⁵⁴ De omnämnda uppdragen till offentliga utredningar har sedermera redovisats i Ds 2024:31 Bättre migrationsrättsliga regler för forskare och studenter, samt SOU 2024:36 Förenkla och förbättra! Betänkande av Kommittén om förenklad beskattning av ägare till fåmansföretag.

⁵⁵ Regeringskansliet (2024) Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län.

⁵⁶ Klimatpolitiska rådet (2023) Årsrapport 2023. Rapport nr 6.

⁵⁷ Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976.

försörjningen ska fungera.⁵⁸ Enligt strategin behöver utbildnings-systemet fortsätta utvecklas på alla utbildningsnivåer för att möta omfattningen och hastigheten i nyindustrialiseringen och samhälls-omvandlingen samt att fler aktörer behöver vara del av lösningen. Enligt regeringen behöver också antalet utbildningsplatser öka inom yrkeshögskolan och den yrkesinriktade vuxenutbildningen för att stärka matchningen på arbetsmarknaden, vilket man avsatt medel för. I strategin lyfter regeringen också fram ett antal åtgärder som vidtagits för att bland annat stärka vuxenutbildningen. Bland annat nämns att fler platser har tillförts yrkeshögskolan och den yrkesinriktade vuxenutbildningen och att Myndigheten för yrkeshögskolan har getts i uppdrag att analysera hur yrkeshögskolans utbildningsutbud kan anpassas på längre sikt med anledning av energi- och klimatomställningen i relation till arbetsmarknadens framtida kompetensbehov och svensk konkurrenskraft. Vidare nämns att regeringen har inrättat ett nytt statsbidrag för yrkesinriktad utbildning inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå vid företags-etableringar eller företagsexpansioner med fokus på bland annat glest befolkade län (förordning 2023:603). Regeringen har också beslutat om förordningen (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning, som avser en pilotverksamhet för en ny form av yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå. Regeringen har också förlängt Tillväxtverkets och Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag att stödja arbetet med att utveckla effektiva strukturer för validering på regional nivå (LI2024/00978).

Även den s.k. Yrkesvuxutredningen betonade i sitt betänkande 2024 att det kan krävas särskilda åtgärder i situationer där det på kort tid uppstår stora, men tillfälliga utbildningsbehov, till exempel i samband med stora företagsetableringar och expansioner av företag eller nedläggningar av stora arbetsplatser. Enligt utredningen kan det då behövas riktade statliga satsningar på yrkesutbildning inom komvux, detta utöver det ordinarie statsbidraget för yrkesvux. Utredningen föreslog därför att det skulle införas en möjlighet till extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning. I situationer där det på kort tid uppstår särskilt stora och tillfälliga utbildningsbehov menade utredningen också att regeringen borde få meddela undantag från skollagens

⁵⁸ Regeringskansliet (2024) Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län.

bestämmelser om prioritering av dem som har störst behov av utbildning. Utredningen föreslog även att en förenklad och snabbare hantering av ansökningar om att delta i utbildning skulle införas i de aktuella situationerna.⁵⁹

⁵⁹ SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. Betänkande av Yrkesvuxutredningen.

5 Överväganden och förslag

I detta kapitel redovisas Accelerationskontorets överväganden om vilka behov som finns av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling (5.1) samt våra förslag på åtgärder (5.2 till 5.7). Slutligen redovisas vissa sammanfattande kommentarer (5.8).

5.1 Övergripande bedömningar

5.1.1 Hur ser problembilden ut?

I tidigare kapitel har Accelerationskontoret analyserat dels vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företags-etableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, dels vilka utmaningar det kan innebära för en kommun.

Den övergripande bild som framträder av denna analys är å ena sidan att Sveriges kommuner har starka incitament att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner, och också gör det i stor utsträckning. Men att kommunerna å andra sidan också möter många utmaningar i detta arbete. När det gäller det investeringsfrämjande arbetet med att attrahera företag att etablera sig eller expandera i kommunen uppstår utmaningarna i ett tidigt skede och föregår till stor del kommunens mottagande, medan de olika utmaningar som berör själva mottagandet ofta uppstår vid ungefär samma tidpunkt. Vissa av de utmaningar kommunerna möter är av ett slag som staten skulle kunna bidra till att eliminera eller i varje fall reducera.

I en bedömning av om det finns behov av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling är det viktigt att ha med sig att det redan sker många stora företagsetableringar och företagsexpansioner runt om i landet. Som framgått av kapitel

3 har Accelerationskontoret i en tidigare kartläggning identifierat 155 pågående eller planerade stora företagsetableringar och -expansioner av vikt för den gröna omställningen. Kartläggningen omfattade primärt industrisatsningar, och tog inte med till exempel infrastrukturprojekt. Samtliga berörda investeringar uppgår till minst 100 miljoner kronor vardera. Kartläggningen gav dock även många exempel på väsentliga investeringar på något mindre belopp.

Bland de 155 investeringsprojekten finns både etableringar av helt nya industrier och expansioner eller omställningar av befintliga industrier. Totalt berörs samtliga län och 90 olika kommuner – allt från storstäder och storstadsnära kommuner till mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, varav flera har färre än 10 000 invånare. Av det samlade investeringsbeloppet för de 155 projekten (803 miljarder kronor) kommer dock en betydande del från de nordligaste länen, då de enskilda investeringarna inom sektorer som gruvnäring och stålproduktion är mycket stora.

Vi kan alltså konstatera att det pågår eller planeras många stora företagsetableringar och -expansioner runt om i Sverige. Samtidigt finns indikationer på att potentialen för ytterligare investeringar av vikt för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning är stor, men delvis hålls tillbaka av att vissa kommuner känner osäkerhet inför att göra det stora åtagande som mottagandet av en stor etablering eller expansion ofta medför för kommunen.

Kommuners osäkerhet i detta hänseende baseras till stor del på att det finns en tidsmässig förskjutning mellan de kostnader och intäkter som mottagandet medför för en kommun. På kort sikt behöver kommunen ofta göra kostsamma och oftast lånefinansierade insatser för att kunna ta emot etableringen eller expansionen. Kommunens största fördel av den – det vill säga ökade skatteintäkter – börjar däremot falla ut först på längre sikt. Att ta emot en stor företagsinvestering innebär därför oftast ett risktagande för en kommun. Osäkerheten förstärks av att man i förväg inte säkert kan veta om företagets investering i slutändan får den planerade omfattningen eller om kommunens skatteintäkter verkligen ökar så mycket som ursprungligen antogs. Till det senare bidrar att det inte är givet hur många skattebetalande personer som kommer att flytta till kommunen som följd av företagsinvesteringen.

Det bör samtidigt påpekas att förutsättningarna för att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner varierar mellan

landets 290 kommuner. Vilka utmaningar som i praktiken uppstår påverkas till exempel av kommunens geografiska läge, dess näringslivsstruktur, marktillgång och ekonomi, företagsinvesteringens karaktär, tillgången på el och annan infrastruktur, demografiska förhållanden med mera. Det finns därför inte en given uppsättning problem som ser exakt likadana ut för alla kommuner. Det finns heller inte en given uppsättning lösningar som är tillämpliga i samtliga fall.

Vår bild är att kommuner inte tar lätt på frågan om att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner. Tvärtom handlar det om strategiska, långsiktiga överväganden, där kommunerna på ett djupgående sätt väger för- och nackdelar mot varandra. De beslut som fattas bottenar främst i den egna kommunens förutsättningar. Men de avvägningar som görs i kommunens riskkalkyler påverkas också av vad som händer i omvärlden. I ljuset av senare års negativa utveckling avseende vissa uppmärksammade, stora företagsinvesteringar, finns tecken på att kommuner i ökande grad tvekar inför framtida etableringar.

5.1.2 Motiv för statliga insatser

Enligt regeringen bör kommuner ha goda förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Regeringen har på senare år gjort flera uttalanden som kan tala för att staten i ökad utsträckning borde underlätta för kommuner att växa och bidra till regional utveckling. Ett exempel är att regeringen har angett att investeringsklimatet för både svenska och utländska företag i hela Sverige ska vara attraktivt och konkurrenskraftigt.¹

Vidare framhöll regeringen i den industristrategi som antogs i juni 2025 att varje företagsetablering sker i en lokal och regional kontext och kan innebära stora åtaganden för enskilda kommuner och regioner. I likhet med vad vi beskrev ovan, påpekas i strategin att kommunens kostnader uppstår i närtid medan intäkterna är osäkra och ligger längre fram i tiden. Samtidigt behöver ett kommunalt budgetunderskott regleras inom tre år enligt kommunallagen. Regeringen påpekar att det innebär ett risktagande, som kan bli särskilt utmanande för små kommuner. Sammantaget sägs detta innebära

¹ Regeringskansliet (2023) Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft.

betydande risker för framför allt kommunernas ekonomi, och därmed för de människor som bor och verkar där i dag. Regeringen framhåller att om kommunen inte gör samhällsinvesteringarna riskerar nyttorna av industrins stora investeringar att inte materialiseras för vare sig kommunen eller landet som helhet. Mot denna bakgrund anger regeringen som en målsättning i strategin att det bör råda ”*goda förutsättningar för kommuner att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner*”.²

Identifierade utmaningar talar för behov av åtgärder

Enligt Accelerationskontoret talar den problembild som tecknades i avsnitt 5.1.1 och den viljeinriktning som regeringen har uttalat (enligt ovan) sammantaget för att det finns skäl för staten att i ökad utsträckning underlätta för kommuner att kunna attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Vi ser behov av insatser såväl i allmänhet som i vissa specifika situationer.

- De allmänna motiven hänger samman med att alla företagsetableringar och företagsexpansioner per definition sker på en geografisk plats som hör till en eller flera kommuner. Om staten önskar att fler stora företagsinvesteringar ska ske, så är det ur statens perspektiv också viktigt att de mottagande kommunerna har rimliga förutsättningar att hantera de åtaganden som investeringen kräver från kommunens sida. Det framstår därför som en rimlig utgångspunkt att staten i ökad utsträckning bör bidra till att avlasta de risker kommunerna tar, förutsatt att detta kan ske på ett korrekt och ändamålsenligt sätt. Detta bör också ses i ljuset av att stora etablerings och expansioners påverkan på den offentliga ekonomin är asymmetriskt fördelad, på så vis att kommunen behöver stå för en stor del av kostnaderna men att staten får en större del av intäkterna.
- Därtill ser Accelerationskontoret även mer specifika motiv för särskilda statliga insatser i vissa situationer, nämligen om staten genom sitt agerande i hög grad är orsak till att en kommun ställs inför särskilda utmaningar kopplat till stora företagsetableringar

² Regeringskansliet (2025) Sveriges industristrategi: för en teknikledande och konkurrenskraftig industri i en ny omvärld, s. 21 f.

och -expansioner. Ett aktuellt exempel är den situation som råder i Kiruna och Gällivare, där investerings- och produktionsbeslut som fattats av det statliga aktiebolaget LKAB lett till omfattande omflyttnings- och andra konsekvenser för kommunerna. Här bör dock sägas att LKAB också ger stöd för att underlätta omställningen i Kiruna och Gällivare, inte minst finansiellt.

Åtgärderna bör vara rätt utformade

Det bör betonas att de motiv vi ser för ökade statliga insatser tydligt tar sikte på statens önskan om att kommuner ska kunna attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Löpande över tid sker även ett stort antal andra slags företags- etableringar och företagsexpansioner runt om i landet, inom en mängd områden och baserat på marknadsekonomiska överväganden. Denna verksamhet torde i huvudsak fungera väl och vi ser inget skäl för staten att i största allmänhet bidra till att avlasta kommuners risker i samband med företagsinvesteringar.

Vidare handlar de motiv vi ser för ökade statliga insatser om att staten genom olika typer av åtgärder kan behöva stötta en vilja som i grunden finns bland landets kommuner att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Den grundläggande trenden finns redan, men den kan behöva förstärkas.

Det är också viktigt att åtgärder som staten genomför för att underlätta kommunernas förutsättningar att ta emot stora företags- etableringar och -expansioner är ändamålsenliga och korrekt utformade. Exempelvis behöver de statliga åtgärderna utformas så att de i minsta möjliga grad inverkar på marknadens normala funktionssätt, och de behöver också vara förenliga med EU:s statsstödsregler. Förekomsten av statliga insatser minskar heller inte kommunernas ansvar för den egna verksamheten. Det måste också vägas in vid utformningen av eventuella statliga åtgärder.

5.1.3 Utgångspunkter för val av åtgärder

Viktigt att se frågan i ett brett perspektiv

En vanlig startpunkt för en analys av åtgärdsbehov på ett område är att söka bedöma om de problem som föreligger är av sådan allvarlig art att det rör sig om systemfel som inte kan åtgärdas med mindre än att verksamhetens grundläggande förutsättningar förändras eller om det handlar om mindre allvarliga problem som bör kunna hanteras inom ramen för befintlig grundstruktur. En svårighet i detta fall är dock att problemens karaktär och allvarlighetsgrad kan se olika ut om man avgränsat studerar det berörda systemet i snäv bemärkelse eller även tar hänsyn till de vidare ramförutsättningarna som påverkar systemets möjligheter att verka:

- Med en snäv definition kan systemet ”att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner i kommuner” sägas innehålla ett antal aktiviteter längs en tidsaxel (från attraherande insatser, över mottagningsinsatser, till färdig etablering och verksamhet i drift) som utförs i samspel mellan olika typer av aktörer (främst de investierande företagen, berörda kommuner och en stödstruktur av organisationer och myndigheter på regional och statlig nivå).
- Om man däremot ser till de vidare ramförutsättningarna som påverkar systemet, så kan konstateras att många kommuner upplever stora utmaningar med diverse regler, olika myndigheters ageranden med mera såväl i skedet innan en företagsetablering/-expansion kan tas emot som när kommunen har att hantera följd effekter av bland annat den befolkningsökning som en etablering/expansion kan leda till. Som vi beskrivit i tidigare kapitel kan utmaningarna handla om både regler och myndighetstillämpning avseende exempelvis markanvändning, utbyggnad av transport- och annan infrastruktur, finansiering och avskrivning av fastigheter med mera. Det är dock viktigt att komma ihåg att regler av detta slag normalt har kommit till utifrån vidare syften än att bara underlätta stora företagsetableringar och företagsexpansioner i kommuner, och ofta bygger på avvägningar mellan flera olika, inte sällan motstridiga samhällsintressen. Likaså kan myndigheternas tillämpning av reglerna kräva avvägningar och/eller tidsmässigt behöva bedrivas genom processer som inte alltid

motsvarar vad som vore optimalt för en kommun som önskar attrahera och ta emot en stor företagsetablering eller företags-expansion. En myndighets handlande kan således mycket väl vara helt i linje med myndighetens uppdrag, även om berörda kommuner anser att myndigheten borde agera på ett annat sätt.

Mot bakgrund av ovanstående är vår bedömning att en del av de utmaningar kommuner upplever kring mottagande av stora företags-etableringar och företagsexpansioner berör regler med mera vars förändring skulle kräva en mer omfattande utredning och inkludera ett bredare samhällsperspektiv än vad som rymts i Accelerationskontorets tilläggsuppdrag.³ Likaså menar vi att om statsmakterna önskar förbättra kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, så kräver det också i många fall att riksdag och regering beslutar både om regelförändringar och förändrade riktlinjer till de myndigheter som berörs.

Det finns många tänkbara åtgärder

Även om det behövs ett brett perspektiv i analysen, så kan samtidigt konstateras att det finns ett flertal tänkbara åtgärder som staten skulle kunna vidta för att underlätta för kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och -expansioner. Som framgått av kapitel 4 har många idéer om sådana åtgärder framkommit både i tidigare studier och i de kontakter vi haft i uppdraget.

Den bild vi fått är att det finns många *olika typer av tänkbara åtgärder* och att olika åtgärder kan antas bidra till att avhjälpa eller reducera *olika typer av kommunala problem*. Det talar för att det kan krävas en ganska bred palett av åtgärder för att på lämpligt sätt stötta kommuner i deras arbete med att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

³ Förslag om ändringar i lagar, förordningar, myndighetsföreskrifter och allmänna råd av betydelse här kan eventuellt komma att lämnas i Statskontorets pågående regeringsuppdrag om att analysera och föreslå regelförenklningar och försöksverksamheter för ökad effektivitet i kommunal verksamhet. Det ska redovisas senast den 31 december 2026.

Tänkbara åtgärder kan grupperas

Tematiskt sett menar vi att den indelning som användes i kapitel 4 för att gruppera olika utmaningar som kommuner kan ha vid stora etableringar och expansioner, är lämplig även för redovisningen av våra överväganden och förslag. De tänkbara åtgärderna kan därmed indelas i fem grupper:

- Frågor kring investeringsfrämjande
- Stöd och rådgivning från statens sida
- Allmän ekonomisk riskavlastning
- Behov av insatser inom vissa sakområden
- Frågor kring kompetensförsörjning

Därtill menar vi att det för analysen även är fruktbart att se tänkbara insatser i termer av generella respektive mer specifika åtgärder:

- Med generella åtgärder avser vi sådana som kan vara till nytta för alla kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner, och det egentligen oavsett vilken typ av verksamhet som avses. Våra kontakter i utredningen har visat att de utmaningar som en kommun kan behöva hantera när man tar emot stora etableringar och expansioner, till exempel behovet av att bygga nya bostäder, till stora delar är desamma vare sig företagsinvesteringen är uppenbart viktig för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning eller ej. Och för den delen även om en kommuns befolkning växer av andra skäl, till exempel genom nya eller ökade statliga etableringar på grund av försvarets eller kriminalvårdens utbyggnad. Om då staten exempelvis skulle inrätta en rådgivningsfunktion på nationell nivå, som bland annat kan fungera som erfarenhetsbank och kunskapsförmedlare kring kommuners mottagande av stora företagsetableringar och företagsexpansioner, så lär denna roll kunna vara till nytta i många situationer.
- Med mer specifika åtgärder avser vi situationer där de statliga åtgärderna behöver vara mer omfattande och av sådan art att de endast bör vidtas i speciella fall. Det kan till exempel vara fallet om en stor företagsetablering eller -expansion bedöms vara av

särskilt stor vikt för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, eller om staten själv är direkt orsak till investeringen och dess konsekvenser för berörda kommuner. För att kunna avgöra i vilka situationer sådana mer omfattande statliga insatser kan och bör initieras, behöver det då tas fram en urvalsmekanism med lämpliga kriterier. Även det faktum att förutsättningarna för att ta emot stora etableringar och expansioner ser olika ut i olika kommuner talar för att det kan behövas en selektion till vissa typer av problem eller situationer.

Genomförbarhet är viktigt – praktiska skäl kan tala emot

Vår bild är att många av de tänkbara statliga åtgärder som tidigare diskuterats (se kapitel 4) sannolikt skulle kunna bidra till att avhjälpa eller reducera olika utmaningar som kommuner kan ha när företag etablerar sig eller expanderar på orten – låt vara att effektens storlek lär variera mellan olika åtgärder. Men det betyder inte att samtliga tänkbara åtgärder också skulle vara lämpliga att genomföra. Detta då det även finns andra, mer praktiska aspekter som behöver beaktas i en analys av vad staten bör göra för att underlätta för kommuner som vill ta emot stora etableringar och expansioner. Bland annat följande faktorer kan påverka lämpligheten och genomförbarheten:

- Åtgärdsförslag som omfattar eller påverkar skatteområdet ligger utanför Accelerationskontorets mandat att diskutera. Det bör dock noteras att storleken på det sannolikt viktigaste incitamentet för kommuner att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner, det vill säga möjligheten att öka de kommunala skatteintäkterna, påverkas av det kommunala utjämningsystemets nuvarande utformning.
- Somliga tänkbara åtgärder är det knappast meningsfullt för Accelerationskontoret att lägga förslag om. Det kan vara fallet om en åtgärd skulle gå starkt emot rådande politiska klimat – ett exempel är eventuella idéer om minskat försörjningskrav för arbetskraftsinvandring. Det kan även vara fallet om en viss fråga nyligen prövats och avfärdats på ett auktoritativt sätt i andra utredningar.

Ett exempel på det senare är de idéer som framförts om ändrade regler för nedskrivning av värdet på bostäder i vissa situationer. Som framgått av kapitel 4 kan bostadsbyggandet i vissa kommuner hämmas om produktionskostnaderna överstiger marknadsvärdet på den nybyggda fastigheten. I en sådan situation måste enligt redovisningsreglerna värdet på de hus som uppförts skrivas ned, vilket kan påverka årets resultat. Mot denna bakgrund har SKR och flera kommuner framfört till Accelerationskontoret att regelverket borde ses över, med syfte att exempelvis skapa en möjlighet att fördela nedskrivningen över flera år. På regeringens uppdrag gjorde Bokföringsnämnden för några år sedan en översyn av redovisningsreglerna i dessa delar. I sin rapport, som redovisades i april 2020, bedömde Bokföringsnämnden att ändringar av det slag som efterlysts från olika håll inte skulle vara förenliga med svensk lag och bakomliggande EU-direktiv.⁴ Givet detta har vi inte sett skäl att gå vidare med denna fråga inom ramen för tilläggsuppdraget.

Accelerationskontoret välkomnar den översyn som nu är på gång

Samtidigt har vårt arbete tydligt visat att reglerna för av- och nedskrivning av fastigheter kan få stora konsekvenser för berörda kommuner, vilket vi också lyft fram i olika sammanhang. Accelerationskontoret ser det därför som positivt att regeringen, som nämndes i avsnitt 4.3.4, i slutet av mars 2026 gav en särskild utredning i uppdrag (dir. 2026:21) att säkerställa att avskrivningsreglerna inte hindrar nödvändig samhällsutveckling vid omfattande samhällsomvandlingar. Utredningen ska bland annat analysera hur avskrivningsreglerna för anläggningstillgångar påverkar kommuner vid omfattande samhällsomvandlingar och om det i särskilda fall kan finnas skäl för undantag från avskrivningsreglerna. Oavsett ställningstagande i saken ska utredningen också föreslå åtgärder för att avskrivningsreglerna inte ska hindra nödvändig samhällsutveckling vid omfattande samhällsomvandlingar, och lämna nödvändiga författningsförslag. Utredningens uppdrag ska i denna del redovisas senast den 28 februari 2027, och hela utredningsuppdraget senast den 31 december 2027.

⁴ Bokföringsnämnden (2020) Redovisning av regeringsuppdrag att se över de allmänna råd som avser redovisning av materiella anläggningstillgångar (Fi2019/03123/S3). Dnr 2019:97.

Enskilda åtgärder med samlad effekt

Accelerationskontorets ambition har varit att föreslå åtgärder inom olika områden som kan underlätta för kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Tanken är att åtgärdsförslagen ska vara både verkningsfulla och genomförbara. Vi menar att de förslag som presenteras i följande avsnitt är av det slaget.

Förslagen är inte beroende av varandra, utan de skulle kunna genomföras samlat eller var för sig. Ju fler förslag som genomförs, desto större blir dock rimligen den samlade effekten på kommunernas förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner.

5.2 Frågor kring investeringsfrämjande

Accelerationskontorets bedömning

Fokus i tilläggsuppdraget ligger på de utmaningar kommuner har i mottagandet av en stor företagsetablering eller företagsexpansion. Även det investeringsfrämjande arbete som görs i en tidigare fas för att attrahera företaget att göra investeringen kan dock innebära en utmaning för kommunen.

Vårt förslag om en statlig rådgivningsfunktion (se avsnitt 5.3) bör underlätta för kommuner i hela den process som krävs för att kunna ta emot en stor företagsetablering eller företagsexpansion, från attraherande insatser och framåt. Eventuellt kan det finnas skäl för regeringen att vidta ytterligare åtgärder för att stärka investeringsfrämjandet på i synnerhet lokal och regional nivå.

Vissa kommuner ser investeringsfrämjande som en utmaning

Det offentliga främjandet av utländska investeringar i Sverige sågs över för cirka fem år sedan.⁵ Ett flertal av den utredningens förslag har genomförts, men inte samtliga. Ett exempel på ett förslag som inte genomförts är att utredningen ansåg att det borde införas ett basanslag från staten motsvarande en heltidstjänst per region som skulle villkoras mot en lika stor finansiering från respektive region. Detta i syfte att göra regionernas arbete med investeringsfrämjande mindre beroende av kortsiktiga projektmedel.

Flera av de aktörer vi varit i kontakt med anser att det svenska investeringsfrämjandet har förbättrats på senare år. Bidragande till detta sägs bland annat ha varit förslagen från den ovan nämnda utredningen, men även andra förändringar som skett, till exempel den successiva utveckling som skett av Team Sweden-konceptet.

Samtidigt har flera kommuner i såväl enkät som intervjuer framfört till Accelerationskontoret att arbetet med att attrahera företag till att göra en investering i kommunen kan innebära en utmaning. De synpunkter som framkommit kring vilka utmaningar stora företagsetableringar och företagsexpansioner kan innebära för en kommun, har visserligen till övervägande del berört olika omständigheter kopplat till själva mottagandet och de insatser som krävs därefter. Det handlar därmed till stor del om insatser efter att företaget väl har beslutat sig för att göra sin investering i kommunen, men kan även vara insatser som föregår detta, till exempel att ställa i ordning industrimark. Men vissa kommuner har alltså framfört att det kan finnas utmaningar även i den investeringsfrämjande fas som föregår mottagandet, till exempel att det kan vara svårt för i synnerhet mindre kommuner att få genomslag i den hårda konkurrens som ofta råder när det gäller att få en större företagsinvestering till sin kommun.

Accelerationskontorets bedömning

Uppdraget enligt tilläggsdirektivet handlar om att Accelerationskontoret ska analysera kommuners förutsättningar att både attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimat-

⁵ SOU 2019:21 Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige. Slutbetänkande av Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar.

omställning. Vi har dock inte tolkat tilläggsuppdraget som att vi ska göra en allmän översyn av Sveriges investeringsfrämjande. Fokus i uppdraget ligger i stället främst på kommunernas utmaningar i mottagandefasen.

Vi vill dock uppmärksamma regeringen på att även det investeringsfrämjande arbete som handlar om att attrahera stora företagsetableringar och -expansioner kan innebära utmaningar för en kommun. Vår bedömning är att det förslag om en statlig rådgivningsfunktion som vi lämnar i delbetänkandet (se avsnitt 5.3 nedan) kommer att underlätta för kommuner i hela den process som krävs för att kunna ta emot en etablering eller expansion, det vill säga från attraherande insatser, över mottagningsinsatser, till färdig etablering och verksamhet i drift. Eventuellt kan det dock finnas skäl för regeringen att vidta ytterligare åtgärder för att stärka investeringsfrämjandet på i synnerhet lokal och regional nivå.

5.3 Frågor kring statens stöd och rådgivning

Som framgått av kapitel 4 har flera aktörer framfört till Accelerationskontoret att det finns behov av bättre stöd och rådgivning från statens sida i relation till de kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner. Liknande synpunkter har framkommit i andra studier. Nedan föreslås åtgärder om förbättrad rådgivning som vi bedömer kan underlätta för kommuner i detta avseende.

5.3.1 Statlig rådgivningsfunktion

Accelerationskontorets förslag

Det ska inrättas en permanent statlig funktion för att förbättra statens stöd och rådgivning till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Business Sweden ska ges i uppdrag att ansvara för funktionen. Den närmare inriktningen och finansieringen av uppdraget ska anges i det årliga riktlinjebrevet till Business Sweden som reger-

ingen beslutar om. I uppdraget ska inledningsvis ingå att i samråd med andra berörda aktörer definiera kriterier för i vilka situationer mer aktiv rådgivning och stöd ska kunna erbjudas till enskilda kommuner.

Vid behov ska även andra berörda myndigheter delta i arbetet, vilket regeringen ska ange i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev.

Bättre rådgivning har efterlysts

Ett flertal aktörer, bland annat SKR och olika kommuner, har framfört till Accelerationskontoret att staten på flera sätt kan behöva utveckla sina arbetssätt om kommuners vilja och förmåga att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner ska öka. Bland annat har framhållits att statens stöd och rådgivning till de kommuner där det sker stora etableringar eller expansioner behöver förbättras. Behovet av detta har sagts gälla längs hela den kedja som krävs för att företagsinvesteringen ska komma på plats, det vill säga från attraherande insatser, över mottagningsinsatser, till färdig etablering och verksamhet i drift.

Som framgått av kapitel 4 har regeringen initierat ett flertal uppdrag med inriktning på rådgivning och samordning kring nyindustrialiseringen och den gröna omställningen. Bland annat hade regeringens utredare Peter Larsson under åren 2023–24 i uppdrag att främja koordineringen av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län. Ett liknande uppdrag har därefter getts till Tillväxtverket. Hösten 2025 fick också Länsstyrelsen i Norrbottens län ett samordningsuppdrag i samband med den fortsatta samhällsomvandlingen i Kiruna. Exempel med inriktning på andra delar av landet är att Tillväxtverket har i uppdrag att ytterligare stärka regioners och kommuners beredskap vid varsel, omställning, företagsetableringar och företagsexpansioner liksom deras kapacitet att hantera konsekvenserna av dessa – ett uppdrag som verket i praktiken haft sedan 2017. Under 2023–25 hade också Business Sweden i uppdrag från regeringen att förstärka koordineringen av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning.

Ovanstående insatser handlar om tidsbegränsade uppdrag. Flera aktörer har dock framfört till Accelerationskontoret att det finns

behov av att på permanent basis inrätta en samlad rådgivningsfunktion på nationell nivå. Enligt dessa aktörer skulle en sådan funktion bland annat kunna fungera som erfarenhetsbank och institutionellt minne kring tidigare gjorda insatser och ge råd och förmedla kunskap till kommuner och även till investerande företag, Regeringskansliet och myndigheter.

Därtill har SKR och flera kommuner framfört till Accelerationskontoret att det för att underlätta kommunernas arbete även skulle behövas en lotsfunktion ("en dörr in") till Regeringskansliet som i samlad form skulle kunna hantera olika frågor som uppstår vid stora företagsexpansioner och -etableringar.

Vi ser behov av en permanent rådgivningsfunktion

Accelerationskontoret delar bedömningen att det behövs en permanent statlig funktion för att förbättra statens stöd och rådgivning till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. En sådan funktion skulle ha flera fördelar. Den skulle underlätta för kommunerna, men också ge staten bättre kunskap om de företagsinvesteringar som sker runt om i landet. Med en sådan funktion lär också staten få både bättre förståelse för vilket stöd enskilda kommuner kan behöva i samband med företagsetableringar och -expansioner och bättre beredskap för att i rätt tid kunna vidta adekvata åtgärder. Att skapa en samlad statlig rådgivningsfunktion bör också kunna ge ett effektivare resursutnyttjande, exempelvis genom minskad risk för dubbelarbete mellan myndigheter.

Vi menar att uppdraget för en sådan funktion bör ta sikte på två typer av rådgivningsuppgifter: allmän respektive specifik rådgivning.

Allmän rådgivning

Här handlar det bland annat om, som nämndes ovan, att vara erfarenhetsbank och institutionellt minne kring tidigare gjorda insatser och förmedla kunskap till såväl kommuner som investerande företag, Regeringskansliet och myndigheter. I våra intervjuer har flera kommuner beskrivit hur de i samband med mottagandet av en stor före-

tagsetablering eller -expansion har haft svårt att hitta heltäckande och bra kunskapskällor som kan ge vägledning om hur kommunen bör tänka och gå till väga för att på bästa sätt lösa de utmaningar man ställs inför i en sådan situation. Även om det finns mycket kunskap av detta slag i rapporter och på webbplatser från olika myndigheter med flera⁶, så är också vår bild att det saknas en samlad, lättillgänglig överblick av kunskapsläget.

Genom att samla sådan kunskap på ett ställe skulle staten kunna underlätta för kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Funktionen kan bland annat tillhandahålla information, sprida goda exempel och ge möjlighet till erfarenhetsutbyte.

Kunskaps- och erfarenhetsbanken kan lämpligen omfatta berörda aktiviteter längs hela den kedja som krävs för mottagandet av en etablering eller expansion: från investeringsfrämjande, över mottagningsinsatser, till färdig etablering och verksamhet i drift.

Specifik rådgivning

En allmän kunskaps- och erfarenhetsbank av ovanstående slag lär i många fall ge tillräcklig vägledning för att underlätta en kommuns mottagande av en stor företagsetablering eller -expansion. I vissa särskilda fall ser vi dock behov av att staten erbjuder mer aktiv rådgivning och stöd till den berörda kommunen.

Det bör då handla om mer strategisk rådgivning som tydligt tar sin utgångspunkt i de förutsättningar och behov som finns hos den kommun som berörs i det enskilda fallet. Funktionen bör bland annat kunna erbjuda analysstöd som underlag för kommunens olika vägval, exempelvis kring en potentiell företagsinvesteringens bärkraftighet eller kommunens behov av bostadsbyggande med mera. Rådgivningen bör i normalfallet utgå från funktionens egen kompetens, men vid behov bör det även finnas möjlighet att temporärt upphandla specialistkompetens.

Av bland annat resursskäl lär denna typ av mer konsultativa rådgivningsinsatser behöva begränsas till ett mindre antal fall per år (kanske fem till tio). Dessa insatser bör därför reserveras för stora

⁶ Exempelvis har Tillväxtverket sedan början av 2026 en etableringsguide på sin webbplats som ger tips, stöd och inspiration om hur kommuner och regioner kan utveckla arbetet med att attrahera och hantera företagsetableringar och -expansioner.

företagsetableringar och företagsexpansioner som bedöms vara av särskilt stor vikt för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimat-omställning, eller situationer där staten själv är direkt orsak till investeringen och dess konsekvenser för berörda kommuner.

Verksamhetens omfattning

Vad gäller funktionens omfattning bedömer vi överslagsmässigt att den allmänna rådgivningen kommer att kräva cirka 3–5 miljoner kronor per år och att kostnaden för den mer specifika rådgivningen kommer att ligga på cirka 5–7 miljoner kronor per år, med variation mellan olika år beroende på behovsläget. Initialt lär det också krävas särskilda resurser för att starta upp funktionen, sannolikt omkring 2 miljoner kronor.

Vem bör ansvara för funktionen?

För att rådgivningsfunktionen ska kunna fungera på ett bra sätt, är det enligt vår mening väsentligt att de olika arbetsuppgifterna hålls samman och att en aktör pekas ut som huvudansvarig för hela funktionen. I de närmare övervägandena om vilken aktör som bör ges huvudansvaret behöver flera aspekter beaktas:

- Det handlar om en operativ uppgift och den bör därför ligga hos en myndighet eller liknande, och inte i Regeringskansliet.
- Det ska vara en permanent uppgift, varför den inte bör läggas på en kommitté inom utredningsväsendet.
- En i dag befintlig organisation bör tilldelas uppgiften. Med hänsyn till uppgiftens relativt ringa omfattning vore det inte lämpligt att bilda en ny myndighet för denna uppgift.

Mot denna bakgrund ser vi framför allt två lämpliga kandidater för uppgiften: Tillväxtverket eller Business Sweden. Båda har erfarenhet av de frågor uppgiften berör och får av bland annat detta skäl antas vara kapabla att hantera uppgiften. För Tillväxtverket talar att myn-

digheten arbetar med flera liknande uppdrag⁷ och att det kan underlätta regeringens styrning med en myndighet som ansvarig. För Business Sweden talar att de har större erfarenhet av att arbeta konsultativt mot enskilda kommuner med flera. Därtill ansvarar Business Sweden för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet och har därmed stor erfarenhet av de insatser som kan behövas i funktionens arbete i den investeringsfrämjande fasen. Vid en samlad bedömning menar Accelerationskontoret att Business Sweden skulle vara det lämpligaste valet.

Viktigt att alla berörda myndigheter engageras

Oavsett vem som ges ansvaret för den permanenta statliga funktion som beskrivs ovan, så kommer den aktören inte att i alla avseenden kunna stötta berörda kommuner helt på egen hand. För att ge bästa möjliga stöd från statens sida behöver alla berörda statliga myndigheter vid behov medverka utifrån sina ansvarsområden. Bland statliga myndigheter kan det exempelvis handla om Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket, Trafikverket, Svenska kraftnät och länsstyrelsen. Det kan i sin tur kräva att regeringen ger tydliga riktlinjer till berörda myndigheter att de vid behov ska delta i arbetet, till exempel genom uppdrag i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev.⁸ Även berörda regionala och lokala aktörer bör vid behov engageras.

En lotsfunktion är svår att förena med Regeringskansliets roll

Att SKR och kommuner även efterlyser en lotsfunktion ("en dörr in") till Regeringskansliet för kontakter i samband med stora företagsexpansioner och -etableringar är förståeligt, då en sådan rimligen skulle underlätta för berörda kommuner och företag. Såvitt Accelerationskontoret kan bedöma skulle dock en sådan lotsfunktion vara

⁷ Utifrån dessa erfarenheter och sin roll har Tillväxtverket också i sitt budgetunderlag för 2027–2029 föreslagit att myndigheten bör ges ett samlat uppdrag för att driva på den gröna omställningen och samhällsomvandlingen som följer av industrietableringar, inklusive att ansvara för en nationell plattform och samordningsfunktion för offentliga och privata aktörer.

⁸ Uppdragen till berörda myndigheter kan lämpligen formuleras enligt följande: "X-myndigheten ska vid behov samverka med Business Sweden i det arbete Business Sweden bedriver som statlig funktion för att ge stöd och råd till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning".

svår att förena med Regeringskansliets grundläggande ändamål, det vill säga att bereda regeringsärenden och att i övrigt biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet. Givetvis kan olika departement vid enskilda tillfällen samordna sina mötesaktiviteter så att enskilda kommuner eller företag kan träffa berörda funktioner inom Regeringskansliet. Men det framstår inte som en realistisk idé att skapa en stående lotsfunktion som ska samordna berörda departements insatser och kontakter med enskilda kommuner eller företag.

Accelerationskontorets bedömning

Enligt Accelerationskontorets mening bör det inrättas en permanent statlig funktion för att förbättra statens stöd och rådgivning till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Business Sweden bör ges i uppdrag att ansvara för funktionen.

En viktig fråga i funktionens uppstartsfas blir att definiera kriterier för i vilka situationer specifik rådgivning ska erbjudas, det vill säga vad som bör avses med stora företagsetableringar och företagsexpansioner som bedöms vara av särskilt stor vikt för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Lämpligen ges Business Sweden i uppdrag att i samråd med andra berörda aktörer ta fram sådana kriterier. Därvid kan inspiration sökas i hur Business Sweden definierar så kallade High Potential Investments (HPI). Arbetet inriktat mot HPI handlar om att identifiera investeringsmöjligheter med särskilt hög potential och kvalitet och som kan vara av särskilt strategiskt svenskt intresse. Som riktmärke gäller att HPI:er bör omfatta minst 1 miljard kronor i investeringsbelopp och minst 500 arbetstillfällen, men beroende på investeringens karaktär kan även lägre nivåer accepteras.⁹

Uppdraget att ansvara för rådgivningsfunktionen samt dess årliga inriktning och finansiering bör anges i det riktlinjebrev i vilket regeringen årligen anger vad Business Sweden ska göra inom ramen för sitt statliga uppdrag och hur detta ska redovisas.

⁹ Se till exempel Business Sweden (2025) Redovisning av statens uppdrag till Business Sweden. Sveriges Export- och investeringsråd verksamhetsåret 2024.

Accelerationskontoret utgår från att regeringen tillför medel till Business Sweden som motsvarar uppdragets kostnad.

För att den rådgivning Business Sweden föreslås ansvara för ska fungera väl, torde även krävas att regeringen ger tydliga riktlinjer till de myndigheter som berörs att de vid behov ska delta i arbetet. Det kan lämpligen ske genom uppdrag i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev.

5.4 Frågor kring allmän ekonomisk riskavlastning

En kommun som vill ta emot en stor företagsetablering eller företagsexpansion ställs ofta inför ett ekonomiskt risktagande. Som vi beskrivit tidigare hänger det samman med att de ökade skatteintäkter som kommunen hoppas få som en följd av att företaget etablerar sig eller expanderar i allmänhet faller ut först på lite längre sikt, samtidigt som kommunen på kort sikt ofta behöver göra ett antal (ofta lånefinansierade) insatser inom olika sakområden för att kunna ta emot etableringen/expansionen. Det kan till exempel handla om att bygga fler bostäder eller utveckla den kommunala infrastrukturen och servicen.

Både i tidigare studier och de kontakter Accelerationskontoret haft i uppdraget, har ett flertal aktörer framfört att staten borde vidta åtgärder för att minska den ekonomiska risk som stora företagsetableringar och -expansioner kan medföra för kommunerna. Framförda idéer om riskavlastande åtgärder har berört både den mer allmänna ekonomiska risk som hänger samman med förskjutningen i tid mellan kommunens kostnader och intäkter, och risker inom enskilda sakområden. Nedan behandlar vi mer allmänna åtgärder. I de nästföljande avsnitten 5.5 och 5.6 tar vi sedan upp frågor kring vissa sakområden, i form av åtgärder avseende bostadsbyggande och investeringar i transportinfrastruktur.

5.4.1 Kreditgarantimodellen skulle inte vara lämplig för ekonomisk riskavlastning

Accelerationskontorets bedömning

Att införa en statlig kreditgaranti skulle inte vara ett ändamålsenligt sätt att hantera den flerdimensionella risk som kan föreligga för kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Om staten vill söka reducera de enskilda riskkomponenter som påverkar kommunernas situation när de tar emot stora etableringar och expansioner bör i stället andra åtgärder tillämpas.

Accelerationskontoret har tolkat tilläggsdirektivet som att vi bör analysera om kreditgarantimodellen kan vara en lämplig metod för att avlasta den allmänna ekonomiska risk som det kan innebära för kommuner att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Vad är en kreditgaranti?

Som framgått av kapitel 4 är en kreditgaranti en försäkring för en kreditgivare som skyddar mot förlust om låntagaren inte kan betala tillbaka sitt lån. Staten kan erbjuda sådana garantier, som täcker en viss del av lånet, för att stödja specifika ändamål som exempelvis bostadsbyggande eller gröna investeringar. Genom att ställa ut kreditgarantier går staten i borgen för någon annans betalningsåtagande, vilket leder till en finansiell risk för staten.

En grundprincip i den statliga garanti- och utlåningsmodellen är att mottagaren av en statlig garanti eller ett statligt lån ska betala en avgift som motsvarar statens förväntade kostnad. Riksdagen kan dock besluta om en avgift för att ställa ut en garanti eller ett lån som är lägre än den förväntade kostnaden. Då uppkommer en statlig subvention som motsvarar den uteblivna avgiftsintäkten.

Statliga kreditgarantier är ett sedan länge etablerat verktyg för att stötta riskfyllda åtaganden som staten har ett intresse i att säkerställa. När staten inrättar en garanti sker det utifrån utgångspunkten

att det finns ett statligt intresse av att någon viss företeelse ska realiseras och att garantin kan bidra till att underlätta detta. Garantier används till exempel för att stödja svenska exportföretag, bostadsbyggande, infrastrukturprojekt och för att trygga stabiliteten vid ekonomiska kriser.

Vilket syfte skulle en kreditgaranti ha avseende riskavlastning?

Av tidigare avsnitt har framgått att staten vill att Sverige ska ta emot fler stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Eftersom alla företagsetableringar och företagsexpansioner sker på en geografisk plats som hör till en eller flera kommuner, så förutsätter den önskvärda utvecklingen att kommuner (i ökad grad) är villiga att ta på sig de åtaganden som en stor etablering eller expansion kräver. Dock är mottagandet i allmänhet förenat med en risk för kommunen eftersom man på kort sikt ofta behöver göra kostsamma och oftast lånefinansierade investeringar för att möjliggöra företagsetableringen eller -expansionen, samtidigt som de ökade skatteintäkter som kommunen hoppas uppnå genom mottagandet börjar falla ut först på längre sikt. Det är heller inte givet hur mycket de framtida skatteintäkterna kommer att öka.

Mot denna bakgrund skulle syftet med en kreditgaranti i detta fall rimligen vara att bidra till att minska den beskrivna risken, och därmed öka kommuners villighet att ta emot stora etableringar och expansioner.

Skulle en kreditgaranti hjälpa kommunernas situation?

Enligt vår bedömning torde en kreditgaranti kunna eliminera, eller åtminstone reducera, vissa men inte samtliga av de delar som den ovan beskrivna risken består av för en kommun:

- Kreditgarantin bör rimligen vara knuten till den upplåning kommunen gör för att finansiera de insatser som görs för att kunna ta emot etableringen/expansionen. Här kan tänkas att en kreditgaranti skulle underlätta för kommuner att få låna. Denna effekt lär dock bli begränsad. Den bild vi har fått i utredningen är att

kommuner sällan har svårt att få låna, åtminstone så länge det handlar om finansieringsändamål som av kreditgivarna bedöms vara sunda och bärkraftiga. Det framstår heller inte som troligt att kreditgivarna – med hänvisning till förekomsten av en kreditgaranti – kraftigt skulle sänka sina bedömningskrav och godkänna krediter till klart mer osäkra projekt.

- Däremot skulle kreditgarantin eliminera kreditgivarnas risk för att låntagaren/kommunen inte skulle kunna leva upp till sina åtaganden och återbetala lånet, inklusive räntor och amorteringar. Detta då staten genom kreditgarantin skulle träda in vid fallissemang. Utan en garanti skulle den kommun som fallerar behöva göra besparingar i sin övriga verksamhet för att kunna betala lånet (och hålla sin ekonomi i balans), men med kreditgarantin blir dessa sparbehov mindre. Det bör dock betonas att kommunen skulle behöva betala en avgift för kreditgarantin, vars storlek i normalfallet ska motsvara den förväntade kostnaden för staten.
- Vad gäller den andra delen av kommunens risktagande, det vill säga att den kommande ökningen av kommunens skatteintäkter kan bli mindre än planerat, har kreditgarantin ingen direkt betydelse. Denna risk står alltså kommunen även med en kreditgaranti.

Det bör sägas att de befintliga kreditgarantier som staten inrättat över lag har ett mer renodlat syfte än den flerdimensionella risk vi här talar om. Som nämnts tidigare används statliga garantier till exempel för att stödja svenska exportföretag, bostadsbyggande, infrastrukturprojekt och trygga stabiliteten vid ekonomiska kriser.

Accelerationskontorets bedömning

Sammantaget är vår bedömning att en statlig kreditgaranti i viss mån torde kunna bidra till att minska riskerna för kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Men att en kreditgaranti ändå inte skulle vara ett ändamålsenligt sätt att hantera den flerdimensionella risk som kan föreligga för kommuner i sådana situationer.

Enligt vår mening framstår det som mer ändamålsenligt att söka andra vägar för att reducera de enskilda riskkomponenter som påver-

kar kommunernas situation när de tar emot stora företagsetableringar eller -expansioner. Det kan till exempel handla om riktade åtgärder för att underlätta ett ökat bostadsbyggande eller investeringar i annan nödvändig infrastruktur. För sådana mer avgränsade syften kan även kreditgarantier vara en lämplig metod, vilket bland annat exemplet bostäder visar (se kapitel 4).

5.4.2 Incitamentspeng för kommuners åtgärder vid företagsetableringar och företagsexpansioner

Accelerationskontorets förslag

En incitamentspeng i form av ett riktat statsbidrag ska införas för att bidra till finansiering av de åtgärder kommuner kan behöva vidta när de önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Pengen ska användas i den kommunala verksamheten, för förstärkning av kommunens planerings-, infrastruktur-, tillstånds-, miljö-, utbildnings-, kultur- eller arbetsmarknadsverksamhet eller av annan kommunal verksamhet som underlättar mottagandet av berörda företagsetableringar eller företagsexpansioner.

För incitamentspengen bör en ram på 200–250 miljoner kronor avsättas under fem år. Tillväxtverket ska ges i uppdrag att administrera pengarna.

Riktade statsbidrag är vanliga i kommunal verksamhet

Som nämndes i avsnitt 3.1.2 står statliga bidrag för cirka en femtedel av kommunsektorns intäkter. År 2024 motsvarade det knappt 300 miljarder kronor, varav cirka 60 procent gick till kommunerna och 40 procent till regionerna. Av statsbidragen till kommunerna var ungefär 126 miljarder kronor generella bidrag, 44 miljarder kronor riktade statsbidrag och 7 miljarder kronor kostnadsersättningar.

De generella statsbidragen fördelas via det kommunala utjämnings-systemet och avser medel vars användning kommunerna och regionerna därefter själva beslutar om. De riktade statsbidragen är i regel tillfälliga och avsedda för ett särskilt ändamål. Vanligtvis ansöker

kommuner och regioner själva om bidraget hos den myndighet som ansvarar för det.

Riktade statsbidrag är frivilliga för kommuner och regioner att ansöka om eller ta emot. Om de tar del av medlen måste de använda dem till en viss insats eller ett visst ändamål. De riktade statsbidragen har olika syften, men generellt ska de stödja bestämda kommunala eller regionala verksamheter. Under 2024 fanns det 163 riktade statsbidrag, varav 131 hade kommuner som målgrupp.¹⁰ De flesta bidragen finns inom områdena hälso- och sjukvård och social omsorg samt utbildning och universitetsforskning. Det finns dock även några bidrag inom de kommunala områden som främst berörs av Accelerationskontorets tilläggsuppdrag.

En incitamentspeng för kommuners åtgärder när företag etablerar sig eller expanderar kan vara en tänkbar åtgärd

Som vi har beskrivit i tidigare avsnitt kan en kommun som önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller -expansioner möta flera slags utmaningar innan och under mottagandet. Kommunen kan behöva hantera en mängd komplexa frågor, avseende exempelvis utbildning, tillståndsprocesser, planeringsfrågor, infrastruktur, kultur, miljö, riksintressen, arbetsmarknad och bostäder. Därtill är mottagandet i allmänhet förenat med en ekonomisk risk för kommunen, vilket bland annat hänger samman med den förskjutning i tid som finns mellan kommunens kostnader och intäkter till följd av att företaget etablerar sig eller expanderar. Som nämndes i avsnitt 4.1 har det kommunala utjämningsystemet ofta också en begränsande effekt på ökningen av skatteintäkterna för en kommun som tar emot en företagsetablering eller -expansion.

Ett sätt att underlätta kommuners arbete med att attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, skulle enligt Accelerationskontoret kunna vara att införa en incitamentspeng i form av ett riktat statsbidrag för att bidra till finansiering av nödvändiga kommunala åtgärder i sådana situationer. En sådan peng bör ta sikte på de utmaningar som typiskt sett kan förekomma i den kommunala verksamheten i samband med mottagande av stora

¹⁰ Statskontoret (2025) Statens styrning med statsbidrag till kommuner och regioner 2024 – antal, omfattning och innehåll.

företagsetableringar eller företagsexpansioner. Vi bedömer att incitamentspengen primärt bör inriktas på insatser för förstärkning av kommunens planerings-, infrastruktur-, tillstånds-, miljö-, utbildnings-, kultur- eller arbetsmarknadsverksamhet eller av annan kommunal verksamhet som underlättar mottagandet av berörda företags-etableringar eller företagsexpansioner. I utformningen av pengan behöver dock även beaktas att utmaningarna kan variera såväl över tid som mellan olika kommuner och för olika typer av etableringar/expansioner. En incitamentspeng av detta slag kan också till viss del kompensera för det kommunala utjämningsystemets effekter.

Vad som skulle vara en rimlig omfattning på incitamentspengen är inte helt enkelt att bedöma, bland annat eftersom behoven av medel kan variera över tid och för olika situationer. Erfarenheten från tidigare fall tyder dock på att kommuners insatser av det slag som här avses kan handla om ett flertal miljoner kronor per år. En viss parallell kan möjligen också ges av det statsbidrag kring näringslivsutveckling i kommuner med demografiska och geografiska utmaningar, som Tillväxtverket hade i uppdrag att administrera under åren 2018–2024, vilket uppgick till totalt 70 miljoner kronor per år (se avsnitt 3.3.2).

Mot denna bakgrund menar vi att en lämplig nivå på incitamentspengen för kommuners åtgärder vid företagsetableringar och företagsexpansioner skulle kunna vara att i ett första steg avsätta en ram på 200–250 miljoner kronor under fem år, det vill säga i genomsnitt 40–50 miljoner kronor per år. Tilldelningen till enskilda kommuner blir bland annat beroende av hur många ansökningar som inkommer och karaktären på dessa. Vid femårsperiodens slut bör incitamentspengen utvärderas inför en eventuell fortsättning.

I likhet med många andra riktade statsbidrag bör incitamentspengen bygga på att kommunerna hos en utsedd statlig myndighet ansöker om tilldelning från bidraget. I ansökan bör ingå att kommunen bland annat ska redogöra för karaktären på den etablering eller expansion som är aktuell samt vilka insatser och resursåtaganden kommunen själv gjort för att underlätta mottagandet. Den utsedda myndigheten bör ha ansvar för att bedöma och besluta om ansökningar, hantera utbetalning och uppföljning av incitamentspengen samt stå för den administration som i övrigt behövs. Med hänsyn till de frågor som aktualiseras i samband med kommuners mottagande av stora företagsetableringar eller -expansioner, menar vi att

Tillväxtverket skulle vara lämplig myndighet för att hantera incitamentspengen för kommuners åtgärder vid företagsetableringar och -expansioner. Tillväxtverket har stor erfarenhet av att administrera olika former av finansiering och bidrag.

Accelerationskontorets bedömning

Mot ovanstående bakgrund anser Accelerationskontorets att det bör införas en incitamentspeng i form av ett riktat statsbidrag för att bidra till finansiering av de åtgärder kommuner kan behöva vidta när de önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

För incitamentspengen bör en ram på 200–250 miljoner kronor avsättas under fem år. Regeringen bör ge Tillväxtverket i uppdrag att administrera den.

5.5 Frågor kring bostadsbyggande

En stor företagsetablering eller företagsexpansion medför i allmänhet att den berörda kommunen behöver göra insatser inom olika sakområden för att kunna ta emot etableringen/expansionen på ett bra sätt, som exempelvis att bygga fler bostäder och utveckla den kommunala infrastrukturen och servicen.

Som framgått av kapitel 4 har staten vidtagit många stödjande åtgärder inom flera av dessa områden genom åren, och ett flertal är alltjämt i drift eller på väg att införas. Enligt vår bedömning finns det dock behov av ytterligare åtgärder som kan komplettera de insatser som redan görs och som kan underlätta för kommuner som vill ta emot stora etableringar och expansioner.

Mot denna bakgrund redovisar vi i detta avsnitt förslag på åtgärder kring bostadsbyggande. I det nästföljande avsnitt 5.6 behandlar vi frågor kring investeringar i transportinfrastruktur.

5.5.1 Behov av blandad bebyggelse i berörda kommuner

Sverige har strax under 5 miljoner hushåll. De bor i olika typer av bostäder, med olika upplåtelseformer. Valet av boende styrs främst av en kombination av ekonomiska förutsättningar, livssituation och geografiska preferenser, där närhet till jobb, skola, service, familj och vänner ofta är avgörande. Önskemålen om boendeform tenderar också att variera över livets olika faser.

När en kommun tar emot en stor företagsetablering eller företagsexpansion, så ökar i allmänhet efterfrågan på bostäder i kommunen. Ofta kräver det också att nya bostäder byggs i kommunen. De som flyttar till kommunen är då sällan någon helt homogen skara, utan bland de nyinflyttade finns i allmänhet personer i olika åldrar och både familjer och ensamstående. Deras önskemål om boende lär därför variera, i likhet med för Sveriges hushåll i övrigt. Det medför att nybyggnationen ofta lär behöva omfatta såväl lägenheter i flerfamiljshus som småhus.

År 2024 bodde runt 50 procent av Sveriges hushåll (2,5 miljoner hushåll) i lägenheter i flerbostadshus, varav 58 procent i hyresrätt och 42 procent i bostadsrätt eller liknande. Vidare bodde runt 40 procent av hushållen (2,1 miljoner) i ett småhus. De resterande hushållen bodde i specialbostäder eller annat boende, alternativt saknades uppgift om boendet.¹¹

Vad gäller nybyggnation påbörjades drygt 28 000 bostäder 2024, varav 20 procent småhus och 80 procent i flerbostadshus. Av de senare var cirka 70 procent hyresrätter och 30 procent bostadsrätter eller liknande.¹² Enligt Boverket behöver det totalt byggas 523 000 nya bostäder under de kommande tio åren, det vill säga i genomsnitt cirka 52 000 per år.¹³ Om man antar att fördelningen i denna byggnation kommer att bli densamma som i det befintliga bostadsbeståndet, så skulle det per år handla om ungefär 21 000 småhus, 26 000 lägenheter i flerbostadshus (varav 15 000 hyresrätter och 11 000 bostadsrätter eller liknande) och 5 000 lägenheter i specialbostäder med mera.

Enligt Boverkets rapport kommer nyproduktionen främst att ske i storstadsregionerna och andra stora kommuner i södra Sverige. De kommuner som står i fokus för vårt tilläggsuppdrag, det vill säga de

¹¹ Baserat på Statistiska centralbyråns "Boende i Sverige", uppdaterad 2025-04-24.

¹² Baserat på Statistiska centralbyråns "Påbörjad nybyggnad under 2024", preliminära uppgifter 2025-02-24.

¹³ Boverket (rapport 2025:10) Behov av bostadsbyggande 2024–2033. Regionalt och nationellt.

som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner, återfinns dock främst i andra delar av landet. Hur utvecklingen kan antas bli i denna typ av kommuner är dock svårt att bedöma utifrån Boverkets rapport. Detta då rapportens beräkning av byggbehovet baseras på framskrivningar av befolkningen i Sveriges kommuner utifrån historisk utveckling, men utan beaktande av planerade företagsetableringar såsom exempelvis industrisatsningarna i Norrland. Vilken påverkan dessa industrisatsningar kan få på befolkningsutvecklingen och byggbehoven, beaktas därför inte i rapporten, och den visar därmed på ett litet byggbehov i Norrbotten och Västerbotten.¹⁴ Andra studier har däremot pekat på ett mycket betydande behov av nya bostäder i dessa delar av landet.¹⁵

Mot denna bakgrund är det svårt att säga exakt hur stor andel av kommande års nybyggnation som kan förväntas ske i de kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Utifrån de erfarenheter som gjorts i utredningsarbetet menar vi dock att ett rimligt antagande är att ett antal motsvarande cirka 10 till 15 procent av det av Boverket uppskattade behovet av nyproducerade bostäder kommer att uppföras i dessa etablerings- och omställningskommuner, det vill säga cirka 5 000 till 7 500 per år. Vidare antar vi att fördelningen mellan olika bostadstyper bland de nybyggda bostäderna i de berörda kommunerna blir densamma som i dag råder i landets totala bostadsbestånd.

Att det lär komma att handla om en blandad bebyggelse i den nybyggnation som måste till i etablerings- och omställningskommunerna, talar för att det kan behövas statliga åtgärder av olika slag för att stötta denna utveckling – med inriktning såväl på lägenheter som på småhus.

¹⁴ I Boverkets rapport 2025:10 (s. 26) påpekas samtidigt att det är troligt att befolkningsutvecklingen i de delar av Norrland som omfattas av industriinvesteringar kommer att vara starkare jämfört med den befolkningsframskrivning som används som underlag för rapportens beräkningar. Det sägs dock vara väldigt osäkert vilka effekter det kommer att få på dels byggbehovet i de regioner som är berörda, dels hur övriga regioner berörs.

¹⁵ Exempelvis anger en rapport från Region Norrbotten att över 10 000 nya bostäder kan behöva byggas i Norrbotten fram till 2030. (Region Norrbotten [2024] Norrbotten: Industriomställningen och dess samhällsekonomiska effekter). Vidare pekade utredaren med uppdrag att främja koordineringen av arbetet med insatser av betydelse för större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbottens och Västerbottens län på en möjlig befolkningsökning på 100 000 invånare samlat i de två länen över en 15-årsperiod. (Regeringskansliet [2022] Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten).

5.5.2 Hyresförlustgaranti

Accelerationskontorets förslag

En hyresförlustgaranti ska införas för att främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner.

Boverket ska ges i uppdrag att administrera systemet med hyresförlustgaranti.

Vad är en hyresförlustgaranti?

En hyresförlustgaranti är ett statligt stöd som syftar till att minska risken för byggare och investerare genom att garantera en del av hyresintäkterna, i allmänhet under en begränsad tid. Med en sådan åtgärd garanteras en viss del av hyresintäkterna under en period genom att staten tar en del av risken för att lägenheter inte blir uthyrda. Garantin täcker därmed en del av hyresförlusterna om intäkterna inte når upp till förväntade nivåer, vilket gör det mer ekonomiskt attraktivt att bygga.

Som framgått av kapitel 4 får den som vill ha en garanti för att skydda sitt åtagande normalt betala en avgift för detta till den som ställer ut garantin. Avgiften sätts i relation till storleken på den aktuella risken.¹⁶ I vissa fall kan dock riksdagen besluta om en lägre avgift än den förväntade kostnaden. Då uppkommer det en statlig subvention som motsvarar den uteblivna avgiftsintäkten.

Införande av en hyresförlustgaranti har föreslagits

I dag finns inte någon statlig hyresförlustgaranti, men det har förekommit tidigare. På 1980-talet fanns en möjlighet till en sådan garanti i form av lån. Under de första tre åren efter att ett hus färdigställts fanns möjlighet att få ett statligt lån för förluster i form av utebliven hyra för nybyggda bostadslägenheter, om lägenheterna inte gått att hyra ut. Detta reglerades i förordning (1982:1286) om statlig hyresförlustgaranti, som upphävdes 1992.

¹⁶ Enligt 14 § förordningen (2011:211) om utlåning och garantier gäller följande: För varje garanti eller särskilt avgränsad grupp av garantier ska en garantiavgift tas ut som motsvarar statens förväntade förlust. Avgiften ska tas ut av garantigäldenären (dvs. den för vars åtagande en garanti har utfärdats) eller garantitagaren (dvs. den till vars förmån en garanti gäller).

Flera utredningar har på senare år föreslagit att en hyresförlustgaranti på nytt borde införas. Förslag om detta har lämnats både av Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering 2017¹⁷ och av utredaren (Peter Larsson) med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län 2024.¹⁸ Båda utredningarna utgick från att den som väljer att teckna en hyresförlustgaranti ska få en direkt ersättning för den uteblivna hyran, och inte ett lån som i den modell som fanns på 1980-talet.

De två utredningarnas förslag hade många likheter, men också vissa skillnader. Exempelvis tog de båda sikte på kommuner som till följd av befolkningsökning har brist på bostäder men där det råder osäkerhet om framtida efterfrågan. Peter Larsson lade dock även särskilt fokus på kommuner i någon av de regioner i Sverige som påverkas kraftigt av omfattande investeringar. Båda utredningarna var inne på att tidsperioden för en garanti bör vara avgränsad, men inte alltför kort – båda angav att garantin borde få gälla som längst 15 år. Båda utredningarna angav att hyresförlustgarantin som högst skulle täcka 50 procent av utebliven hyra vid varje givet tillfälle, och ges som en ersättning. I Peter Larssons utredning föreslogs dock att garantinivån efter en inledande period bör minska och från och med år 6 trappas ned med 5 procentenheter per år. Båda utredningarna var också inne på att garantiavgiften i vissa fall skulle kunna sättas lägre än vad som skulle motsvara statens förväntade förlust, det vill säga delvis subventioneras.

Utredaren Peter Larsson motiverade behovet av att kunna subventionera garantiavgiften utifrån att de berörda kommunerna stod inför förväntade befolkningsökningar och därmed en förväntad ökad bostadsefterfrågan, men att denna utveckling ännu inte realiserats och var osäker. Potentiella byggherrar bedömdes därför stå inför en högre risk i dessa kommuner än på orter där efterfrågeutvecklingen kan bestämmas med större säkerhet. Om garantiavgiften skulle sättas på en nivå som avspeglar den faktiska risken, menade utredaren därför att avgiften skulle kunna hamna på en sådan hög nivå att garantierna skulle få liten effekt på nybyggnationen. Utredaren föreslog därför att garantiavgiften skulle subventioneras och sättas på en nivå

¹⁷ SOU 2017:108 Lån och garantier för fler bostäder. Betänkande av Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering.

¹⁸ Regeringskansliet (2024) Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A).

som skulle gälla om motsvarande garanti skulle kunna ställas ut på orter som har en historiskt sett mer stabil bostadsmarknad.

I delrapporten lämnade utredaren (Peter Larsson) med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län även två andra förslag på statliga insatser för ett ökat bostadsbyggande i de berörda länen. Det ena var att ett kapitaltillskott borde ges till Norrlandsfonden fördelat över flera år, för att möjliggöra finansiering av bostadsbyggande i norra Sverige. Det har genomförts. Det andra förslaget avsåg en ny statlig kreditgaranti anpassad till förutsättningarna i de typer av kommuner som utredaren studerade. Detta förslag har därefter vidareutvecklats av Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, vilket i juni 2025 presenterades i promemorian Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner.¹⁹ Där föreslås en modell för statligt subventionerade kreditgarantier för att främja nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. Förslaget har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Accelerationskontorets bedömning

Enligt vår bedömning skulle en hyresförlustgaranti vara ett bra komplement till de övriga stödinsatser som finns eller är på väg att införas för att bland annat underlätta bostadsbyggandet i kommuner som tar emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner.

Det är dock viktigt att en hyresförlustgaranti utformas på ett korrekt sätt och inte ger felaktiga incitament. Även om syftet skulle vara att stimulera ökat bostadsbyggande behöver tilldelningen vara så pass restriktiv att efterfrågan inte överskattas och det skapas ett överutbud av bostäder. Det kräver tydliga kriterier för i vilka situationer garantin kan utgå och en noggrann bedömning av seriositeten och förutsättningarna hos de byggare som ansöker om garantin. För att uppnå önskad effekt behöver också garantiavgiften sättas på adekvat nivå.

Såvitt Accelerationskontoret kan bedöma är dessa krav i princip tillgodosedda i de förslag om en hyresförlustgaranti som lämnats av

¹⁹ Landsbygds- och infrastrukturdepartementet (2025) Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. LI2025/01122.

de två utredningar som refereras ovan. Vi rekommenderar därför att utredningarnas förslag genomförs i sina huvuddrag. Vid en jämförelse mellan de två utredningarna anser vi dock att den gradvisa nedtrappning av garantinivån som föreslogs av utredaren Peter Larsson är att föredra.

Vad gäller vilka kommuner som ska träffas av reglerna anser vi att begreppet ”etablerings- och omställningskommun” bör ges samma betydelse för hyresförlustgarantin som i det författningsförslag som lämnades i Landsbyggs- och infrastrukturdepartementets promemoria Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner.²⁰

Statliga garantier regleras vanligtvis av förordningen (2011:211) om utlåning och garantier, men den förordningen omfattar enligt definitionen i 4 § endast en garanti som staten ställer ut till förmån för en garantitagare avseende ett åtagande av en garantigäldenär. Vid en hyresförlustgaranti finns ingen garantigäldenär – endast staten, genom Boverket, och garantitagaren. Accelerationskontoret bedömer därför att den föreslagna hyresförlustgarantin behöver en egen förordning samt ett undantag i förordningen om utlåning och garantier som klargör att den inte gäller för denna garanti. Relevanta bestämmelser från den ordinarie förordningen förs över till den nya.

Boverket bör ges i uppdrag att administrera systemet med hyresförlustgaranti.

5.5.3 Räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus

Accelerationskontorets förslag

Ett räntebidrag ska införas till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner. Bidraget ska uppgå till fem procent av räntekostnaderna för byggnation

²⁰ Som nämnts i avsnitt 4.3.4 föreslås i promemorian att en etablerings- och omställningskommun ska definieras som en kommun där det enligt länsstyrelsens bedömning finns 1. behov av ett betydande tillskott av bostäder med anledning av påbörjade eller planerade företags-etableringar eller företagsexpansioner inom FA-regionen, 2. ovisshet om den framtida efterfrågan på bostäder på grund av osäkerhet i fråga om utvecklingen av de etableringar och expansioner som avses i 1, och 3. grundad anledning anta att produktionskostnaderna för nya bostäder kommer att överstiga bostädernas marknadsvärden.

och boende för berörda privatpersoner, dock högst 500 kronor per månad. Bidraget ska kunna ges under en period av högst fem år. Boverket ska ges i uppdrag att administrera systemet med räntebidrag.

Vissa satsningar har gjorts på småhusbyggande

När bostäder byggs är byggherren den aktör som genomför byggnationen. Enligt PBL avses med byggherre den som för egen räkning utför eller låter utföra projekterings-, byggnads-, rivnings- eller markarbeten.²¹ Det kan vara en privat aktör (även privatperson) eller ett allmännyttigt bostadsföretag. Byggherren anlitar oftast en eller flera byggtreprenörer som bygger på hens uppdrag.

När småhus byggs är det vanligt att enskilda hushåll förvärvar mark för att därefter uppföra ett småhus. Det vanliga är då att de beställer huset från företaget som tillverkar småhus. En byggherre kan också uppföra flera småhus inom ett område och sälja dessa till privatpersoner antingen direkt eller via en bostadsrättsförening.²²

Regeringen har på senare år vidtagit flera åtgärder för att stimulera småhusbyggandet, bland annat kan kommuner hos Boverket söka stöd för detaljplaner som gör det möjligt att bygga småhus och omvandla lokaler till bostäder. Nivåerna i stödet, som kan sökas till den 1 oktober 2026, höjdes också under 2025. Sedan 2023 har det också funnits ett bidrag för energieffektivisering i småhus, som visserligen löpte ut under 2025 men som regeringen i höstbudgeten 2025 har föreslagit ska förlängas och utvecklas.

Som nämndes i kapitel 4 tillsatte regeringen i maj 2024 också en utredare med uppdrag att verka för ökat småhusbyggande genom en ny egnahemsrörelse ("Egnahemskommissionären"). Utredaren ska dels analysera och klarlägga orsakerna till småhusens låga andel av nyproduktionen av bostäder, dels aktivt arbeta för att de parter som bedöms ha möjlighet att bidra till ett ökat småhusbyggande ska göra det. Utredaren ska också verka för anläggandet av nya trädgårdsstäder. Syftet är att verka för en ny egnahemsrörelse och att långsiktigt öka småhusens andel av nyproduktionen av bostäder.

²¹ 1 kap. 4 § plan- och bygglagen (2010:900).

²² SOU 2024:29 Goda möjligheter till ökat välbästand. Delbetänkande av Produktivitetskommissionen, s. 300 f.

Utredaren har lämnat flera delrapporter. Uppdraget ska slutredovisas skriftligt senast den 15 januari 2027.

Behov av särskilda stimulanser för ökat småhusbyggande i etablerings- och omställningskommuner

Den hyresförlustgaranti som föreslogs ovan kan antas bidra till att byggherrar blir mer lockade att uppföra flerfamiljshus med hyreslägenheter i etablerings- och omställningskommuner. Accelerationskontoret ser dock behov av att staten även ger en stimulans till dem som uppför småhus i dessa kommuner.

I linje med regeringens önskan att stimulera framväxten av en ny egnahemsrörelse och att långsiktigt öka småhusens andel av nyproduktionen av bostäder – vilket kommer till uttryck bland annat i Egnahemskommissionärens uppdrag – menar vi att en sådan stimulansåtgärd bör ta sikte på de privatpersoner som bosätter sig (folkboför sig) i ett nybyggt småhus i berörda kommuner. För att omfattas av åtgärden bör det då inte spela någon roll om man själv byggt och äger det nya huset, om man förvärvat det av ett fastighetsbolag eller om det upplåts som en bostadsrätt.

En sådan åtgärd kan utformas på olika sätt. Enligt vår mening skulle det enklaste dock vara att ge berörda privatpersoner ett statligt bidrag som täcker en del av de räntekostnader de har för sina nyuppförda småhus – såväl under byggnadsskedet som under boendet. Eftersom åtgärden syftar till att stimulera byggande av småhus i etablerings- och omställningskommuner bör bidraget ges till de som bosätter sig i ett nytt småhus i kommunen oavsett om de är nyinflyttade eller boende i kommunen sedan tidigare. Lämpligen bör dock bidraget begränsas både till storlek och giltighetstid.

Accelerationskontorets bedömning

I syfte att stimulera byggande av småhus i etablerings- och omställningskommuner, anser Accelerationskontoret att det bör införas ett räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i sådana kommuner.

En lämplig nivå på bidraget kan vara fem procent av räntekostnaderna för byggnation och boende för berörda privatpersoner. Bidra-

get bör dock högst kunna uppgå till 500 kronor per månad och gälla under en period av högst fem år. Bidraget bör avse den som bosätter sig i huset när det är nytt och upphöra om denne flyttar från huset under den femåriga giltighetstiden.

Liksom med förslaget om en hyresförlustgaranti ovan, menar vi att begreppet ”etablerings- och omställningskommun” även här bör ges samma betydelse som i författningsförslaget i Landsbygds- och infrastrukturdepartementets promemoria om kreditgarantier.²³

Boverket bör ges i uppdrag att administrera systemet med räntebidrag.

5.6 Frågor kring investeringar i transportinfrastruktur

Inför och i samband med att en kommun tar emot en stor företags-etablering eller -expansion kan investeringar behöva göras i såväl statlig som kommunal transportinfrastruktur. Som framgått av kapitel 4 kan det medföra olika utmaningar. Nedan lämnas förslag på åtgärder som vi bedömer kan underlätta för berörda kommuner.

5.6.1 Tillväxtpott för infrastruktursatsningar vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Accelerationskontorets förslag

I den nationella planen för transportinfrastruktur ska det införas en tillväxtpott för infrastruktursatsningar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Medlen i tillväxtpotten ska fördelas – utifrån lämpliga kriterier – till projekt som bedöms som angelägna av Trafikverket tillsammans med en grupp av adekvat utvalda företrädare för berörda kommunala och andra intressen.

Trafikverket ska ges i uppdrag att närmare utforma vilka kriterier som ska styra tilldelningen ur tillväxtpotten och hur den bedömmande gruppen bör se ut. Uppdraget ska genomföras i samråd

²³ Landsbygds- och infrastrukturdepartementet (2025) Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. LI2025/01122.

med SKR, andra berörda myndigheter och relevanta företrädare för näringslivet.

Planeringen av transportinfrastruktur är långsiktig

Den nationella planen för transportinfrastruktur beskriver hur den statliga infrastrukturen ska underhållas och utvecklas under cirka ett decennium framåt. Under 2025 behandlades den nationella planen för perioden 2026–2037.²⁴ Den ekonomiska ramen för denna plan uppgår till 1 171 miljarder kronor för perioden.

Planeringsprocessen för transportinfrastruktur i Sverige följer en struktur som riksdagen beslutat om. Det innebär bland annat att perspektivet är på minst tio år och att regeringen bör ta ställning till vilka åtgärder som ska genomföras i det perspektivet. Vidare ingår att systemet innefattar ett beslut om övergripande strategiska vägval ungefär en gång per mandatperiod samt ett beslut om vilka ekonomiska ramar som ska gälla under den period som beslutet avser. Planeringsarbetet sker i flera steg. Det ingår bland annat att regeringen först uppdrar åt Trafikverket att ta fram ett inriktningsunderlag som sedan remissbehandlas och bildar grund för en infrastrukturproposition som beslutas av riksdagen. Utifrån detta uppdrar regeringen till Trafikverkets att ta fram ett slutligt förslag till nationell plan, vilket i sin tur remissbehandlas och sedan fastställs av regeringen. Löpande i arbetet har Trafikverket också olika typer av dialoger med berörda aktörer.

Innehållet i planen styrs av många faktorer. Grundläggande är bland annat att planen ska bidra till att de transportpolitiska målen nås. Det övergripande målet för transportpolitiken är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktig hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. I det måste också beaktas bland annat frågor om tillgänglighet, trafiksäkerhet, miljö med mera. Samhällsekonomisk lönsamhet är övergripande för prioriteringen av insatserna i den nationella planen – alltså att nyttorna för samhället ska vara så stora som möjligt i förhållande till kostnaderna.

²⁴ Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

Kritik har framförts

Accelerationskontoret har i sitt arbete från flera kommuner mottagit kritik om att Trafikverkets prioriteringar av åtgärder i den nationella planen inte i alla delar är ändamålsenliga utifrån perspektivet att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Ofta har kritiken då handlat om att kommunen anser att någon infrastrukturinsats – till exempel anslutning av väg eller järnväg till en industrianläggning – borde ses som ett nationellt intresse och finansieras av staten, men att den inte har ingått i Trafikverkets prioriteringar i planen. Alternativt att kommunen erbjuder att medfinansiera en infrastrukturinsats som man anser borde vara ett nationellt intresse och finansieras fullt ut av med statliga medel.

I våra kontakter med Trafikverket har de å andra sidan menat att verket utför sitt uppdrag i enlighet med de riktlinjer som regeringen gett. I det ingår bland annat att prioriteringarna ska ske med samhälls-ekonomisk lönsamhet som grund. Trafikverket menar också att verket på senare år i ökande grad beaktar att den gröna omställningen i norra Sverige ställer krav på en robust och utbyggd infrastruktur.

Accelerationskontorets bild av detta är att Trafikverket i huvudsak levererar på det uppdrag som regeringen gett verket och att de prioriteringar som görs följer av den inriktning som ytterst har beslutats av riksdagen. Den uppgift Trafikverket fått från regeringen är att inom given budgetram och utifrån givet mandat prioritera vilka projekt som är mest angelägna nationellt sett. Ofrånkomligen kommer då vissa projekt att bortprioriteras. För att förändra inriktningen på Trafikverkets arbete – om det anses önskvärt – krävs då att regeringen ger nya riktlinjer för vad som ska styra i Trafikverkets prioriteringsarbete och/eller skjuter till mer resurser så att den samlade ramen blir större.

En tillväxtpott kan reducera problemet

Ett sätt att reducera de problem som (enligt ovan) har påtalats av kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner skulle kunna vara att avsätta en del av planeringsramen

för kommunala etableringsändamål, motsvarande den näringslivspott som i dag finns i den nationella planen för transportinfrastruktur.

I näringslivspotten finns medel för åtgärder som näringslivets företrädare tillsammans med Trafikverket pekar ut som angelägna för att stärka näringslivets och järnvägens konkurrenskraft samt bidra till intermodala transportlösningar. Näringslivspotten ingår i den del av den nationella planen som avser så kallade trimnings- och miljöåtgärder. Dessa är åtgärder med en totalkostnad av högst 150 miljoner kronor vardera som syftar till att med mindre och effektiva åtgärder utveckla och förbättra transportsystemets funktion. Åtgärderna delas in i tre åtgärdsområden: tillgänglighet, trafiksäkerhet samt miljö. Åtgärderna planeras och prioriteras i Trafikverkets verksamhetsplanering, vilket enligt verket ger flexibilitet genom att de kan beslutas löpande under planperioden. I planen för perioden 2026–2037 föreslår Trafikverket att 1,2 miljarder kronor avsätts till näringslivspotten och används under planens första åtta år. Totalt beräknas trimnings- och miljöåtgärderna komma att uppgå till 70 miljarder kronor under perioden.²⁵

På motsvarande sätt bör det kunna införas en pott för investeringar som kan hantera utmaningar för kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och -expansioner (en ”tillväxtpott”). Medel från tillväxtpotten bör i första hand fördelas till sådana infrastrukturinvesteringar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Fokus bör främst vara på den kommun där det berörda företaget etablerar sig eller expanderar, men utifrån vad som är rationellt i det enskilda fallet bör det även kunna handla om andra kommuner. Konkret kan det handla om att ta fram en modell för hur stora industrietableringar med behov av infrastruktur snabbt kan tillgodoses, inom såväl planering och finansiering som genomförande. Accelerationskontoret förutsätter att de utvalda objekten skulle ges hög prioritet i Trafikverkets hantering – närmast som ett särskilt ”snabbspår”.

Hur stor en sådan tillväxtpott bör vara kan diskuteras. Men i ett första skede skulle storleken lämpligen kunna läggas på samma nivå som näringslivspotten. I likhet med för näringslivspotten bör medlen

²⁵ Se Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 och Trafikverket (2025:114) Trimnings- och miljöåtgärder – underlagsrapport nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

då fördelas – utifrån lämpliga kriterier – till projekt som bedöms som angelägna av Trafikverket tillsammans med en grupp av adekvat utvalda företrädare för berörda kommunala och andra intressen. Bland de senare kan exempelvis ingå SKR, andra berörda myndigheter och relevanta företrädare för näringslivet.

Accelerationskontorets bedömning

Accelerationskontoret anser att en tillväxtpott av ovan skisserat slag bör införas. Förekomsten av en sådan pott bör underlätta situationen för i synnerhet mindre kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner.

Inför tillväxtpottens införande behöver de närmare detaljerna preciseras. Accelerationskontoret föreslår att regeringen ger Trafikverket i uppdrag att närmare utforma vilka kriterier som ska styra tilldelningen ur tillväxtpotten och hur den bedömande gruppen bör se ut. Uppdraget bör genomföras i samråd med SKR, andra berörda myndigheter och relevanta företrädare för näringslivet.

Ovanstående torde rymmas inom nuvarande grundmodell för investeringsplaneringen. Om riksdag och regering däremot vill att utmaningar för kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar och -expansioner ska beaktas i mer betydande grad, inklusive de resurser som avsätts, krävs sannolikt en mer omfattande förändring av att regeringens styrning av Trafikverket och av de riktlinjer som gäller för investeringsplaneringen.

5.6.2 Ansvarsfördelningen vid medfinansiering av transportinfrastruktur

Accelerationskontorets förslag

Trafikverket ska ges i uppdrag att ge en samlad lägesredovisning av hur arbetet med medfinansiering och förskottering fungerar samt vad verket gör för att säkerställa att det råder tydliga avtalsvillkor och att motparterna är införstådda med vilka konsekvenser sådana avtal kan innebära.

Trafikverket ska även analysera lämplig utformning av en modell där Trafikverket ska stå för eventuella fördyringar som sker efter

att avtalen ingåtts i medfinansierings- och förskotteringsprojekt, om det inte är uppenbart att fördyringen beror på motpartens agerande.

Kommuner kan medfinansiera infrastruktursatsningar

I samband med den statliga infrastrukturplanen 2010–2021 infördes det en möjlighet för privata och offentliga aktörer att medfinansiera infrastruktursatsningar. Det kan ske genom att kommuner, regioner och företag, helt eller delvis, medfinansierar statlig infrastruktur. De transportpolitiska målen ska vara utgångspunkt för prioriteringen av objekt oberoende av om det förekommer medfinansiering eller inte. Kommuner, regioner eller företag har också möjlighet att genom ett lån till staten (s.k. förskottering) stå för investeringskostnaden, mot att staten återbetalar medlen när medel finns tillgängliga. Motivet bakom förskottering är ofta att kommuner, regioner eller företag vill få till stånd en tidigareläggning av en statlig investering som är angelägen för dem. Åtgärderna ska genomföras enligt den nationella trafikslagsövergripande planen för transportsystemet och de regionala transportinfrastrukturplanerna.

Enligt Trafikverkets förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 förväntas medfinansieringen från kommuner, regioner och företag komma att uppgå till 23,5 miljarder kronor under planperioden och förskotteringen till 1,5 miljarder kronor.²⁶

Dagens tillämpning har kritiserats

Accelerationskontoret har i sitt arbete fått synpunkter från flera kommuner om att de i vissa fall upplever att medfinansieringen och förskotteringen skapar osäkra planeringsförutsättningar. Kommunen kan ha gått in i ett projekt med föreställningen att deras finansieringsinsats skulle hamna på en viss nivå, men funnit att Trafikverket i slutändan har belastat kommunen med en större summa. Här har efterfrågats större tydlighet om förutsättningarna.

Trafikverket har å andra sidan framfört till Accelerationskontoret att verket strävar efter att så långt möjligt informera berörda motpar-

²⁶ Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

ter om vad exempelvis en medfinansieringssituation kan komma att innebära, till exempel vilka investeringsalternativ som krävs och vad olika insatser kan komma att kosta.

Accelerationskontorets bedömning

Den bild Accelerationskontoret fått är att avtalen om medfinansiering visserligen skrivs mellan två parter (Trafikverket och till exempel en kommun), vilka har ett självständigt ansvar att undersöka vad avtalsrelationen innebär. Men samtidigt har Trafikverket inom området infrastrukturinvesteringar ett kraftigt kunskapsöverslag gentemot de flesta enskilda kommuner. Det betyder att Trafikverket har bättre förutsättningar än motparterna att bedöma hur omfattande och resurskrävande olika investeringsåtgärder kan komma att bli.

Enligt Accelerationskontoret talar den ojämlika kunskapsrelationen mellan Trafikverket och kommuner för att Trafikverket bör ha ett särskilt ansvar för att säkerställa att det råder tydliga avtalsvillkor och att motparterna är införstådda med vad de gett sig in på i medfinansieringssituationer. Detta bland annat för att värna statens relation till kommunsektorn. I detta ligger också att Trafikverket enligt vår mening bör stå för eventuella fördyringar som sker efter att avtalen ingåtts i medfinansierings- och förskotteringsprojekt, om det inte är uppenbart att fördyringen beror på motpartens agerande.

Det finns inget i Trafikverkets instruktion eller regleringsbrev som skulle hindra myndigheten från att tillämpa ett sådant konsultativt och rådgivande förhållningssätt mot berörda kommuner, snarare uppmuntras och förväntas det som en del av myndighetens uppdrag att nå de transportpolitiska målen genom samverkan med andra aktörer. Trafikverket har också flera uttryckliga uppdrag att arbeta konsultativt och rådgivande gentemot andra myndigheter, kommuner, företag och privatpersoner – särskilt inom områdena kollektivtrafik, väginfrastruktur, regional utveckling och planering av transportinfrastruktur.

Den kritik vi har mött från kommuner om otydliga förutsättningar vid medfinansieringssituationer förtjänar att tas på allvar enligt Accelerationskontoret. Det handlar dock om anekdotisk kunskap, och för att kunna bedöma om kritiken bör föranleda någon justering i regeringens styrning av Trafikverket krävs ett bredare kunskaps-

underlag. Accelerationskontoret föreslår därför att regeringen i ett första steg ger Trafikverket i uppdrag att redovisa sina erfarenheter av arbetet med medfinansiering och förskottering samt vad verket gör för att säkerställa att motparterna är införstådda med vilka konsekvenser sådana avtal kan innebära. Trafikverket bör i ett sådant uppdrag redovisa en samlad bild av hur kommuner, regioner och andra avtalsparter upplever arbetet med medfinansiering och förskottering. Trafikverket bör också analysera lämplig utformning av en modell där Trafikverket ska stå för eventuella fördyringar som sker efter att avtalen ingåtts i medfinansierings- och förskotteringsprojekt, om det inte är uppenbart att fördyringen beror på motpartens agerande.

5.7 Frågor kring kompetensförsörjning

Vid stora företagsetableringar och -expansioner skapas i allmänhet många nya arbetstillfällen i det berörda företaget. Det kan ge olika utmaningar kring kompetensförsörjning. Företaget behöver hitta lämplig personal till de nya tjänsterna, i eller utanför kommunen. Om de nyanställda hämtas från befintliga verksamheter på orten, till exempel andra företag eller kommunen, kan det uppstå vakanser som måste fyllas där. De åtgärder som kommunen behöver vidta på grund av etableringen/expansionen kan också ofta vara tids- och arbetskrävande och medföra en belastning på den kommunala administrationen. För kommunen är det även en utmaning att personer som söker sig till nya jobb på orten helst också bör bosätta sig i kommunen, eftersom kommunalskatt betalas där man är folkbokförd.

Som framgått av kapitel 4 har det på senare år diskuterats många åtgärder för att underlätta kompetensförsörjningen till orter med hög efterfrågan men sämre utbud på arbetskraft, vilket bland annat kan vara följden av stora företagsetableringar och -expansioner. Vissa åtgärder har syftat till att underlätta för arbetsgivare, medan andra tagit sikte på individers incitament för att söka arbete och deras anställningsbarhet. Somliga åtgärder har genomförts, medan andra har stannat på idéstadiet. I det följande redovisar Accelerationskontoret några förslag på åtgärder kring kompetensförsörjning, som vi menar både skulle vara förhållandevis enkla att genomföra och kunna under-

lätta situationen i kommuner där det sker stora företagsetableringar och företagsexpansioner.

5.7.1 Flyttningsbidrag

Accelerationskontorets förslag

En möjlighet att få ersättning för bohagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl ska införas.

Accelerationskontorets bedömning

I det kommande regeringsuppdraget till Arbetsförmedlingen om att ta fram ett förslag på flyttstöd, kan vägledning ges av den analys och det författningsförslag vi redovisar i delbetänkandet. I uppdraget bör Arbetsförmedlingen analysera om och hur flyttbidraget kan utformas så att det i första hand inriktas på flytt till etablerings- och omställningskommuner med arbetskraftsbehov.

Arbetslösa har länge kunnat få stöd att hitta jobb på annan ort

En arbetslös person som ska på anställningsintervju på en annan ort än bostadsorten kan i dag i vissa fall få ersättning för rese- och boendekostnader av Arbetsförmedlingen, med högst 3 600 kronor.²⁷ Flyttningsbidrag i olika former har en lång historia inom den svenska arbetsmarknadspolitiken. Fram till 2015 fanns även två andra bidrag som avsåg att stimulera arbetslösa att söka arbete på annan ort. Dels ersättning för bohagstransport (om högst 20 000 kronor per tillfälle), dels pendlingsstöd. De tre delarna (ersättning för resa och logi, ersättning för bohagstransport och pendlingsstöd) benämndes samlat för flyttningsbidrag och beviljades av Arbetsförmedlingen.

Enligt den förordning där flyttningsbidrag reglerades gällde att bidrag endast fick lämnas vid sådana förflyttningar som var arbetsmarknadspolitiskt motiverade och bara till en person som var eller riskerade att bli arbetslös, var inskriven som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen, och inte bedömdes kunna få arbete

²⁷ Förordning (2015:500) om resebidrag.

på eller nära hemorten.²⁸ Därtill fanns vissa åldersgränser och andra förbehåll för att kunna få de olika bidragen. I förordningen angavs i övrigt inga riktlinjer om vart flytten skulle ske.

Syftet med flyttningsbidragen var att stimulera geografisk rörlighet och en flexibilitet på arbetsmarknaden och på så sätt minska arbetslösheten och motverka arbetskraftsbrist. Beträffande ersättningen för bohagstransport ansågs att det var viktigt med ett stöd som avlägsnade direkta hinder i form av kostnader för bohagstransport för den som var arbetslös och tog ett arbete utanför normalt pendlingsavstånd för att komma ur sin arbetslöshet.²⁹

Önskemål om ett nytt flyttningsbidrag har framförts

Olika aktörer har i utredningsarbetet framfört att flyttningsbidrag av det tidigare slaget på nytt borde införas, bland annat i syfte att stimulera inflyttning till kommuner som tar emot stora företags-etableringar och företagsexpansioner. Som nämndes i avsnitt 4.3.5 meddelade regeringen också i mitten av april 2026 att Arbetsförmedlingen ska ges i uppdrag att ta fram ett förslag på flyttstöd. Tanken är att stödet ska vara generellt och inte enbart för de som vill flytta norrut. Arbetsförmedlingens uppdrag ska redovisas till regeringen i början av 2027.

Mot införandet av ett nytt flyttningsbidrag har å andra sidan anförts att exempelvis ersättningen för bohagstransport i den gamla ordningen tenderade att utnyttjas av personer som ändå hade bestämt sig för att flytta till den nya orten, det vill säga att bidragets stimulerande effekt i praktiken var liten.³⁰

Accelerationskontorets bedömning

I de kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner råder inte sällan underskott på arbetskraft, medan det finns andra kommuner runt om i landet som har hög arbetslöshet.

²⁸ Förordning (1999:594) om flyttningsbidrag, 3 a §.

²⁹ SOU 2010:26 Flyttningsbidrag och unionsrätten. Betänkande av Utredningen om flyttningsbidrag.

³⁰ Enligt en studie av Riksrevisionsverket från 2001 trodde exempelvis 85 procent av dem som fick ersättning 1999 att de skulle ha flyttat även utan ekonomisk ersättning. Riksrevisionsverket (RRV 2001:20) Arbetsförmedlingens arbete med geografisk rörlighet, här refererad från SOU 2003:37 Ökad rörlighet för sysselsättning och tillväxt.

I syfte att minska denna obalans finns det enligt Accelerationskontoret skäl att stärka incitamenten för arbetslösa att söka arbete på annan ort. Det kan ge flera positiva effekter, dels att individen kan gå från arbetslös och bidragstagande till arbetande och skattebetalare, dels att underskottet på arbetskraft på den nya orten kan reduceras. Eftersom de kommuner som tar emot stora etableringar och expansioner ofta också har behov av att fler personer bosätter sig i kommunen – för att kommunens skatteintäkter ska kunna öka – menar vi att de stärkta incitamenten då inte bara bör ta sikte på anställning utan även bosättning.

Mot denna bakgrund menar vi att det finns skäl att på nytt införa en möjlighet att få ersättning för bohagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl, motsvarande det stöd som fanns fram till 2015. För det talar också att en motsvarande möjlighet i dag finns vid flytt om man får jobb i ett annat land inom EU/EES-området (via den s.k. EURES Targeted Mobility Scheme), såväl till som från Sverige, men alltså inte vid flytt inom landet.

Jämfört med det samlade flyttningsbidrag som fanns fram till 2015 ser vi däremot inte skäl att åter införa det pendlingsstöd som tidigare fanns, eftersom ambitionen bör vara att också stimulera till bosättning på den nya arbetsorten. Beträffande resebidrag vid anställningsintervju bör rimligen dagens regler fortsatt gälla.

Regleringsmässigt menar vi att den förordning som fanns fram till 2015 kan vara förlaga för en återinförd ersättning för bohagstransport. Viss modernisering lär dock krävas. Bland annat kan bidragets storlek behöva justeras med hänsyn till den inflationsutveckling som varit sedan bidraget avskaffades 2015, vilket lämpligen kan ske med utgångspunkt i prisbasbeloppets utveckling. Eftersom bidraget enligt vår mening i första hand bör stimulera flytt till etablerings- och omställningskommuner med arbetskraftsbehov, behöver Arbetsförmedlingen även kunna väga in detta i sin bidragsbedömning. Att i förordning reglera att flyttbidrag enbart får beviljas till arbetslösa som söker och antar arbete i omställnings- och etableringskommuner kan dock eventuellt anses oproportionerligt och i strid med EU-rättens krav på fri rörlighet.

När arbetet med Accelerationskontorets tilläggsuppdrag befann sig i slutskedet, meddelade regeringen i mitten av april 2026 att den ska ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att ta fram ett förslag på flyttstöd. Vi menar att den analys som redovisas ovan, liksom det förslag

till förordning som vi lämnat i avsnitt 1.4, kan ge vägledning för Arbetsförmedlingens uppdrag. Accelerationskontoret anser också att Arbetsförmedlingen i uppdraget bör analysera om och hur bidraget kan utformas så att det i första hand inriktas på flytt till etablerings- och omställningskommuner med arbetskraftsbehov.

5.7.2 Extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Accelerationskontorets förslag

Det förslag som Yrkesvuxutredningen lämnade om möjlighet till extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning vid till exempel stora företags-etableringar och företagsexpansioner, ska genomföras.

Förslag har tidigare lämnats kring utbildningsbehov vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

För drygt två år sedan lämnade den s.k. Yrkesvuxutredningen sitt betänkande.³¹ Den skulle bland annat se över hur yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning (komvux) kan bli mer effektiv och anpassad efter de behov som finns, både på arbetsmarknaden och hos individer. I uppdraget ingick även att bedöma hur statsbidraget för regionalt yrkesvux (yrkesutbildningar på gymnasienivå) kan förändras för att bättre kunna möta stora och snabbt uppkomna utbildningsbehov lokalt och regionalt.

Yrkesvuxutredningen pekade på vissa situationer då nuvarande statsbidrag för regionalt yrkesvux inte räcker till för att möta de utbildningsbehov som uppstår, till exempel vid stora företagsetableringar och -expansioner och när stora arbetsplatser läggs ned. På kort tid kan det då uppstå stora, men tillfälliga utbildningsbehov, vilka enligt utredningen kan kräva riktade statliga satsningar på yrkesutbildning inom komvux, utöver det ordinarie statsbidraget för yrkesvux. Utredningen föreslog att det därför ska införas en möjlighet till extra

³¹ SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. Betänkande av Yrkesvuxutredningen.

tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning.

Yrkesvuxutredningen föreslog att Skolverket ska fördela den extra tilldelningen av statsbidrag efter beslut av regeringen, och att bidraget ska lämnas direkt till huvudman för utbildningen. Det föreslogs handla om en statligt finansierad utbildning, utan krav på kommunal medfinansiering och utan att interkommunal ersättning lämnas. Arbetslivet (företag, arbetsgivar- eller branschorganisationer) bör dock kunna bidra till finansieringen. Statsbidraget för en årsstudieplats ska fastställas av Skolverket. Vidare föreslogs att undantag vid situationer med särskilt stora och tillfälliga utbildningsbehov ska kunna göras från skollagens regler om prioritering av utbildningsbehov. Hänsyn ska få tas till de sökandes förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, utifrån om man 1. arbetar eller nyligen arbetat inom det yrkesområde den sökta utbildningen avser, 2. arbetar eller nyligen arbetat inom ett annat yrkesområde, eller 3. har en slutförd gymnasial utbildning. Ansökningar från vuxna om att delta i komvux vid särskilt stora och tillfälliga utbildningsbehov föreslogs också gå direkt till den huvudman som anordnar utbildningen, även om den sökande har en annan hemkommun. Det bedömdes ge en förenklad och snabbare hantering av ansökningar om att delta i utbildning.

Accelerationskontorets bedömning

Accelerationskontoret saknar närmare uppgift om och när ovanstående förslag kan komma att genomföras. Enligt det ansvariga departementet (Utbildningsdepartementet) bereds dock utredningens lagförslag i Regeringskansliet.

Accelerationskontoret förordar dock att regeringen genomför Yrkesvuxutredningens förslag angående möjligheter att snabbt möta nya stora utbildningsbehov i samband med exempelvis stora företags-etableringar och företagsexpansioner. Vi bedömer att de föreslagna åtgärderna skulle ge kommuner bättre förutsättningar för att hantera utbildningsbehoven i sådana situationer.

Eftersom Yrkesvuxutredningen redovisade hur förslaget bör regleras, och frågan bereds i Regeringskansliet, ser vi inte skäl att ta fram ett eget författningsförslag avseende denna fråga.

5.7.3 Nedskrivning av studieskulder

Accelerationskontorets förslag

Regeringen bör överväga att införa en möjlighet att skriva ned sina studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och är yrkesaktiva i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. En utredning ska tillsättas för att analysera de närmare förutsättningarna, med utgångspunkt i den modell för nedskrivning av studieskulder som Accelerationskontoret redovisat.

En möjlighet att skriva av studieskulder vid arbete och bosättning i vissa kommuner har tidigare diskuterats

Ett sätt att underlätta rekrytering av akademiskt utbildade personer till kommuner som har underskott av sådan arbetskraft, kan vara att erbjuda nedskrivning av studieskulder. En sådan modell finns sedan länge i Norge, som en del i ett större regionalpolitiskt stödpaket riktat till den nordligaste delen av Norge. Som framgått av kapitel 4 har ett par tidigare statliga utredningar (Landsbygdskommittén 2017³² och Kommunutredningen 2020³³) föreslagit att ett system med nedskrivning av studieskulder för vissa grupper bör övervägas även i Sverige.

Båda de tidigare utredningarna hade utgångspunkten att stötta gles- och landsbygdskommuner med särskilt stora utmaningar inom kompetensförsörjning. Landsbygdskommittén föreslog att regeringen borde utreda om det ska bli möjligt att minska studieskuldena för dem som bor och är yrkesaktiva i 23 kommuner med extra stora utmaningar. Kommunutredningen föreslog att regeringen skulle ta initiativ till att utreda möjligheten att minska studieskulder som administreras av Centrala studiestödsnämnden (CSN) och som avser studier som ingår i en utfärdad akademisk examen, för personer som är bosatta och yrkesverksamma i någon av de 60 kommuner som tillhör kategorierna avlägsna och mycket avlägsna landsbygds-

³² SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd. Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén.

³³ SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Slutbetänkande av Kommunutredningen.

kommuner. I båda utredningarna var en stor andel av de utpekade kommunerna hemmahörande i norra och mellersta Sverige.

De två tidigare utredningarna lämnade alltså olika förslag om hur många kommuner som borde omfattas av modellen med möjlighet till nedskrivning av studieskulder. I övrigt var deras förslag om systemets utformning i huvudsak likalydande. Båda utredningarna menade att de personer som kan komma i fråga ska vara både bosatta och anställda hos en arbetsgivare i någon av de utpekade kommunerna. Kommunutredningen framhöll därtill att de studielån som kan komma i fråga för nedskrivning ska avse högskolestudier, att studierna bör ha lett till en utfärdad akademisk examen, och att det ska krävas en minsta tjänstgöringsgrad (exempelvis minst 50 procent) för att få möjlighet till nedskrivning. Båda utredningarna ansåg också att nedskrivning av studieskulder lämpligen skulle kunna ske med 10 procent per år, men högst 30 000 kronor och minst 3 000 kronor per person och år.

Som framgått av kapitel 4 har det dock inte införts något system med nedskrivning av studieskulder av de skäl som lyftes fram av Landsbygdskommittén och Kommunutredningen. Däremot kan nedskrivning av studieskulder ske av andra skäl. Exempelvis föreslog en s.k. bokstavsutredare i oktober 2025 en modell för nedskrivning av studielån i syfte att den som genomgått en polisutbildning ska få sin utbildning betald.³⁴

Nedskrivning av studieskulder för att underlätta för kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Rimligen skulle kompetensförsörjningen i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner kunna underlättas om det införs en möjlighet för akademiskt utbildade personer att skriva ned studieskulder. Syftet med en sådan åtgärd skulle dock vara ett annat än i de tidigare utredningarna. Här handlar det inte om att stötta gles- och landsbygdskommuner med särskilt stora utmaningar, utan om att underlätta kompetensförsörjningen i etablerings- och omställningskommuner.

Givet detta kan det av flera skäl bli svårare att entydigt avgränsa den grupp av kommuner som bör omfattas av åtgärden. De kommu-

³⁴ Ds 2025:25 En betald polisutbildning.

ner som lyftes fram av Landsbygdskommittén och Kommunutredningen är förhållandevis geografiskt sammanhållna och står inför utmaningar som är relativt beständiga över tid. Stora företagsetableringar och företagsexpansioner kan däremot i princip ske i vilken kommun som helst i landet och medför i allmänhet en dynamisk utvecklingsprocess för den berörda kommunen.

I syfte att så långt möjligt försöka beakta dessa förutsättningar, menar vi att följande kriterier och villkor borde vara styrande om man vill skapa en möjlighet till nedskrivning av studieskulder vid arbete och bosättning i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner:

- Kommunen bör präglas av låg arbetslöshet, eftersom ett syfte är att öka utbudet av akademiskt utbildade personer i kommuner med underskott på sådana. Vad som bör definieras som låg arbetslöshet kan variera över tid. Givet nuvarande arbetslöshetsläge skulle dock en lämplig gräns för låg arbetslöshet i en kommun kunna anges till högst 3,5 procent inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen. Med en sådan gräns skulle för närvarande (per december 2025) ett knappt 20-tal kommuner omfattas, varav omkring en tredjedel finns i Västerbottens- eller Norrbottens län.
- I kommunen bör det förekomma påbörjade eller planerade stora företagsetableringar eller företagsexpansioner. Dessa bör också vara viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, och i första hand avse industriinvesteringar. Ett riktmärke för stor i sammanhanget kan exempelvis anges i termer av företagets investeringskostnad och/eller rekryteringsbehov. Inspiration kan till exempel sökas i hur Business Sweden definierar så kallade High Potential Investments (HPI), vilka som utgångspunkt bör omfatta minst 1 miljard kronor i investeringsbelopp och minst 500 arbetstillfällen, även om lägre nivåer kan accepteras beroende på investeringens karaktär.³⁵ Av det knappa 20-tal kommuner som nämns i föregående punkt lär åtminstone en tredjedel bortfalla med ett liknande storlekskriterium.
- Vad gäller vilka personer som bör kunna omfattas av nedskrivningsmöjligheten, så bör de två tidigare utredningarnas kriterier användas. Personer som kan få möjlighet att skriva ned sina studie-

³⁵ Se till exempel Business Sweden (2025) Redovisning av statens uppdrag till Business Sweden. Sveriges Export- och investeringsråd verksamhetsåret 2024.

skulder bör därmed vara bosatta och anställda hos en arbetsgivare i någon av de utpekade kommunerna, ha studielån som avser högskolestudier med färdig examen, och arbeta minst 50 procent. Rätten att skriva ned studieskulden bör upphöra om man flyttar från kommunen eller arbetar mindre än 50 procent.

- Alla typer av akademiska utbildningar och arbeten bör ingå. Kompetensförsörjningsbehoven är i allmänhet breda i de berörda kommunerna, med underskott både i det direkt investerande företaget och hos andra såväl privata som offentliga arbetsgivare (inte minst då anställda hos dessa kan välja att söka sig till det företag som etablerar sig eller expanderar). Det talar för att det inte bör göras någon avgränsning till vissa arbetsgivare eller yrkeskategorier.
- I likhet med vad som föreslogs i de två tidigare utredningarna kan nedskrivning av studieskulder lämpligen ske med 10 procent per år, men högst 30 000 kronor och minst 3 000 kronor per person och år. Det kan dock finnas skäl att justera beloppen med hänsyn till den inflation som varit sedan 2020 – lämpligen med utgångspunkt i prisbasbeloppets utveckling.
- Eftersom såväl arbetslöshetsnivå som förekomsten av påbörjade eller planerade stora företagsetableringar eller -expansioner kan variera över tid, bör sammansättningen av kommuner som omfattas av åtgärden ses över löpande och beslutas för två år i taget. En person som i ett tidigare skede bedömts ha rätt till nedskrivning av sin studieskuld bör dock få fortsätta med detta även om kommunens status förändras.

Accelerationskontorets bedömning

Accelerationskontoret anser att det finns skäl att införa en möjlighet till nedskrivning av studieskulder för personer som arbetar och är bosatta i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. I detta syfte bedömer vi att den modell som beskrivits ovan skulle vara lämplig att införa.

Innan en möjlighet till nedskrivning av studieskulder kan genomföras, behöver dock de närmare förutsättningarna utredas mer i detalj. Accelerationskontoret föreslår därför att regeringen tillsätter en utredning kring frågan om det ska bli möjligt att minska studieskul-

derna för akademiskt utbildade personer som bor och är yrkesaktiva i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företags-expansioner. Utredningen bör ta sin utgångspunkt i den modell vi skisserat ovan.

5.8 Sammanfattande kommentarer

Fler statliga åtgärder behövs – våra förslag bör ha effekt

Accelerationskontoret kan konstatera att det finns många fall runt om i landet av att kommuner attraherar och tar emot stora företags-etableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Kommunerna möter dock många utmaningar i detta arbete. Och det finns tecken på en ökad osäkerhet bland kommunerna vad gäller viljan att ta emot stora etableringar och expansioner.

Inom många områden vidtas statliga åtgärder som bidrar till att underlätta för kommunerna att ta emot stora etableringar och expansioner. En del av dessa åtgärder har funnits länge och har ofta skapats av andra skäl än att underlätta kommuners mottagande av stora företagsetableringar och -expansioner, medan andra åtgärder tillkommit de senaste åren och mer specifikt med detta syfte.

Enligt Accelerationskontorets bedömning är de statliga insatser som i dag görs för att underlätta kommuners mottagande av stora etableringar och expansioner inte tillräckliga, utan vi ser behov av ytterligare insatser. Grunden för detta är att staten vill att det i landet ska ske fler stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Eftersom alla företagsinvesteringar per definition sker på en geografisk plats som hör till en eller flera kommuner, är det därför ur statens perspektiv också viktigt att de mottagande kommunerna har rimliga förutsättningar att hantera de åtaganden som investeringen kräver från kommunens sida.

Enligt Accelerationskontoret krävs det en ganska bred palett av åtgärder för att på lämpligt sätt stötta kommuner i deras arbete med att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Detta då de utmaningar som finns dels är av flera olika slag, dels ser olika ut i olika kommuner.

Mot denna bakgrund har Accelerationskontoret i detta kapitel lämnat förslag på ett antal åtgärder som vi bedömer skulle vara både verkningsfulla och lämpliga att genomförbara. Vi bedömer att dessa åtgärder sammantaget skulle förbättra kommunernas förutsättningar för att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Mer långtgående stöd torde kräva andra typer av insatser

Vår analys har främst utgått från hur dagens reglering och organisation ser ut och är tänkt att fungera. Givet det är vår bild att det i huvudsak inte föreligger några systemfel, utan i stort utför myndigheter med flera de uppdrag som regeringen har gett dem.

Även inom ramen för det befintliga systemet ser vi dock behov av att förändra vissa regler och arbetssätt, och våra förslag tar sikte på detta. Vi har även identifierat andra tänkbara åtgärder av liknande karaktär som de vi redovisar, men som skulle kräva en mer omfattande utredning, med ett bredare samhällsperspektiv, än vad som rymts i Accelerationskontorets tilläggsuppdrag.

Samtidigt menar Accelerationskontoret att om riksdag och regering på ett mer genomgripande sätt skulle vilja förbättra kommunernas förutsättningar för att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner, så skulle det sannolikt kräva mer långtgående förändringar och en annan styrning från riksdag och regering av statens agerande gentemot kommunerna.

Sådana mer långtgående förändringar skulle exempelvis kunna avse ett område som Accelerationskontoret enligt tilläggsdirektivet uttryckligen inte ska behandla, nämligen skatteområdet. I våra kontakter med kommuner och andra aktörer har dock flera tänkbara skatterelaterade förändringar påtalats som sannolikt skulle underlätta för kommuner som vill ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner. Däribland att göra justeringar av det kommunala utjämningsystemet så att mer av ökade skatteintäkter i samband med stora företagsetableringar och företagsexpansioner stannar i kommunen, att bredda den lokala skattebasen genom att ge den lokala nivån möjlighet att beskatta fastigheter och eventuellt även

naturresurser, och att förändra momsreglerna på bostäder för att möjliggöra avdrag av moms på bostäder byggda i kommunal regi.

Eftersom tilläggsdirektivet uttryckligen anger att våra åtgärdsförslag inte ska omfatta skatteområdet, så har Accelerationskontoret inte närmare analyserat förutsättningarna för dessa och liknande idéer. Vi menar dock att det finns skäl att ta med även detta perspektiv i den fortsatta diskussionen.

6 Konsekvensbeskrivningar

Detta kapitel behandlar konsekvenserna av våra förslag. Det följer indelningen i förordningen (2024:183) om konsekvensutredning. Fokus är dock på ekonomiska aspekter, då tilläggsdirektivet anger att vi i första hand ska analysera förslagets offentligfinansiella och samhällsekonomiska effekter och föreslå finansiering om de innebär offentligfinansiella kostnader. Vidare analyseras om förslagen påverkar skatteområdet samt om EU:s statsstödsregler hindrar eller begränsar möjligheterna för staten att genomföra dem.

6.1 Aktuellt problem och eftersträvad förändring

Regeringen vill att det i Sverige ska ske fler stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Alla företagsinvesteringar sker per definition på en geografisk plats som hör till en eller flera kommuner. För att fler stora företagsetableringar och -expansioner ska komma till stånd, krävs därför att det råder goda förutsättningar för kommuner att ta emot dem.

Problemet är dock att kommunerna upplever olika typer av utmaningar som försvårar deras mottagande av stora etableringar och expansioner, vilket vår utredning visat. Givet den intresseinriktning regeringen uttalat, redovisar vi därför förslag på statliga åtgärder inom flera sakområden. Enskilt och samlat antas de föreslagna åtgärderna komma att minska kommuners utmaningar i samband med att företag etablerar sig eller expanderar på orten.

Den förändring som eftersträvas är därmed att kommunerna ska få lättare, och bli mer villiga, att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Om ingen åtgärd vidtas, kvarstår de utmaningar som våra förslag förväntas bidra till att reducera. Eftersom det i dag – med rådande förutsättningar – sker många stora företagsetableringar och företags-expansioner runt om i landet, får antas att företagens investerings-verksamhet inte kommer att upphöra även om våra förslag inte genomförs. Men den potential som finns för att det ska ske fler stora etableringar och expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, lär däremot inte kunna realiseras i samma grad. Därtill finns tecken på att kommuner i ökande utsträckning tvekar inför framtida etableringar. Om utredningens förslag inte genomförs finns skäl att tro att denna tvekan förstärks ytterligare. Till det bidrar då också att regeringens tilläggsuppdrag till Accelerationskontoret och vårt arbete med detta, har skapat en förväntan hos kommunerna att staten ska vidta åtgärder på området.

Givet de förutsättningar och restriktioner som gällt för utredningsarbetet, kan vi inte se några uppenbara alternativ för att uppnå den önskade förändringen. Om vårt uppdrag även gett mandat att överväga åtgärdsförslag som omfattar eller påverkar skatteområdet, så hade vi förmodligen kunnat identifiera fler verkningsfulla åtgärder än de nu föreslagna. Till exempel kan noteras att storleken på det sannolikt viktigaste incitamentet för kommuner att ta emot stora etableringar och expansioner, det vill säga möjligheten att öka de kommunala skatteintäkterna, påverkas av det kommunala utjämnings-systemets nuvarande utformning. Därtill har vi avstått från att analysera och föreslå åtgärder som skulle gå starkt emot rådande politiska klimat, till exempel eventuella idéer om minskat försörjningskrav för arbetskraftsinvandring. Det kan dock antas att det bland sådana tänkbara åtgärder finns flera som – allt annat lika – på ett verkningsfullt sätt skulle kunna bidra till att minska utmaningarna för kommuner som önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner.

6.2 Översiktlig redogörelse för förslagen

Samtliga förslag i delbetänkandet rör statliga åtgärder med syfte att minska de utmaningar som kommuner har att hantera när de vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner

som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Förslagen berör nedanstående sakområden.

Frågor kring investeringsfrämjande

- Accelerationskontoret bedömer att det förslag som lämnas om en statlig rådgivningsfunktion (se nedan) kommer att underlätta för kommuner i hela den process som krävs för att kunna ta emot en stor företagsetablering eller företagsexpansion, det vill säga från attraherande insatser, över mottagningsinsatser, till färdig etablering och verksamhet i drift. Eventuellt kan det finnas skäl för regeringen att vidta ytterligare åtgärder för att stärka investeringsfrämjandet på i synnerhet lokal och regional nivå.

Stöd och rådgivning från statens sida

- Det ska inrättas en permanent statlig funktion för att förbättra statens stöd och rådgivning till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Business Sweden ska ges i uppdrag att ansvara för funktionen. Den närmare inriktningen och finansieringen av uppdraget ska anges i det årliga riktlinjebrevet till Business Sweden som regeringen beslutar om. I uppdraget ska inledningsvis ingå att i samråd med andra berörda aktörer definiera kriterier för i vilka situationer mer aktiv rådgivning och stöd ska kunna erbjudas till enskilda kommuner. Vid behov ska även andra berörda myndigheter delta i arbetet, vilket regeringen ska ange i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev.

Allmän ekonomisk riskavlastning

- Det bör inte införas en statlig kreditgaranti som verktyg för att hantera den flerdimensionella risk som kan föreligga för kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.
- En incitamentspeng i form av ett riktat statsbidrag ska införas för att bidra till finansiering av de åtgärder kommuner kan be-

höva vidta när de önskar attrahera och ta emot stora företags-etableringar eller -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Pengen ska användas i den kommunala verksamheten, för förstärkning av kommunens planerings-, infrastruktur-, tillstånds-, miljö-, utbildnings-, kultur- eller arbetsmarknadsverksamhet eller av annan kommunal verksamhet som underlättar mottagandet av berörda etableringar eller expansioner. För incitamentspengen bör en ram på 200–250 miljoner kronor avsättas under fem år. Tillväxtverket ska ges i uppdrag att administrera pengan.

Behov av insatser inom vissa sakområden

- Frågor kring bostadsbyggande
 - En hyresförlustgaranti ska införas för att främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner. Boverket ska ges i uppdrag att administrera systemet med hyresförlustgaranti.
 - Ett räntebidrag ska införas till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner. Bidraget ska uppgå till fem procent av räntekostnaderna för byggnation och boende för berörda privatpersoner, dock högst 500 kronor per månad. Bidraget ska kunna ges under en period av högst fem år. Boverket ska ges i uppdrag att administrera systemet med räntebidrag.
- Frågor kring investeringar i transportinfrastruktur
 - I den nationella planen för transportinfrastruktur ska det införas en tillväxtpott för infrastruktursatsningar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Medlen i tillväxtpotten ska fördelas – utifrån lämpliga kriterier – till projekt som bedöms som angelägna av Trafikverket tillsammans med en grupp av adekvat utvalda företrädare för berörda kommunala och andra intressen. Trafikverket ska ges i uppdrag att närmare utforma vilka kriterier som ska styra tilldelningen ur tillväxtpotten och hur den bedömande gruppen bör se ut. Uppdraget

ska genomföras i samråd med SKR, andra berörda myndigheter och relevanta företrädare för näringslivet.

- Trafikverket ska ges i uppdrag att ge en samlad lägesredovisning av hur arbetet med medfinansiering och förskottering fungerar samt vad verket gör för att säkerställa att det råder tydliga avtalsvillkor och att motparterna är införstådda med vilka konsekvenser sådana avtal kan innebära. Trafikverket ska även analysera lämplig utformning av en modell där Trafikverket ska stå för eventuella fördyringar som sker efter att avtalen ingåtts i medfinansierings- och förskotteringsprojekt, om det inte är uppenbart att fördyringen beror på motpartens agerande.

Åtgärder kopplade till kompetensförsörjning

- Accelerationskontoret föreslår att det ska införas en möjlighet att få ersättning för bohagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl. Regeringen har nyligen aviserat att Arbetsförmedlingen ska ges i uppdrag att ta fram ett förslag på flyttstöd. I det uppdraget kan vägledning ges av den analys och det författningsförslag vi redovisar i delbetänkandet. Vi anser att Arbetsförmedlingen i uppdraget även bör analysera om och hur flyttbidraget kan utformas så att det i första hand inriktas på flytt till etablerings- och omställningskommuner med arbetskraftsbehov.
- Det förslag som Yrkesvuxutredningen lämnade om möjlighet till extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning vid till exempel stora företagsetableringar och företagsexpansioner, ska genomföras.
- Regeringen bör överväga att införa en möjlighet att skriva ned sina studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och är yrkesaktiva i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner. En utredning ska tillsättas för att analysera de närmare förutsättningarna, med utgångspunkt i den modell för nedskrivning av studieskulder som Accelerationskontoret redovisat.

6.3 Påverkan på den kommunala självstyrelsen

Samtliga förslag som lämnas i delbetänkandet berör kommuner direkt eller indirekt. Genomgående syftar förslagen till att underlätta för kommuner att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. I den meningen förväntas samtliga förslag medföra positiva effekter för kommunerna.

Enligt Accelerationskontorets bedömning medför inget av förslagen att den kommunala självstyrelsen inskränks. Förslagen bedöms heller inte innebära några förändringar av kommunala befogenheter eller skyldigheter eller av grunderna för kommunernas eller regionernas organisation eller verksamhetsformer.

6.4 Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Som nämndes i kapitlets inledning anges i tilläggsdirektivet att vi i första hand ska belysa olika ekonomiska konsekvenser av förslagen.

6.4.1 Påverkan på skatteområdet

I tilläggsdirektivet anges att eventuella åtgärdsförslag som lämnas av Accelerationskontoret inte ska omfatta skatteområdet. Vi ska därför särskilt säkerställa att förslagen inte påverkar skatteområdet.

I arbetet med tilläggsuppdraget har vi betraktat ovanstående som en given restriktion. Vi har därför varken närmare analyserat eller lämnat några förslag som påverkar skatteområdet.

6.4.2 Offentligfinansiella effekter och kostnader

I analysen av förslagens offentligfinansiella effekter och kostnader har vi först sökt uppskatta förslagens bruttokostnader, det vill säga oavsett om de medför en offentligfinansiell effekt eller ej. Beräkningarna redovisas nedan. Förslag eller bedömningar utan sådana konsekvenser har här utelämnats.

Permanent statlig funktion för att förbättra statens stöd och rådgivning till kommuner

Den statliga rådgivningsfunktionen, som Business Sweden föreslås ansvara för, ska arbeta dels med allmän rådgivning (kunskaps- och erfarenhetsbank), dels mer specifik rådgivning (aktiv rådgivning och stöd till utvalda kommuner). Den allmänna rådgivningen bedöms kosta cirka 3–5 miljoner kronor per år och den mer specifika cirka 5–7 miljoner kronor per år (behoven kan variera över tid). Det lär även krävas cirka 2 miljoner kronor för att starta upp funktionen. Vi utgår från att regeringen tillför medel till Business Sweden motsvarande uppdragets kostnad.

Incitamentspeng för kommunala åtgärder vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Vi föreslår att det för bidraget avsätts en ram på 200–250 miljoner kronor under fem år, det vill säga 40–50 miljoner kronor per år.

Tillväxtverket föreslås få i uppdrag att administrera incitamentspengen. De arbetsuppgifter som därvid uppstår – bland annat för fördelning, administration och uppföljning – bör kunna hanteras inom ramen för myndighetens nuvarande organisation, utan att förvaltningsanslaget tillförs ytterligare medel.

Hyresförlustgaranti för att främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner

Enligt Boverket behöver det totalt byggas 523 000 nya bostäder under de kommande tio åren, det vill säga i genomsnitt cirka 52 000 per år.¹ Om man antar att fördelningen i denna byggnation kommer att bli densamma som i det befintliga bostadsbeståndet², skulle det per år handla om ungefär 21 000 småhus, 26 000 lägenheter i flerbostadshus (varav 15 000 hyresrätter och 11 000 bostadsrätter e.d.) och 5 000 lägenheter i specialbostäder med mera.

Enligt Boverkets rapport kommer det mesta av nyproduktionen att ske i storstadsregionerna och andra stora kommuner i södra Sverige.

¹ Boverket (rapport 2025:10) Behov av bostadsbyggande 2024–2033. Regionalt och nationellt.

² Baserat på Statistiska centralbyråns ”Boende i Sverige”, uppdaterad 2025-04-24.

De kommuner som står i fokus för vårt tilläggsuppdrag (de som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner) återfinns dock främst i andra delar av landet. Den troliga utvecklingen i dessa kommuner är dock svår att bedöma utifrån Boverkets rapport, då den baseras på framskrivningar av befolkningen i Sveriges kommuner utifrån historisk utveckling, men utan beaktande av planerade företagsetableringar såsom exempelvis industrisatsningarna i Norrland. Vilken påverkan dessa industrisatsningar kan få på befolkningsutvecklingen och byggbehoven, beaktas därför inte i rapporten, och den visar därmed på ett litet byggbehov i Norrbotten och Västerbotten. Andra studier har pekat på ett mycket betydande behov av nya bostäder i dessa delar av landet. Det är därför svårt att säga exakt hur stor andel av kommande års nybyggnation som kan förväntas ske i de kommuner som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner. Utifrån de erfarenheter som gjorts i utredningsarbetet, antar vi dock att ett antal motsvarande cirka 10 till 15 procent av det av Boverket uppskattade behovet av nyproducerade bostäder kommer att uppföras i dessa etablerings- och omställningskommuner, det vill säga cirka 5 000 till 7 500 per år. Vi antar även att fördelningen bland de nybyggda bostäderna i de berörda kommunerna blir lika som dagens fördelning i landets totala bostadsbestånd. Det årliga tillskottet av 5 000 till 7 500 nya bostäder i etablerings- och omställningskommunerna antas därmed bestå av cirka 2 200 till 3 400 småhus, cirka 1 600 till 2 400 hyreslägenheter och cirka 1 100 till 1 700 bostadsrättslägenheter e.d.

Vårt förslag till hyresförlustgaranti bygger i valda delar på det förslag som lämnades av utredaren (Peter Larsson) med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län.³ Enligt hans förslag ska hyresförlustgarantin täcka högst 50 procent av utebliven hyra vid varje givet tillfälle, men gradvis trappas ned. År 1–5 ska garantin ersätta 50 procent av hyresförlusterna, för att därefter minska med 5 procentenheter per år. Vi har utgått från samma modell.

En garantitagare kan härmed ingå i systemet upp till 14 år. Från det år systemet införs kommer också en gradvis upptrappning att ske, i så måtto att endast det första årets garantitagare finns med år 1, år 2 kan däremot både år 1 och år 2:s garantitagare finnas med, och

³ Regeringskansliet (2024) Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A).

år 3 såväl år 1, 2 som 3, etcetera. År 1 lär garantiutbetalningarna därmed bli ganska små. Men när systemet är fullt utbyggt kan det i princip finnas årskullar på varje avdragsprocent i ”garantitrappan”, vilket medför klart större samlade garantiutbetalningar.

För att beräkna hur stort hyresbortfall den föreslagna hyresförlustgarantin skulle behöva täcka per år, har vi utgått från genomsnittet i riket 2024 avseende nyproducerade lägenheters storlek (53 kvm) och årshyra (2 326 kronor per kvm)⁴ samt antagit en vakansgrad bland de aktuella hyresbostäderna på fem procent. Vi har även antagit att nybyggnadstakten är konstant över åren, att det tecknas garantier för samtliga de hyreslägenheter som byggs ett visst år, och att de som omfattas av garantiutbetalningar ett visst år sedan stannar kvar i systemet under samtliga år. Dessa tre antaganden torde innebära en viss överskattning, men å andra sidan kompenserar det för om vi skulle ha underskattat vakansgraden.

Givet den garantinivå som förslaget bygger på, och med beaktande av antagandena ovan, skulle garantiutbetalningarna år 1 komma att ligga på cirka 5 till 7 miljoner kronor för de två antagna byggvolymerna, för att från år 14 och framåt ligga på cirka 45 till 65 miljoner kronor per år.

Som framgått av kapitel 4 får den som vill ha en garanti för att skydda sitt åtagande normalt betala en avgift för detta till den som ställer ut garantin. Avgiften sätts vanligen i relation till storleken på den aktuella risken, men i vissa fall kan det anses lämpligt att sätta en lägre avgift än den förväntade kostnaden. Då uppkommer en statlig subvention motsvarande den uteblivna avgiftsintäkten. Utredaren Peter Larsson föreslog att garantiavgiften skulle subventioneras och sättas på en nivå som skulle gälla om motsvarande garanti skulle kunna ställas ut på orter som har en historiskt sett mer stabil bostadsmarknad. Vi har utgått från hans förslag i denna del. Även med en subventionerad avgift får dock förutsättas att statens nettoutgift i praktiken blir betydligt mindre än den årliga utgift som anges ovan, åtminstone sett över en längre tidsperiod än ett år.

Det tillkommer även vissa kostnader för Boverket, dels för löpande administration (vi har antagit 1 miljon kronor per år), dels initialt för att informera om garantin med mera (vi har antagit 2 miljoner kronor för detta). Boverket förväntas dock kunna inkludera dessa kost-

⁴ Uppgifter om storlek och årshyra hämtade från Statistiska centralbyrån ”Stor ökning av hyror i 2024 års nyproducerade hyreslägenheter”, Statistiknyhet från SCB 2025-10-03.

nader i garantiavgiften, varför det inte uppstår någon offentligfinansiell effekt. Boverket kan också behöva tillföras anslagsmedel för att täcka den subventionerade delen av garantiavgiften.

Räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner

Som sades ovan antar vi att det under de kommande tio åren kommer att byggas cirka 2 200 till 3 400 nya småhus per år i de etablerings- och omställningskommuner som berörs av förslaget om ett räntebidrag till privatpersoner som där bosätter sig i nya småhus.

Kostnaden för att bygga ett småhus varierar beroende på bland annat geografisk belägenhet, markkostnad, markförhållanden, husets storlek, materialval, standard och entreprenadform. Det är därför svårt att ange en exakt siffra för hur mycket ett nybygge sammantaget kostar. Utifrån de uppgifter vi kunnat hitta antar vi dock att den totala kostnaden (inklusive mark-, material- och byggkostnader med mera) för att producera ett standardhus på 100–150 kvadratmeter i dag i genomsnitt ligger på cirka 4,5–7,5 miljoner kronor.

För att beräkna räntekostnaden för ett genomsnittligt nytt småhus har vi vidare utgått från att man ligger på den högsta möjliga belåningsgraden (85 procent av marknadsvärdet, vilket vi här satt lika med produktionskostnaden) och att den genomsnittliga räntenivån för närvarande ligger på 3 procent. Härmed uppskattas den årliga räntekostnaden ligga mellan cirka 115 000 och 190 000 kronor, eller per månad mellan cirka 9 500 och 15 000 kronor.

Som framgått är vårt förslag att räntebidraget bör uppgå till fem procent av räntekostnaderna för byggnation och boende för berörda privatpersoner, dock högst 500 kronor per månad. Det innebär att den som har en månatlig räntekostnad på högst 10 000 kronor kommer att få ett bidrag på fem procent av den faktiska räntekostnaden, medan de däröver får takbeloppet 500 kronor per månad. Enligt förslaget ska bidraget kunna ges under en period av högst fem år.

För att uppskatta kostnaden för räntebidraget har vi utgått från att samtliga nybyggda småhus i de berörda etablerings- och omställningskommunerna omfattas (det vill säga att systemet årligen tillförs cirka 2 200 till 3 400 nya småhus) och att samtliga får maxbeloppet 500 kronor per månad.

Genom att bidraget föreslås gälla under en femårsperiod, kommer det att ske en gradvis upptrappning av den totala utgiften för bidraget. År 1 omfattas endast det årets bidragstagare, sedan tillkommer en ytterligare årskull för varje år fram till år 5, varefter denna nivå är den maximala för kommande år.

Givet dessa antaganden bedöms statens utgift för räntebidraget ligga på mellan cirka 13 och 20 miljoner kronor år 1 och på mellan cirka 65 och 100 miljoner kronor per år från år 5 och framåt.

Det tillkommer även vissa kostnader för Boverket, dels för löpande administration (vi har antagit 1 miljon kronor per år), dels initialt för att informera om garantin med mera (vi har antagit 2 miljoner kronor för detta). Boverket kan behöva motsvarande tillskott på sitt förvaltningsanslag.

Tillväxtpott för infrastruktursatsningar i kommuner som kan underlätta mottagande av stora etableringar och expansioner

Tillväxtpotten föreslås ligga på samma nivå som den näringslivspott som i dag finns i den nationella planen för transportinfrastrukturen⁵, det vill säga 1,2 miljarder kronor för perioden 2026–2037 eller motsvarande 100 miljoner kronor per år.

Uppdrag till Trafikverket att redogöra för hur arbetet med medfinansiering och förskottering fungerar

Vi antar att utredningsuppdraget kommer att kräva arbete av två kvalificerade handläggare under totalt tre månaders effektiv arbetstid samt viss administration. Totalt bedöms kostnaderna för uppdraget komma att uppgå till 0,5 miljoner kronor.

Ersättning för bohagstransport vid flytt av arbetsmarknadsskäl

Det bidrag till bohagstransport vid flytt av arbetsmarknadspolitiska skäl, som gällde enligt förordning (1999:594) om flyttningsbidrag, föreslås återinföras. Bidragets storlek bör dock justeras med hänsyn till inflationsutvecklingen sedan denna förordning upphörde 2015.

⁵ Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

Vi har antagit att flyttströmmarna i första hand kommer att gå från orter med hög arbetslöshet i södra Sverige till etablerings- och omställningskommuner med underskott på arbetskraft, vilka främst finns i de norra delarna av landet. Tillväxtanalys har uppskattat att det kommer att finnas ett arbetskraftsunderskott motsvarande cirka 50 000–60 000 arbetstillfällen i Norrbottens och Västerbottens län fram till 2035.⁶ Eftersom etablerings- och omställningskommuner finns i flera län än dessa två antar vi att det totala underskottet kommer att ligga på 75 000–90 000 obesatta arbetstillfällen vid den aktuella tiden, eller motsvarande 7 500 till 9 000 per år med ett antagande om en likformig utvecklingskurva.

Det är dock osannolikt att hela det ovanstående arbetskraftsbehovet skulle komma att täckas av personer som flyttar från orter med hög arbetslöshet i övriga landet. För beräkningen har vi antagit att behovet till tio procent kan komma att täckas av inflyttande med bidrag för bohagstransport. Givet de regler som gavs av förordning (1999:594) om flyttningsbidrag bedöms det totala bidraget därmed komma att uppgå till cirka 20–24 miljoner kronor per år för ersättning för bohagstransport vid flytt.

Extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Vi anser att det förslag som Yrkesvuxutredningen⁷ lämnade om möjlighet till extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning vid till exempel stora företagsetableringar och -expansioner, bör genomföras. I sin konsekvensutredning angav den utredningen dock endast att det inte är möjligt att förutse när kostnaderna blir aktuella och hur stora de blir, utan att detta beror på vilka behov som uppstår. Vidare bedömde utredningen att den administration som statsbidraget kan antas medföra hos Skolverket bör kunna hanteras inom ramen för myndighetens nuvarande organisation, utan att förvaltningsanslaget tillförs ytterligare medel.

⁶ Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2024:12) Ny kraft i norr. Grön omställning och norra Sveriges arbetskraftsbehov fram till 2035.

⁷ SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. Betänkande av Yrkesvuxutredningen.

Som framgått av avsnitt 5.7.2 bereds Yrkesvuxutredningens lagförslag för närvarande i Regeringskansliet. Med anledning av det ser vi inte skäl att här göra någon egen uppskattning av förslagets kostnadskonsekvenser.

Möjlighet till nedskrivning av studieskulder

Vår modell för nedskrivning av studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och är yrkesaktiva i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner utgår från två huvudkriterier: a) att de berörda kommunerna ska präglas av låg arbetslöshet (givet nuvarande arbetslöshetsnivåer har vi utgått från att kommunen ska ha högst 3,5 procent inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen), b) att det i kommunen ska förekomma påbörjade eller planerade stora företagsetableringar eller företagsexpansioner (i första hand industriinvesteringar) som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Ovan redovisades uppskattningen att det fram till 2035 kommer att finnas ett arbetskraftsunderskott motsvarande cirka 50 000–60 000 arbetstillfällen i Norrbottens och Västerbottens län och att det totala underskottet för etablerings- och omställningskommunerna i hela landet kommer att ligga på 75 000–90 000 obesatta arbetstillfällen vid den aktuella tiden, eller motsvarande 7 500 till 9 000 per år med ett antagande om en likformig utvecklingskurva.

Givet de kriterier som föreslås gälla för möjligheten att skriva ned studieskulder kommer dock inte samtliga etablerings- och omställningskommuner i landet att omfattas av systemet. Det kan illustreras med att de kommuner i Norrbottens län som per december 2025 hade högst 3,5 procent inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen var Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala och i Västerbottens län gällde motsvarande för kommunerna Sorsele och Vindeln. Jämfört med de två länens samlade befolkningstal utgör dessa kommuner cirka 23 respektive 3 procent av Norrbottens respektive Västerbottens län.⁸

För kostnadsberäkningen har vi antagit att dessa nivåer är representativa över tid, och att det innebär att cirka 15–20 procent av de

⁸ Baserat på Statistiska centralbyråns statistik "Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2024 och befolkningsförändringar 2024".

arbetstillfällena som bedöms behöva tillkomma i landets etablerings- och omställningskommuner kommer att kunna ingå i systemet med nedskrivning av studieskulder. Dock avser ovanstående bedömning av behov av nya arbetstillfällena alla typer av yrken, medan vårt förslag endast ska avse akademiskt utbildade personer med examen som väljer att bosätta sig och vara yrkesaktiva i de utpekade etablerings- och omställningskommunerna. Utifrån hur stor andel av Sveriges yrkesverksamma befolkning som har läst vidare efter gymnasiet (knappt 50 procent⁹) antar vi att det kommer att handla om hälften av de nytillkommande arbetstillfällena i de aktuella etablerings- och omställningskommunerna.

Sammantaget uppskattar vi härmed att systemet med möjlighet att skriva ned studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och är yrkesaktiva i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner, kommer att tillföras mellan cirka 600 och 900 personer per år.

För att beräkna hur stor den samlade nedskrivningen av studieskulder då blir har vi antagit (i linje med de resonemang som fördes av Landsbygdskommittén 2017 och Kommunutredningen 2020) att den genomsnittliga nedskrivningen per år blir 30 000 kronor och att nedskrivning får ske under tio år. Genom att nya årskullar successivt kommer att införas i systemet under dess första tio år, så nås den maximala nivån efter tio år. För beräkningen har vi antagit att denna nivå sedan fortsatt gäller under åren därefter.

Givet ovanstående antaganden skulle den samlade nedskrivningen motsvara 17 till 27 miljoner kronor år 1, för att sedan gradvis stiga till cirka 170 till 270 miljoner kronor per år från år 10 och framåt.

Summering

Ovan har vi så långt möjligt beräknat bruttokostnaderna för de förslag som redovisas i delbetänkandet. De offentligfinansiella effekterna och kostnaderna summeras i tabellen nedan, inklusive kommentarer om ifall förslagen kommer att kräva tillskott av nya medel. För jämförbarhetens skull anges årsvärden i tabellen.

⁹ Baserat på Statistiska centralbyråns ”Snabba fakta: Utbildningsnivån i Sverige”, uppdaterad 2025-01-27.

Det bör noteras, som nämdes i avsnitt 5.1.3, att förslagen inte är beroende av varandra, utan kan genomföras samlat eller var för sig.

Tabell 6.1 Offentligfinansiella effekter och kostnader av förslagen

Årlig utgift i miljoner kronor

Förslag	Effekt	Kommentar
Statlig rådgivningsfunktion	8–12 mkr 2 mkr i uppstartskostnad (engångsutgift)	Kräver nya medel
Incitamentspeng för kommuners åtgärder vid företagsableringar och företagsexpansioner	40–50 mkr (totalt 200–250 mkr under fem år)	Kräver nya medel
Hyresförlustgaranti	45–65 mkr i garantiutgift fr.o.m. år 14 (5–7 mkr år 1) 1 mkr för Boverkets administration 2 mkr i uppstartskostnad (engångsutgift)	Torde kräva vissa nya medel. Även om garantiavgiften antas subventioneras och bli lägre än den faktiska kostnaden, så lär nettoeffekten på statskassan bli klart mindre än garantiutgiften.
Räntebidrag till boende i nya småhus	65–100 mkr fr.o.m. år 5 (13–20 mkr år 1) 1 mkr för Boverkets administration 2 mkr i uppstartskostnad (engångsutgift)	Kräver nya medel
Tillväxtpott för investeringar i transportinfrastruktur	100 mkr (totalt 1,2 miljarder kronor under 12 år)	Kräver inte nya medel – antas rymmas inom befintlig plan.
Uppdrag till Trafikverket kring arbetet med medfinansiering och förskottering	0,5 mkr (engångsutgift)	Kräver inte nya medel – antas rymmas inom Trafikverkets befintliga budget.
Ersättning för bohags-transport vid flytt	20–24 mkr	Kräver nya medel
Extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux	Oklart	Kräver nya medel – oklart hur mycket.
Nedskrivning av studielånskulder	170–270 mkr fr.o.m. år 10 (17–27 mkr år 1)	Kräver nya medel

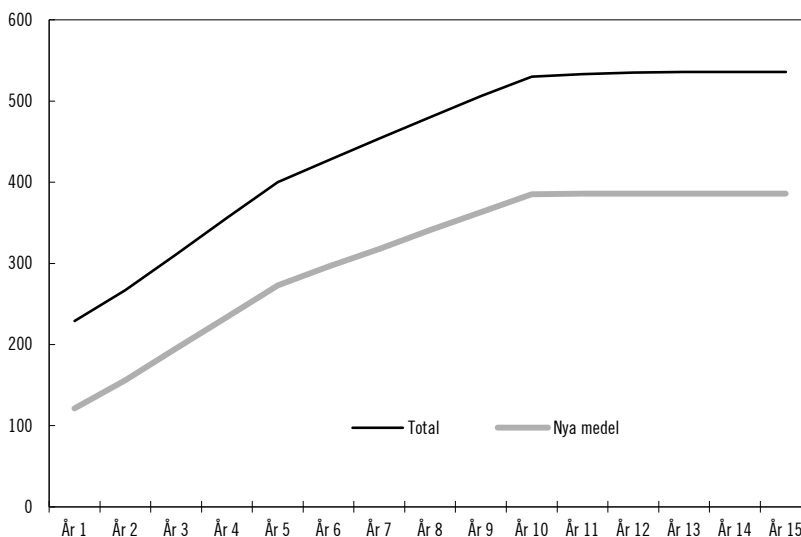
Som framgått varierar den tidsmässiga längden mellan de olika utgifterna i tabell 6.1 – vissa är löpande (i några fall med en gradvis tillväxt under några år), medan andra är tänkta att finnas ett begrän-

sat antal år eller vara av engångskaraktär. I figuren nedan visas hur de samlade kostnaderna antas komma att utvecklas över tid, såväl brutto ("total") som netto ("nya medel"). När olika spann anges i tabell 6.1, baseras figuren på värdena mitt i respektive spann.

Givet de osäkerheter som finns i beräkningarna, bör figuren mer ses som en illustration av trenden än av exakta nivåer. Vi har bland annat antagit att incitamentspengen för kommunala åtgärder finns med under samtliga år, det vill säga att den föreslagna femåriga ramen förlängs när den löpt ut. Vidare finns den uppskattade garantiutgiften för hyresförlustgarantin med i totalkurvan, medan behovet av nya medel i detta fall antagits bli en tiondel av detta. Det senare motsvarar den subventionerade delen av garantiavgiften, vilket Boverket kan behöva tillföras anslagsmedel för. Notera också att den extra tilldelningen av statsbidrag för yrkesvux tillkommer, vars storlek är okänd.

Figur 6.1 Utveckling av förslagets samlade utgiftsnivå över tid

Summering av årliga utgifter i miljoner kronor
(dagens penningvärde)

6.4.3 Samhällsekonomiska effekter

Som sades i avsnitt 6.1 syftar förslagen i delbetänkandet ytterst till att det i landet ska ske fler stora företagsetableringar och företags-expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Sådana företagsinvesteringar kan ha flera positiva samhällsekonomiska effekter, på både övergripande nationell nivå och lokalt i de kommuner där de sker. Ett exempel är att de i många fall kan bidra till att minska mängden klimatskadliga utsläpp. Det kan ske på flera sätt, till exempel genom att de berörda företagen kan tillverka produkter som är mer miljövänliga än de som finns på marknaden sedan tidigare och även tillämpa produktionsprocesser som i sig själva är energisnåla och mer miljövänliga. Ett annat exempel på positiva samhällsekonomiska effekter är att företagsetableringarna och -expansionerna kan leda till ökade skatteintäkter för både stat och kommun och till en stärkt arbetsmarknad med fler kvalificerade arbetstillfällen. Om de nya jobben besätts av personer som tidigare var arbetslösa uppnås också den dubbelt positiva effekten att skatteintäkterna ökar samtidigt som utbetalningarna av arbetslöshetsunderstöd minskar.

Accelerationskontoret har i en tidigare rapport, som gjordes på vårt uppdrag av konsultbolaget Ramboll, belyst hur stora samhällsekonomiska effekter enskilda företagsetableringar och företagsexpansioner kan få.¹⁰ Där presenterades en modell för att uppskatta olika investeringars samhällsekonomiska effekter genom att visa vad som skulle hända om investeringarna *inte* genomförs. Med modellens hjälp beräknades vad som skulle hända i berörda kommuner fram till 2045 om tre aktuella fall av industriinvesteringar inte blir av. Det handlar om betydande effekter:

- Ånge: Om RES och partners skulle välja att *inte* investera i ny fossilfri vätgas- och eSAF-produktion i Ånge, skulle det (givet de ytterligare industriinvesteringar som beror av RES satsning) leda till att cirka 800 färre personer är sysselsatta och cirka 1 100 färre är skrivna i Ånge 2045, jämfört med om investeringen genomförs.

¹⁰ Ramboll (2025) Utveckla eller avveckla – samhällsekonomisk analys av scenarion där investeringar inte blir av. Rapport till Accelerationskontoret.

- Boden: Om Stegra skulle välja att *inte* investera i nytt fossilfritt stålverk i Boden, skulle cirka 3 300 färre personer vara sysselsatta och cirka 4 200 färre vara skrivna i Boden 2025, jämfört med om investeringen genomförs.
- Luleå: Om SSAB skulle välja att *inte* investera i nytt fossilfritt stålverk i Luleå, antas verksamheten fortsätta men successivt minska till nedläggning 2040. Då skulle cirka 1 900 personer färre vara sysselsatta i Luleå 2045 och folkmängden minska med drygt 1 900 personer, jämfört med om investeringen genomförs.

Ovanstående avser samhällsekonomiska effekter av företagsinvesteringar. Här är dock frågan vilka samhällsekonomiska effekter som kan förväntas uppstå till följd av de förslag vi lämnar i delbetänkandet. Det handlar genomgående om statliga åtgärder för att minska de utmaningar kommuner har när de önskar attrahera och ta emot stora etableringar och expansioner. Man bör då ha i minnet att det ytterst är företagen själva som beslutar om ifall enskilda investeringar ska bli av. Med andra ord råder inte staten – och heller inte kommunerna – fullt ut över de omständigheter som påverkar om våra förslags yttersta syfte kommer att uppfyllas.

Sannolikheten för att det ska ske fler stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, lär visserligen öka om kommunerna får bättre förutsättningar att attrahera och ta emot sådana etableringar och expansioner, vilket de bedöms få med våra förslag. Men i investeringsverksamhet finns alltid ett riskelement, och varken staten eller kommunerna kan i förväg vara säkra på att en enskild potentiell etablering eller expansion verkligen blir av eller exakt när eller i vilken omfattning det i sådana fall sker. Om företagets investeringsnivå blir lägre än den förväntade, kan det medföra att de samhällsekonomiska effekterna av våra förslag inte blir lika positiva som vi förväntar.

Givet den komplexa orsakskedja som därmed råder för merparten av våra förslag, är det svårt att kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av förslagen. Här görs därför inget försök att göra detta.

6.4.4 Förslag till finansiering

I delbetänkandet lämnas flera förslag som medför ökade kostnader för staten. Allmänt kan sägas att de företagsetableringar och företagsexpansioner som vårt uppdrag kretsar kring ofta handlar om investeringar på miljardbelopp och är tänkta att förränta sig för företagen under många år framåt. En sådan aktivitet är till nytta för samhälls-ekonomi och ger också direkta skatteintäkter till både stat och kommun. Det betyder i sin tur att om våra förslag på marginalen bidrar till att bara några få sådana investeringar faktiskt blir av, så lär statens insatser vara väl använda pengar.

När det gäller den direkta finansieringen av kostnadsökningar för staten kan den i princip ske på två sätt: genom att en skatt eller avgift införs eller höjs, eller med anslagsmedel i statsbudgeten. I det senare fallet kan anslagsutrymmet skapas genom att den samlade budgeten utökas eller genom omfördelning inom befintliga budgetramar.

Få av våra förslag är av den arten att avgiftsfinansiering skulle vara en lämplig modell. Ett undantag är dock den föreslagna hyresförlustgarantin. Genom att erbjuda garantin åtar sig staten att täcka delar av eventuella hyresförluster för de byggherrar, fastighetsbolag med flera som önskar teckna den. För möjligheten att vid behov utnyttja garantin kommer de berörda företagen att få betala en avgift, som visserligen föreslås bli subventionerad och lägre än den förväntade faktiska kostnaden. Avgiften är även tänkt att täcka Boverkets administration av garantin. Hur stora garantiutbetalningarna kommer att bli enskilda år, och därmed hur stor andel av dem som kommer att täckas av avgiften, lär komma att variera på grund av konjunkturskäl med mera. Över tid lär dock systemet till stor del bli självfinansierande.

Som nämnts anger tilläggsdirektivet att eventuella åtgärdsförslag som lämnas av Accelerationskontoret inte ska omfatta skatteområdet. Därmed kan vi heller inte föreslå höjda skatter som ett sätt att finansiera våra förslag. Däremot finns skäl att tro att kommande statsbudgetar kommer att möjliggöra ett allmänt ökat reformutrymme, vilket bör ge möjlighet att finansiera åtminstone vissa av förslagen med ökade anslag i kommande budgetberedningar.

Vissa av våra förslag bör kunna finansieras inom befintliga budgetramar. Till exempel redovisar Arbetsförmedlingen relativt stora an-

slagssparanden i sin verksamhet, varav möjligen en liten del kan användas för att finansiera det föreslagna bidraget för ersättning för bohagstransport vid flytt. Det har förekommit tidigare att regeringen beviljat en sådan omfördelning till andra ändamål när anslagssparanden uppstått i Arbetsförmedlingens verksamhet.¹¹ Om det är möjligt även i detta fall lär framkomma i Arbetsförmedlingens kommande regeringsuppdrag om att ta fram ett förslag på flyttstöd. Vidare menar vi att finansieringen av de förslag som berör investeringar i transportinfrastrukturen bör ske inom befintliga ramar. Med hänsyn till att budgetramarna för den nationella planen för transportinfrastrukturen 2026–2037 är beslutade, behöver den föreslagna tillväxtpotten för infrastruktursatsningar i kommuner sannolikt finansieras genom omfördelning inom planens ramar. Då den tillväxtpott vi föreslår uppgår till cirka 1 promille av den samlade budgeten för planen (1,2 av 1 171 miljarder kronor) förutsätter vi dock att detta bör gå att göra utan större problem, till exempel kan det eventuellt ske inom ramen för den centrala riskreserv på 39 miljarder kronor som tas upp i planen.¹² Kostnaden för uppdraget till Trafikverket att ge en samlad lägesredovisning av arbetet med medfinansiering och förskottering bör rimligen utan problem kunna täckas av verkets befintliga förvaltningsanslag.

I sammanhanget bör även nämnas att det förekommer att de investerade företagen bidrar till finansieringen av åtgärder som krävs i den mottagande kommunen för att en företagsetablering eller -expansion ska komma till stånd, avseende till exempel infrastruktur eller bostäder. Den bild vi fått är dock att viljan till medfinansiering från företagen varierar mycket. Till det tycks bland annat bidra att olika företag har olika syn på och tradition vad gäller frågor av detta slag, men även att den kommunala förhandlingsstyrkan kan variera, både mellan olika kommuner generellt och mellan olika situationer.

¹¹ Se till exempel Arbetsförmedlingen (2026) Årsredovisning 2025, s. 159.

¹² Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

6.5 Relation till EU-rätten

Accelerationskontoret bedömer att samtliga förslag överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

6.6 Betydelse av EU:s statsstödsregler

Enligt tilläggsdirektivet kan förslagens genomförbarhet påverkas av om de faller inom EU:s statsstödsregler. I uppdraget ingår därför att vi ska analysera huruvida EU:s statsstödsregler hindrar eller begränsar möjligheterna för staten att genomföra förslagen.

Nedan beskrivs först statsstödsreglerna översiktligt. Därefter analyseras de av delbetänkandets förslag som berör bidrag av ett slag som eventuellt kan betraktas som statsstöd enligt EU:s regelverk.

6.6.1 Vad menas med statsstöd?¹³

Statsstöd är när det offentliga, såsom staten, kommuner eller regioner stödjer en viss verksamhet med offentliga medel på ett sätt som ger mottagaren en fördel gentemot andra aktörer på marknaden. Det finns EU-regler för detta och det krävs normalt sett godkännande från EU-kommissionen innan stöd får lämnas för att undvika snedvridning av konkurrensen på EU:s inre marknad.

EU:s regler för statligt stöd regleras i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Det offentliga (staten) får med vissa undantag inte lämna stöd förrän det i förhand har godkänts av EU-kommissionen. Syftet med reglerna är att se till att konkurrensen på EU:s inre marknad inte snedvrids.

EU:s regler för statligt stöd sätter ramarna för medlemsstaternas möjligheter att med offentliga medel kunna stödja en viss verksamhet. Det gäller också för Sverige. Reglerna finns i artiklarna 107–109 i EUF-fördraget.

¹³ Källa: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/naringspolitik/statsstod/> (hämtad 2026-03-01).

Vissa kriterier krävs för att stöd ska räknas som statsstöd

Begreppet statsstöd finns reglerat i artikel 107.1 i EUF-fördraget och har utvecklats genom EU-domstolens rättspraxis. Artikeln innehåller flera rättsliga kriterier (rekvisit) som alla ska vara uppfyllda för att det ska vara ett statsstöd.

Stödåtgärden ska bland annat kunna kopplas till det offentliga och finansieras med offentliga medel. Den ska även vara selektiv, det vill säga rikta sig till vissa verksamheter eller viss produktion. Stödmottagaren ska bedriva ekonomisk verksamhet och stödåtgärden ska dessutom ge mottagaren en fördel på marknaden. Slutligen ska stödåtgärden snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen och påverka handeln mellan EU:s medlemsstater.

Stödåtgärderna kan anta olika former. Det kan till exempel handla om bidrag, lån på förmånliga villkor, borgensåtaganden, garantier, hyresnedsättningar eller reducerade offentliga avgifter och skatter. Ytterligare exempel kan vara icke marknadsmässiga avkastningskrav på offentligt ägda bolag, eller försäljning av offentlig egendom på icke marknadsmässiga villkor.

Vilken typ av stöd får det offentliga ge?

Det offentliga får ge stöd så länge undantagen från det generella förbudet i fördraget är uppfyllda:

- Den allmänna gruppundantagsförordningen. Det offentliga kan ge stöd till vissa utpekade områden utan att först behöva vänta på EU-kommissionens godkännande. För att kunna göra det måste stödet utformas enligt de krav som anges i den allmänna gruppundantagsförordningen för statligt stöd.
- Stöd av mindre betydelse. Det offentliga kan också ge stöd som sammanlagt inte överstiger 300 000 euro över en period av tre år per stödmottagare utan att behöva vänta på EU-kommissionens godkännande, förutsatt att de krav som finns i förordningen om stöd av mindre betydelse¹⁴ uppfylls. Det finns även regler för stöd

¹⁴ Kommissionen förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse.

av mindre betydelse för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, fiske och jordbruk.

Hanteringen av statsstöd

Endast EU-kommissionen kan godkänna statsstöd. Kommissionen kontrollerar även att medlemsstaterna följer regelverket. Kommissionens beslut kan i sin tur prövas av EU-domstolen.

Om reglerna inte följs gäller att den som lämnat ett stöd som utgör olagligt stöd ska återkräva stödet med ränta enligt bestämmelserna i statsstödslagen (2013:388). Om medlemsstaten inte återkräver på eget initiativ eller vägrar att följa kommissionens beslut kan kommissionen välja att väcka talan inför EU-domstolen. Medlemsstaten riskerar då att fällas för fördragsbrott med kännbara böter som följd om inte beslutet följs.

6.6.2 Förslag som kan omfattas av statsstödsreglerna

Följande åtgärdsförslag som lämnas i delbetänkandet behöver granskas utifrån om de är förenliga med EU:s statsstödsregler:

- Hyresförlustgaranti för att främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner.
- Tillväxtpott i den nationella planen för transportinfrastruktur för infrastruktursatsningar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.
- Räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner.
- Flyttningsbidrag till privatpersoner i form av ersättning för bo-hagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl.
- Incitamentspeng till kommuner, i form av ett riktat statsbidrag, för att bidra till finansiering av åtgärder de kan behöva vidta när de önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Vi bedömer att de två förstnämnda åtgärderna kan anses utgöra statsstöd, men av ett slag som är förenligt med EU:s statsstödsregler. De tre sistnämnda åtgärderna bedömer vi inte påverkas av statsstödsreglerna. Skälen för våra bedömningar utvecklas nedan.¹⁵

Därtill skulle förenligheten med EU:s statsstödsregler behöva analyseras inför ett eventuellt införande av en möjlighet att skriva ned studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och är yrkesaktiva i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. I delbetänkandet redovisar vi dock endast en tänkbar principmodell för hur en sådan åtgärd skulle kunna utformas och föreslår att regeringen ska tillsätta en utredning kring de närmare förutsättningarna. Vi ser därför inte skäl att här närmare analysera om en sådan åtgärd påverkas av statsstödsreglerna.

Åtgärder som bedöms vara godkänt statsstöd

Hyresförlustgaranti

Hyresförlustgarantin riktar sig till verksamheter som vill bygga bostadslägenhetshus i etablerings- och omställningskommuner. Garantin ska täcka högst 50 procent av utebliven hyra vid varje givet tillfälle, men gradvis trappas ned. År 1–5 ska garantin ersätta 50 procent av hyresförlusterna, därefter minskar garantin med 5 procentenheter per år. För att få del av garantin ska berörda företag betala en garantiavgift till staten. Normalt ska en sådan avgift sättas på en nivå som motsvarar statens förväntade förlust. Givet de marknadsförhållanden som råder i berörda kommuner antas garantiavgiften dock i vissa fall behöva sättas lägre än så, det vill säga delvis subventioneras. Att införa en hyresförlustgaranti kan därmed sägas syfta till att åtgärda ett marknadsmisslyckande.

Faller då hyresförlustgarantin och den subventionerade garantiavgiften under statsstödsreglerna? Garantin ska finansieras med offentliga medel på sätt som avses i artikel 107.1 EUF-fördraget. Genom att den riktar sig till verksamheter som vill bygga bostadslägenhetshus avser den också en viss typ av produktion. Vidare bedriver dessa en ekonomisk verksamhet eftersom bostadslägenheter ska tillhandahållas mot en avgift. Hyresförlustgarantin ger berörda

¹⁵ Våra bedömningar bygger bland annat på det underlag som Hellström Advokatbyrå har tagit fram på Accelerationskontorets uppdrag.

verksamheter mer förmånliga villkor än vad en privat marknadsekonomisk aktör skulle ha erbjudit. Verksamheten gynnas således genom hyresförlustgarantin.

För att vara statsstöd ska hyresförlustgarantin även snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen mellan medlemsstaterna och påverka samhandeln. Garantin kan sägas förbättra berörda verksamheters konkurrensposition eftersom de kan anordna bostadslägenheter med en lägre risk för förlust än de som inte får teckna en hyresförlustgaranti. Garantin ska underlätta byggande av bostadslägenheter inom områden med stora företagsetableringar och -expansioner. Där finns behov av att locka till sig arbetskraft från andra delar av Sverige och andra delar av världen, däribland från andra medlemsstater i EU. Byggande av bostadslägenheter är vidare föremål för gränsöverskridande investeringar och handel. Det är således inte en helt lokal fråga utan införandet av en hyresförlustgaranti kan påverka samhandeln mellan medlemsstaterna.

Sammantaget bedömer vi att införandet av en statlig hyresförlustgaranti skulle uppfylla villkoren för att betraktas som statsstöd.

Enligt vår bedömning bör dock hyresförlustgarantin och den subventionerade garantiavgiften kunna ses som ett godkänt statsstöd, som stöd av mindre betydelse. Som framgått av avsnitt 6.6.1 krävs för att en stödåtgärd ska omfattas av detta undantag att verksamheten sammantaget under en treårsperiod mottar som mest 300 000 euro i stödåtgärder (eller motsvarande cirka 3,3 miljoner kronor). Vidare ska stödet vara överblickbart, vilket innebär att det ska kunna beräknas utan en bedömning av risk.¹⁶

Våra beräkningar i avsnitt 6.4.2 visar att statens utbetalningar från hyresförlustgarantin kan antas komma att ligga på cirka 45 till 65 miljoner kronor per år när systemet är fullt utbyggt. Vidare antar vi att nedsättningen (subventionen) av garantiavgiften kommer att uppgå till motsvarande 10 procent av det utbetalda beloppet (se figur 6.1). Den samlade subventionen för hyresförlustgarantin kommer således att ligga på cirka 5 till 7 miljoner kronor per år.

De bostadslägenhetshus som kommer uppföras med stöd av hyresförlustgarantin, lär komma att omfatta åtminstone ett tiotal etablerings- och omställningskommuner och förvaltas av en mångfald av

¹⁶ Reglerna framgår av Kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionsätt på stöd av mindre betydelse.

bygg- och fastighetsföretag. Med hänsyn till det och den förväntade nivån på den samlade subventionen för hyresförlustgarantin, ter det sig mycket osannolikt att något enskilt företag skulle få en subvention som överstiger 300 000 euro under en treårsperiod.

För att garantera att taket om 300 000 euro under en treårsperiod inte får överskridas, föreslår vi också att detta skrivs in som ett uttryckligt villkor i den förordning som ska reglera systemet med hyresförlustgaranti (se avsnitt 1.1). Därmed torde också säkerställas att hyresförlustgarantin kan anses vara ett överblickbart stöd i enlighet med artikel 4.8 i förordningen om stöd av mindre betydelse.

Vår samlade bedömning är således att den föreslagna hyresförlustgarantin visserligen skulle utgöra statsstöd, men kan ses som ett stöd av mindre betydelse och därmed förenlig med EU:s statsstödsregler. Det förutsätter då också att stödmottagarna uppfyller de regler som finns om hur stöd får kumuleras, det vill säga sammanläggas. För det fall att en annan bedömning görs, får regeringen i stället anmäla den föreslagna statliga hyresförlustgarantin till Kommissionen för godkännande enligt artikel 108.3 i EUF-fördraget.¹⁷

Tillväxtpott för investeringar i transportinfrastruktur

Genom tillväxtpotten avsätts det medel i den nationella planen för transportinfrastruktur för infrastrukturesatsningar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Medlen ska fördelas – utifrån lämpliga kriterier – till projekt som bedöms som angelägna av Trafikverket tillsammans med en grupp av adekvat utvalda företrädare för berörda kommunala och andra intressen.

Om de medel som betalas ut via tillväxtpotten kan innebära statsstöd eller ej, kan variera mellan olika situationer – beroende på den tänkta användningen av den finansierade infrastrukturen.

Först kan sägas att i det fall byggande och drift av infrastruktur utgör allmänna åtgärder inom ramen för offentlig politik anses sådana

¹⁷ I andra hand kan också övervägas att införa hyresförlustgarantin med en garantiavgift som fullt ut motsvarar statens förväntade kostnad, det vill säga utan subvention. Såvitt vi kan bedöma skulle frågan om statsstöd då inte vara aktuell. Effekten av hyresförlustgarantin lär visserligen bli mindre utan en subventionerad garantiavgift, men fortsatt lär det finnas några företag i den tänkta målgruppen för vilka garantin ändå skulle stärka incitamenten att bygga bostadslägenhetshus i etablerings- och omställningskommuner.

åtgärder inte utgöra en ekonomisk verksamhet och utgör därmed inte statsstöd. Det gäller exempelvis sådan infrastruktur som inte ska drivas kommersiellt eller som kostnadsfritt får användas av allmänheten, såsom vägar.¹⁸

När det gäller frågan om en åtgärd som rör infrastruktur snedvrider konkurrensen och påverkar handeln har Kommissionen framfört att det finns situationer där viss infrastruktur inte konkurrerar direkt med annan infrastruktur av samma slag eller annan infrastruktur av annat slag som erbjuder tjänster som i hög grad är utbytbara, eller konkurrerar med sådana tjänster direkt.¹⁹

Ovanstående innebär att allmänna vägnät och allmänna järnvägsnät vanligen faller utanför bestämmelserna om statsstöd. Om tillväxtpottens medel används till att uppföra infrastruktur som kommer allmänheten, och även företag, till del blir det därför inte fråga om statsstöd. Detta förutsatt att de leverantörer som får i uppdrag att uppföra infrastrukturen inte får en selektiv ekonomisk fördel, vilket kan säkerställas genom offentlig upphandling.

Vidare menar vi att allmänna vägnät och allmänna järnvägsnät som dras förbi en industrifastighet bör anses falla utanför bestämmelserna om statsstöd, förutsatt att de kommer såväl allmänhet som företag till del och därtill inte enbart i praktiken nyttjas av ett visst eller vissa företag.

Det kan förhålla sig annorlunda om den berörda infrastrukturen är avsedd att selektivt gynna ett visst företag eller en viss sektor. Om

¹⁸ Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd, punkterna 201 och 203.

¹⁹ I Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd, punkterna 211–212 anges att situationer med avsaknad av direkt konkurrens mellan infrastrukturer sannolikt är fallet ”när det gäller heltäckande nätinfrastrukturer som utgör naturliga monopol, det vill säga sådana infrastrukturer som det skulle vara oekonomiskt att ha flera av. På motsvarande sätt kan det finnas sektorer där privat finansiering för byggande av infrastruktur förekommer endast i obetydlig utsträckning. Kommissionen anser att påverkan på handeln mellan medlemsstaterna eller snedvridning av konkurrensen vanligtvis är utesluten i samband med byggandet av infrastrukturen i fall där det samtidigt inträffar att i) en infrastruktur normalt sett inte möter direkt konkurrens, ii) den privata finansieringen är obetydlig inom sektorn och den berörda medlemsstaten och iii) infrastrukturen inte är avsedd att selektivt gynna ett visst företag eller en viss sektor utan medför fördelar för samhället i stort. För att hela den offentliga finansieringen av ett visst projekt ska falla utanför reglerna om statligt stöd måste medlemsstaterna se till att den finansiering som ges för byggande av infrastruktur i de situationer som nämns i punkt 211 inte kan användas för att korssubventionera eller indirekt subventionera annan ekonomisk verksamhet, inbegripet driften av infrastrukturen. Korssubventionering kan uteslutas genom att säkerställa att ägaren av infrastrukturen inte bedriver annan ekonomisk verksamhet eller – om ägaren av infrastrukturen bedriver annan ekonomisk verksamhet – genom separat redovisning, fördelning av kostnader och intäkter på ett lämpligt sätt och genom att säkerställa att eventuell offentlig finansiering inte gynnar annan verksamhet. Avsaknaden av indirekt stöd, särskilt till den som driver infrastrukturen, kan säkerställas exempelvis genom att verksamheten blir föremål för upphandling.”

offentliga medel används för ett sådant ändamål, förstärks verksamhetens ställning på marknaden jämfört med konkurrenter som inte får motsvarande finansiering. Eftersom tillväxtpotten är tänkt att användas för infrastruktur som ska bidra till stora etableringar/expansioner kan antas att åtgärden påverkar samhandeln. Vi bedömer därför att uppförande av infrastruktur, såsom anslutning av väg eller järnväg till en industrianläggning, i vissa särskilda fall kan utgöra statsstöd. Det kan dock hanteras om marknadsmässiga avgifter tas ut från slutanvändarna – företaget eller sektorn – för användning av infrastrukturen. Då utgör åtgärden inte statsstöd.

Sammantaget bedömer vi att de åtgärder som kommer att finansieras av tillväxtpotten vanligen kommer att ge en allmän samhällsnytta, och inte exklusivt vara till stöd för ett enskilt företag. Rimligen kommer också Trafikverket och de övriga intressenter som tillsammans ska välja ut projekten, att värna allmänintresset i sammanhanget. Enligt vår bedömning kommer åtgärderna därmed i normalfallet inte att utgöra statsstöd.

Om det i något fall skulle finnas en önskan att använda medel ur tillväxtpotten för att finansiera infrastruktur som är avsedd att selektivt gynna ett visst företag eller en viss sektor, och det inte anses önskvärt eller möjligt att ta ut en marknadsmässig avgift, bedömer vi att en statsstödsrättslig bedömning bör göras i varje enskilt fall. Detta bland annat då frågan om vilken statsstödsrättslig reglering som kan vara tillämplig kan påverkas av vilken typ av företag, bransch eller verksamhetskategori som är aktuell i det enskilda fallet.

Åtgärder som inte bedöms vara statsstöd

Räntebidrag till privatpersoner avseende nya småhus

Räntebidraget ska ges till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner. Bidraget ska uppgå till fem procent av räntekostnaderna för byggnation och boende för berörda privatpersoner, dock högst 500 kronor per månad. Bidraget ska kunna ges under en period av högst fem år.

Enligt vår mening kan räntebidraget inte anses handla om ett direkt statsstöd. Detta då bidraget betalas till fysiska personer (privatpersoner) som är låntagare, inte till ekonomiska verksamheter, samtidigt

som åtgärden inte är utformad på så sätt att utbetalningen till privatpersoner direkt överförs till ekonomiska verksamheter.

Räntebidraget kan dock indirekt bli till nytta för bland annat berörda kreditgivare, fastighetsbolag eller byggtreprenörer, vilka bedriver ekonomisk verksamhet. Ett bidrag till en privatperson som indirekt gynnar vissa företag eller viss produktion, exempelvis genom konsumtion av en viss produkt, kan ibland omfattas av reglerna om statsstöd. I sammanhanget är det dock viktigt att skilja på indirekta fördelar av åtgärden som tydligt kanaliseras till identifierbara företag eller grupper av företag och gynnar dessa, och sådana rent sekundära ekonomiska effekter som följer av nästan alla statliga stödåtgärder, till exempel genom ökad produktion.²⁰

Genom räntebidraget kan privatpersoner komma att i högre grad teckna krediter för att låta uppföra eller förvärva småhus. Indirekt kan åtgärden därmed anses riktas mot kreditgivningsbranschen och i den meningen vara selektiv. Beträffande kreditgivningen är dock åtgärden inte geografiskt avgränsad, eftersom en privatperson som mottar räntebidraget är fri att välja kreditgivare och kreditgivningsbranschen i sig inte är lokalt avgränsad. I den mån mottagarna av räntebidraget kommer att låna mer, bör denna effekt därför kunna ses som en sådan rent sekundär ekonomisk effekt i form av viss ökad produktion som inte utgör indirekt statsstöd. Sammantaget bedömer vi därför att införandet av ett räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner inte utgör indirekt statsstöd i relation till kreditgivare.

Beträffande kopplingen till fastighetsbolag och byggtreprenörer m.fl. kan sägas att åtgärden är selektiv i och med att bidraget bland annat har som syfte att öka produktionen av småhus i de berörda kommunerna. Vidare kan den privatperson som mottar räntebidraget visserligen fritt välja leverantör. Men eftersom det ska handla om ett nytt småhus i en etablerings- och omställningskommun kan åtgärden anses vara regionalt selektiv då en beställning främst blir tillgänglig för de aktörer som bedriver verksamhet inom de aktuella geografiska områdena.

Som nämnts ska en åtgärd dock även gynna mottagaren för att den ska anses utgöra statsstöd. Eftersom räntebidraget först i ett tredje led kan anses vara riktat gentemot fastighetsbolag och byggtreprenörer m.fl., menar vi att det får anses handla om en rent

²⁰ Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd, punkt 116.

sekundär ekonomisk effekt för dessa aktörer i form av viss ökad produktion. Vidare brukar flera olika ekonomiska verksamheter, till exempel snickare, VVS och elektriker, samarbeta vid uppförandet av ett småhus. Summan av den eventuella fördelen skulle därför också behöva fördelas mellan dessa.

Sammantaget bedömer vi att räntebidraget inte bör ses som ett indirekt statsstöd till fastighetsbolag och byggentreprenörer m.fl. Särskilt med hänsyn till räntebidragets ringa omfattning, bedömer vi således att åtgärden i fråga inte snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen på marknaderna för försäljning och uppförande av småhus.

Utöver ovanstående bör även nämnas ett tänkbart specialfall om berörda privatpersoner har eget företag. Därvid finns skäl att göra en jämförelse med bestämmelsen i 67 kap. 35–35 a §§ inkomstskattelagen (1999:1229) om regional skattereduktion. Sådan skattereduktion har, i de fall en fysisk person har ett företag, ansetts omfattas av statsstödsreglerna.²¹ Det innebär alltså att räntebidraget kan anses utgöra statsstöd till en fysisk person som förvärvar eller uppför ett nytt småhus och som därtill har ett företag. I sådana fall bör stödet kunna införas som ett stöd av mindre betydelse.

Ersättning för bohagstransport till privatpersoner i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl

Flyttningsbidraget innebär att privatpersoner på vissa villkor ska kunna få ersättning för bohagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl. Bidraget ska betalas till arbetslösa individer, inte till ekonomiska verksamheter. Den föreslagna åtgärden är inte heller utformad på så sätt att utbetalningen till de arbetslösa direkt överförs till ekonomiska verksamheter. Det är därför inte fråga om ett direkt statligt stöd.

Kan då flyttningsbidraget anses ge en sådan indirekt nytta för den nya arbetsgivaren eller den verksamhet som ombesörjer bohagstransporten (till exempel flyttfirmor och verksamheter som hyr ut lastbilar eller släpvagnar), att åtgärden ändå är att anse som statsstöd?

²¹ Se vidare prop. 2019/20:175 Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden – regional skattereduktion, och prop. 2025/26:24 Anpassning av vissa skatte- och avgiftsned-sättningar till EU:s regler om statsstöd.

De verksamheter där bidragsmottagaren söker anställning kommer enligt Accelerationskontorets bedömning i första hand vara för- lagda till etablerings- och omställningskommuner med arbetskrafts- behov. Primärt är det därmed verksamheter i sådana kommuner som kommer att kunna gynnas av åtgärden. Därvid finns det alltså en geografisk begränsning av möjligheten att ta del av åtgärden, varför den kan anses vara selektiv. Vidare kan de berörda arbetsgivarna i många fall antas bedriva en ekonomisk verksamhet, varför vi utgår ifrån att det kriteriet är uppfyllt. Arbetsgivaren kan också ha indirekt nytta av bidraget, till exempel genom att det underlättar möjligheten att anställa och att man slipper att själv bidra till nyanställdas flytt. Vi menar dock att kopplingen mellan den ersättning som den arbetslöse får och den eventuella ekonomiska fördel som arbetsgivaren får är alltför avlägsen för att anses utgöra ett indirekt statsstöd. Snarare är det att betrakta som en rent sekundär ekonomisk effekt. Sammantaget bedömer vi att ersättning för bohagstransport inte utgör indirekt statsstöd i relation till de ekonomiska verksamheter som anställer arbetslösa som har fått ta del av bidraget.

Vad gäller de verksamheter som ombesörjer bohagstransport kan den föreslagna åtgärden anses vara selektiv eftersom den riktar sig till vissa tjänster, nämligen flytt- och transporttjänster. Åtgärden har dock ingen geografisk begränsning eftersom det är fråga om bohagstransport till geografiska områden från åtminstone alla delar av landet. Vi menar att det därför får anses handla om en rent sekundär ekonomisk effekt i form av viss ökad produktion som inte innebär en ekonomisk fördel. Sammantaget bedömer vi därmed att ersättning för bohagstransport sannolikt inte utgör statsstöd i relation till de ekonomiska verksamheter som ombesörjer bohagstransport.

Incitamentspeng till kommuner

Incitamentspengen ska bidra till finansiering av åtgärder som kommuner kan behöva vidta när de önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar eller -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Pengen ska användas i den kommunala verksamheten, för förstärkning av kommunens planerings-, infrastruktur-, tillstånds-, miljö-, utbildnings-, kultur- eller arbetsmarknadsverksamhet eller av annan kommunal verksam-

het som underlättar mottagandet av berörda etableringar eller expansioner.

Incitamentspengen innebär således ett monetärt stöd från staten till berörda kommuner. Vi bedömer dock att detta stöd inte faller inom EU:s statsstödsregler, varför förslagets genomförbarhet således inte påverkas av statsstödsreglerna.

Grunden för bedömningen är att det krävs att en åtgärd riktar sig till en aktör som bedriver en ekonomisk verksamhet (att erbjuda varor och/eller tjänster på en marknad) för att det ska kunna handla om statsstöd. Incitamentspengen ska dock ges till kommuner för att användas i kommunal verksamhet, inom områden som innefattar myndighetsutövning eller annars då kommunerna agerar i egenskap av offentliga myndigheter.²² Incitamentspengen ska inte på något sätt bidra till kommunal affärsverksamhet eller annan verksamhet där kommuner erbjuder varor eller tjänster på en marknad. Eftersom åtgärden i fråga inte riktar sig till en ekonomisk verksamhet kan den inte utgöra statsstöd.

²² I Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, (2016/C 262/01) punkterna 17–18 behandlas frågan om myndighetsutövning.

Referenser

- Accelerationskontoret (2025) Här och nu i hela landet – En kartläggning av pågående och planerade investeringar av vikt för den gröna omställningen.
- Accelerationskontoret (2025) Utveckla eller avveckla – samhälls-ekonomisk analys av scenarion där investeringar inte blir av.
- Arbetsförmedlingen (2024) Geografisk och yrkesmässig rörlighet. Åtterrapportering av uppdrag 3.2 i regleringsbrevet 2024. Af-2024/0013 8623.
- Arbetsförmedlingen (2025) Förbättrad matchning och kontroll. Åtterrappor enligt regleringsbrev 2025. Af-2025/0014 1427.
- Arbetsförmedlingen (2026) Årsredovisning 2025.
- Azets (2025) Starkare tillsammans – lärdomar från Södra Norrland av kommunalt risktagande vid stora företagsetableringar. Rapport till Accelerationskontoret.
- Bokföringsnämnden (2020) Redovisning av regeringsuppdrag att se över de allmänna råd som avser redovisning av materiella anläggningstillgångar (Fi2019/03123/S3). Dnr 2019:97.
- Boverket (rapport 2025:10) Behov av bostadsbyggande 2024–2033. Regionalt och nationellt.
- Business Sweden (2025) Investeringar i geopolitikens skugga. Internationella direktinvesteringar i den globala och svenska ekonomi.
- Business Sweden (2025) Årsredovisning och hållbarhetsrapport Business Sweden. Sveriges export- och investeringsråd verksamhetsåret 2024.
- Business Sweden (2025) Redovisning av statens uppdrag till Business Sweden. Sveriges Export- och investeringsråd verksamhetsåret 2024.

- Business Sweden (2025) Uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning (KN2023/03276). Slutredovisning.
- Dalman, L., Persson, G. och Wikell, S. (2025) Kommunallagen med kommentarer och praxis, sjunde upplagan 2025.
- Ds 2024:31 Bättre migrationsrättsliga regler för forskare och studenter.
- Ds 2025:25 En betald polisutbildning.
- Energiföretagen Sverige (2024) En ny giv för klimatomställning och tillväxt – sex politikskiften som gör Sverige till omställningens vinnare.
- Finansdepartementet (2025) Uppdrag till Statskontoret att analysera och föreslå regelförenklingar och försöksverksamheter för ökad effektivitet i kommunal verksamhet. Fi2025/00998.
- Fossilfritt Sverige (2024) De fyra största hindren för industrins klimatomställning. Fossilfritt Sveriges genomgång av regeringens arbete med tillståndsprocesser, el, kompetens och finansiering.
- Hermelin, B. och Persson, B. (2021) Lokala näringslivspolitiska strategier – oreglerat men förväntat i mellanlandet mellan ekonomi och politik. Linköpings universitet.
- Klimat- och näringslivsdepartementet (2023) Uppdrag till Tillväxtverket att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. KN2023/03505.
- Klimat- och näringslivsdepartementet (2023) Uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning. KN2023/03276.
- Klimatpolitiska rådet (2023) Årsrapport 2023. Rapport nr 6.
- Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (2016/C 262/01).
- Kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse.
- Konjunkturinstitutet (2024) Miljö, ekonomi och politik 2024. Den gröna omställningen i norra Sverige.

- Landsbygds- och infrastrukturdepartementet (2025) Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. LI2025/01122.
- Lindblad, H., Karltorp, K. och Janhäll, M. (2022) Finansiering av näringslivets gröna omställning.
- Lundberg, S. (2025) Risker i den gröna omställningen. En analys av industrisatsningarna i norra Sverige. SNS forskningsrapport.
- Motion till riksdagen 2024/25:2619 av Elin Söderberg m.fl. (MP), Flyttbidrag i stället för återvändningsbidrag.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2024:12) Ny kraft i norr. Grön omställning och norra Sveriges arbetskraftsbehov fram till 2035.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2024:13) Kommunalt näringslivsarbete. En kartläggning av Sveriges kommuners resurser och insatser.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2025:01) Att landa en gigainvestering. Erfarenheter och lärdomar från ett kommunalt perspektiv.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Rapport 2025:13) Effekter av företagsetableringar på lokal ekonomi – två exempel från norra Sverige.
- Norut (rapport 2012:2) Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms – utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene.
- Prop. 2019/20:175 Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden – regional skattereduktion.
- Prop. 2024/25:1 Budgetpropositionen för 2025.
- Prop. 2025/26:1 Budgetpropositionen för 2026.
- Prop. 2025/26:24 Anpassning av vissa skatte- och avgiftsnedsättningar till EU:s regler om statsstöd.
- Prop. 2025/26:239 Vindkraft i kommuner.
- Ramboll (2025) Utveckla eller avveckla – samhällsekonomisk analys av scenarion där investeringar inte blir av. Rapport till Accelerationskontoret.
- Regeringskansliet (2022) Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten.

- Regeringskansliet (2023) Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft.
- Regeringskansliet (2024) Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A).
- Regeringskansliet (2024) Rapport från ett skeende. Om bostäders betydelse för klimatomställning och återindustrialisering. Slutrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län (Fi 2022:A).
- Regeringskansliet (2024) Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län.
- Regeringskansliet (2025) Sveriges industristrategi: för en teknikledande och konkurrenskraftig industri i en ny omvärld.
- Region Norrbotten (2024) Norrbotten: Industriomställningen och dess samhällsekonomiska effekter.
- Riksrevisionen (RiR 2023:18) Statens hantering av markintrång – värdering och beslut om ersättning.
- Riksrevisionen (RiR 2024:17) Industriklivet – planering, genomförande och uppföljning.
- SOU 2003:37 Ökad rörlighet för sysselsättning och tillväxt.
- SOU 2010:26 Flyttningsbidrag och unionsrätten. Betänkande av Utredningen om flyttningsbidrag.
- SOU 2016:24 En ändamålsenlig kommunal redovisning. Betänkande av KomRed.
- SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd. Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén.
- SOU 2017:108 Lån och garantier för fler bostäder. Betänkande av Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering.
- SOU 2019:21 Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige. Slutbetänkande av Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar.
- SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Slutbetänkande av Kommunutredningen.

- SOU 2022:56 En tryggad försörjning av metaller och mineral. Betänkande av Utredningen om en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral.
- SOU 2023:18 Värdet av vinden. Slutbetänkande av Utredningen om stärkta incitament för utbyggd vindkraft.
- SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. Betänkande av Yrkesvuxutredningen.
- SOU 2024:29 Goda möjligheter till ökat välbefinnande. Delbetänkande av Produktivitetskommissionen.
- SOU 2024:36 Förenkla och förbättra! Betänkande av Kommittén om förenklad beskattning av ägare till fåmansföretag.
- SOU 2024:50 Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Betänkande av Utjämningskommittén 2022.
- SOU 2024:82 Ökad va-beredskap. Betänkande av Va-beredskapsutredningen.
- SOU 2025:96 Fler möjligheter till ökat välbefinnande. Slutbetänkande av Produktivitetskommissionen.
- Statskontoret (2025) Statens styrning med statsbidrag till kommuner och regioner 2024 – antal, omfattning och innehåll.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2023) Vem ska stå för risken? Om omvandlingen till grön industri i Sverige.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2023) Kommungruppsindelning. Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2023) 21 vägar till hållbar regional utveckling.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2024) Ställningstagande avseende Grön omställning.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Kommunal medfinansiering transportinfrastruktur, exempel, återkoppling 14 maj 2025. SKR2025/02560.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2025) Förslag på konkreta åtgärder – medskick till Accelerationskontorets tilläggsdirektiv. SKR2025/02976.

- Sweco (2024) Sveriges attraktivitet för gröna industriinvesteringar
En jämförelse med andra länder.
- Sweco (2026) Samhällsbyggnad för lyckad samhällsomvandling.
Kommunala beredskapen inom samhällsbyggnad i samband med
industrietableringar eller expansioner.
- Tillväxtverket (2022) Gröna industrisatsningar i norra Sverige. Små
och medelstora företags möjligheter.
- Tillväxtverket (2023) När EU garanterar skulden. Om hur kredit-
garantiens utformning påverkar deras funktion och potential.
Rapport 0440.
- Tillväxtverket (2023) Att jobba för större etableringar. Trender,
fallstudier och tips till kommuner och regioner. Rapport 0453.
- Tillväxtverket (2025) Kommunal insatsstyrka – förstudie och pilot.
- Tillväxtverket (2025) Avvägningar gällande urvalskriterier för snabb-
spår.
- Tillväxtverket (2025) Att bistå vid varsel och omställning 2022–2024.
Slutrapport. Dnr Å2022-1984.
- Tillväxtverket (2025) Funktionella analysregioner 2025. Uppdater-
ing för perioden 2025–2035. Rapport 0503.
- Tillväxtverket (2025) Vem bryr sig om oss? Om relationen mellan
kommuner och myndigheter vid större företagsinvesteringar.
Rapport 0520.
- Tillväxtverket (2025) Utveckling av näringslivet och företagsklima-
tet i landsbygdskommuner. Slutrapport för uppdrag att utbetala
stöd för utveckling av företagsklimat och näringsliv i vissa gles-
och landsbygdskommuner. Dnr 2021–11427.
- Tillväxtverket (2026) Tillväxtverkets budgetunderlag 2027–2029.
- Tillväxtverket (2026) Styrning och samverkan i den gröna omställ-
ningen i norra Sverige. En syntes av aktörernas perspektiv. Rap-
port 0554.
- Trafikverket (2021:229) Åtgärder i transportinfrastrukturen för de
stora industriinvesteringarna i Norrbottens län och i Västerbot-
tens län.
- Trafikverket (2022:042) Fördjupad analys av genomförandet av åtgärder i Norrbottens län och Västerbottens län.

- Trafikverket (2025:111) Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.
- Trafikverket (2025:114) Trimnings- och miljöåtgärder – underlagsrapport nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.
- Vinnova (2024) Innovation för nyindustrialisering och samhällsomvandling i norra Sverige Redovisning av regeringsuppdraget Stöd till policyutveckling (KN2023/04614).
- VGR Analys (2025:22) Etableringsprocesser och marknadens elbehov i kommuner i Västra Götaland. En studie av etableringsprocesser från kommunernas perspektiv.
- WSP (2025) Kunskapsunderlag större företagsetableringar.

Kommittédirektiv 2024:57

Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning

Beslut vid regeringssammanträde den 13 juni 2024

Sammanfattning

En kommitté i form av ett accelerationskontor för att underlätta industrins omställning ska stödja regeringen i att stärka konkurrenskraften för företag i Sverige genom att aktivt främja koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i samhällsomvandlingen som följer av större industrietableringar och expansion av befintliga verksamheter. Syftet med uppdraget är att underlätta industrins omställning till fossilfria produktionsprocesser, t.ex. genom att bidra till en mer effektiv tillståndsprövning, andra åtgärder inom statlig förvaltning samt genom att identifiera och omhänderta investerings- och etableringshinder.

Accelerationskontoret ska bl.a.

- i samverkan med berörda intressenter ta fram förslag till lösningar på målkonflikter och risker i industriomställningen till fossilfria produktionsprocesser, samt proaktivt initiera åtgärder innan sådana problem uppkommer, och
- analysera olika finansieringsformer och möjligheter till synergier, inklusive befintliga finansieringsinstrument på nationell nivå och EU-nivå, som syftar till att påskynda industrins omställning till fossilfria processer och vid behov föreslå åtgärder som kan bidra till en mer effektiv användning av befintliga medel, en mer gynnsam investeringsmiljö och större mobilisering av privata investeringar.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2026.

Uppdraget att samordna komplexa industrietableringar

Sverige har goda förutsättningar att utveckla en världsledande fossilfri industri, med ett stort antal pågående och planerade storskaliga industriprojekt med stora investeringsbehov. Regeringens mål är att investeringsklimatet för både svenska och utländska företag i hela Sverige ska vara attraktivt och konkurrenskraftigt.

Industrins omställning till fossilfria processer sker i hög hastighet och påverkar alla delar av samhället. Sverige måste hålla ett högt tempo i omställningen för att säkerställa hela landets långsiktiga konkurrenskraft, beredskap och klimatåtagande.

En god och nära samverkan mellan myndigheter, effektivare tillståndsprocesser, bättre tillgång till internationellt tillväxtkapital och ökade utländska direktinvesteringar ska bidra till att skapa goda förutsättningar för företag att växa i Sverige och bidra till EU:s mål för grön och digital omställning och öppen strategisk autonomi. Svensk konkurrenskraft behöver stärkas genom att staten aktivt främjar koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i den samhällsomvandling som följer av stora industrietableringar och expansioner av befintlig verksamhet.

För att kunna realisera den stora potential som finns i svensk industri och dess innovationskraft, men också hantera de risker som dessa storskaliga satsningar för med sig, behövs ökad statlig koordinering.

Regeringen arbetar för att tillståndsprocesser ska bli snabbare och mer effektiva samt skapa förutsättningar för utveckling av innovativa idéer. Detta gäller inte minst för små och unga företag, men också för industrin som är avgörande för klimatomställningen. Detta behöver ske samtidigt som en hög nivå av miljöskydd säkerställs. Det finns behov av nya arbetssätt och metoder för tvärspektoriell samverkan och flernivåsamverkan.

Regelverk och processer vid myndigheter är inte alltid anpassade till den snabba utvecklingen när det gäller innovativa tekniska lösningar för industriella verksamheter eller varor och tjänster. Myndigheterna behöver etablera en dialog och olika former av samarbeten för att effektivisera tillståndsprövningen, i synnerhet miljötillståndsprövningen, för att främja tillväxt i industrins omställning till fossilfria produktionsprocesser och dess värdekedjor.

Olika finansieringsformer och möjligheter till synergier, behöver också analyseras, även på EU-nivå, för att säkerställa framdrift och

kontinuitet i den gröna omställningen till fossilfritt. För att främja företagsetablering och utveckling i Sverige är det viktigt att industrin har tillgång till finansiering, inte minst från kapitalmarknaden, vid investeringar i fossilfria processer. En förbättrad samordning kring befintliga finansieringsmöjligheter, t.ex. genom EU-fonder, kan också bidra till en mer effektiv användning av resurser och en mer gynnsam investeringsmiljö.

Syftet med accelerationskontorets uppdrag är att öka takten i klimatomställningen och stärka svensk konkurrenskraft på ett sätt som maximerar den samhällsekonomiska lönsamheten med fokus på resurs-effektivitet, försörjningstrygghet och ökad innovationskraft för att Sverige även fortsatt ska vara i täten när det gäller tillväxt och grön omställning.

En samlad ingång för storskaliga industrisatsningar som främjar samhällets klimatomställning

Ett stort antal aktörer planerar eller har påbörjat storskaliga och strategiska projekt och investeringar för grön industriomställning. Många projekt är inbördes beroende av varandra, exempelvis genom att viss offentlig infrastruktur är en förutsättning för att industri ska kunna etableras. Projekten befinner sig i olika faser, med olika risker och potentiella flaskhalsar. För att säkerställa en snabbare och mer effektiv omställning behövs samlade politiska utgångspunkter utifrån en löpande uppdaterad bild av läget för de olika projekten. Regeringen behöver kontinuerligt ha en god överblick över och kunskap om de stora industrietableringar och företagsexpansioner som pågår eller planeras, samt behöver främjas för stärkt motståndskraft i viktiga värdekedjor.

Accelerationskontoret ska därför

- samla information om pågående eller planerade stora företags-etableringar och företagsexpansioner av vikt för den gröna omställningen till fossilfria processer och löpande ta fram en nulägesbild av dessa satsningars framdrift, status och eventuella hinder, målkonflikter och risker,
- ta fram en översikt av planerade och påbörjade stora företags-etableringar och företagsexpansioner av betydelse för den gröna industriomställningen till fossilfria processer,

- ta fram en översikt över statliga myndigheter och affärsverk som påverkar den gröna industriomställningen samt deras uppdrag och verksamhet,
- sammanställa en beskrivning av pågående utredningar som är relevanta för den gröna fossilfria industriomställningen och tillgängliggöra denna beskrivning för omställningens aktörer i näringsliv och samhälle,
- i samråd med berörda aktörer skapa tydliga mål, delmål och parametrar för uppföljning i syfte att främja den gröna omställningen till fossilfria processer, med tydligt angivande av vad som krävs av respektive aktör, och kontinuerligt följa upp stora företags-etableringar och företagsexpansioners utveckling samt identifiera åtgärdsbehov,
- stärka lämpliga befintliga strukturer och främja statliga myndigheters medverkan, såsom länsstyrelsernas vars i uppdrag att främja länens utveckling och att i sin verksamhet verka för att förenkla för företag samt Tillväxtverkets uppdrag inom industri, och
- dokumentera lärdomar från den industriella utvecklingen i norra Sverige och verka för att sprida de metoder som varit framgångsrika och de lärdomar som dras utifrån utvecklingen där.

Åtgärder för att säkra en konkurrenskraftig och ledande grön industri

Det finns ett stort behov av att utveckla former för god koordinering och att främja gemensamma lösningar och samverkansformer för de aktörer som stöttar i arbetet med industrisatsningarna och den samhällsomvandling som satsningarna i många fall kräver. Vidare finns det ett stort behov av att den offentliga förvaltningen bättre koordinerar sig i syfte att främja och påskynda den gröna industriella omställningen och den parallella samhällsomvandlingen. Sverige måste hålla ett högt tempo för att säkerställa hela landets långsiktiga konkurrenskraft, beredskap och klimatåtagande. Samverkan mellan myndigheter, effektivare tillståndsprocesser, internationellt tillväxtkapital och utländska investeringar bidrar till att skapa goda förutsättningar för företag att växa i Sverige och bidra till EU:s mål kring grön och digital omställning. Regeringen gjorde också i sin klimathandlingsplan (skr. 2023/24:59) bedömningen att en lämplig myndighet bör få i

uppgift att identifiera hinder i omställningen till noll nettoutsläpp senast 2045.

Regeringen arbetar för att Sverige ska kunna erbjuda konkurrenskraftiga affärsvillkor för både svenska och utlandsägda företag i hela landet samt för att förbättra befintliga arbetssätt inom de olika offentliga processer som krävs vid industrietableringar, t.ex. genom dialog och utökad samverkan med berörda verksamhetsutövare och allmänhet på ett tidigare stadium. Detta utgör en viktig del i att finna nya lösningar för att öka tempot i klimatomställningen, och de olika processer som leder fram till en nystartad industriell verksamhet eller expansion av befintlig. Många förutsättningar behöver vara uppfyllda för att verksamhet ska kunna etableras eller expandera, och ibland krävs koordinering av processer, inom exempelvis fysisk planering och bostadsbyggande, transportinfrastruktur, energiinfrastruktur och digital infrastruktur, utbildning och kompetens samt i prövning av miljötillstånd. I många fall är det inte regeländringar som behövs utan utveckling av innovativa arbetssätt för att öka tempot i omställningen och säkra Sveriges position som ledande i grön omställning. På så sätt kan också Sveriges motståndskraft vid globala eller geopolitiska kriser öka.

Accelerationskontoret ska därför

- i samverkan med berörda intressenter ta fram förslag till lösningar på hinder, målkonflikter och risker i industriomställningen till fossilfria produktionsprocesser, samt proaktivt initiera åtgärder innan sådana problem uppkommer,
- när det bedöms lämpligt verka för att överenskommelser nås mellan berörda parter i syfte att underlätta den samhällsomvandling och exploatering som den gröna industriomställningen till fossilfria processer i många fall innebär,
- i sammanhang där ett statligt engagemang kan motiveras utifrån väsentliga samhällsintressen, förhandla avsiktsöverenskommelser mellan berörda parter,
- i sammanhang där ett statligt engagemang kan motiveras utifrån väsentliga samhällsintressen, förhandla om överenskommelser med t.ex. berörda kommuner, regioner och andra aktörer om åtgärder i syfte att skynda på den gröna industriomställningen,

- förhandla överenskommelser med förbehåll för efterföljande rättsliga prövningar samt regeringens och i förekommande fall riksdagens godkännande, och
- vid behov föreslå nödvändiga författningsändringar för att underlätta den gröna omställningen.

Hur kan staten och det privata bidra till att finansiera etableringar?

Industrins omställning till fossilfria processer samt etablering av nya verksamheter och expansion av befintliga innebär betydande såväl privata som offentliga investeringar. Förmågan att finansiera dessa investeringar är central för att möjliggöra omställningen och därför behövs modeller och metoder för hur finansiering kan ske inom ramen för befintligt regelverk. Sverige ska i högre grad kunna erbjuda ett attraktivt och sammanhållet investeringsalternativ till potentiella investerande företag genom ökat samarbete mellan aktörer i hela kedjan av investerings- och etableringsprocessen. Sveriges förmåga att attrahera för investeringar påverkas av en rad faktorer, däribland andra länders industripolitiska åtgärder och program för att stimulera grön och digital omställning. Den internationella konkurrensen om dessa investeringar blir allt hårdare för att säkerställa tillgång till råvaror, insatsvaror, teknik och kompetens som krävs för omställningen.

Exempel på finansieringsmöjligheter i Sverige är Klimatklivet och Industriklivet samt möjligheterna till gröna kreditgarantier. Därtill finns finansieringsmöjligheter genom flera olika fonder och program på EU-nivå. Det är viktigt att befintliga medel används på ett effektivt sätt för att främja omställningen. Ökad samordning och synergier kan vara en del i detta. En annan viktig del är tillgången till privat kapital. Accelerationskontoret kan främja tillgången till privat kapital genom att analysera och identifiera flaskhalsar för investeringar, samt främja dialog mellan berörda parter.

Möjligheter till effektiva finansieringslösningar i form av samverkan mellan det offentliga och privata, exempelvis modeller för offentlig-privat samverkan (OPS) som används i vissa länder, bör också analyseras.

Accelerationskontoret ska därför

- kartlägga och analysera andra länders verktyg för att främja gröna industriella verksamhetsetableringar i syfte att identifiera huvudsakliga risker och möjligheter för svenska och internationella befintliga och kommande stora företagsetableringar och företagsexpansioner i Sverige,
- analysera olika finansieringsformer och möjligheter till synergier, inklusive befintliga finansieringsinstrument på nationell nivå och EU-nivå, som kan påskynda industrins omställning till fossilfria produktionsprocesser, och vid behov föreslå åtgärder som kan bidra till en mer effektiv användning av befintliga medel, en mer gynnsam investeringsmiljö och högre mobilisering av privata investeringar, och
- i dialog med berörda myndigheter och intressenter kartlägga och analysera möjliga alternativa effektiva finansieringsformer, exempelvis genom offentlig–privat samverkan.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Accelerationskontoret ska föra en dialog med berörda myndigheter, kommuner och organisationer liksom med berörda departement inom Regeringskansliet. Accelerationskontoret ska också i relevant omfattning inhämta kunskap, erfarenheter och synpunkter från dessa. Vid genomförande av uppdraget ska accelerationskontoret föra en nära dialog med Tillväxtverket utifrån uppdraget att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (dnr KN2023/03505). Myndigheten har även i uppdrag att bistå regioner och kommuner vid större företagsetableringar och företagsexpansioner (dnr N2022/00781). En nära samordning ska ske med Business Sweden som ansvarar för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet (dnr UD2024/02547) och med beaktande av den årliga investeringshinderrapporten. En nära dialog ska också föras med Business Sweden utifrån uppdraget att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning (dnr KN2023/03276). Accelerationskontoret ska även ha en löpande dialog med relevanta aktörer inom svenskt näringsliv.

Accelerationskontoret ska hålla sig informerad om relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och EU som europeiska kritiska råmaterialakten (COM(2023) 160) och förordningen om netto-nollindustrin (COM(2023) 161), samt inom kommittéväsendet t.ex. Initiativet Fossilfritt Sverige (M 2016:5), Ny kärnkraft i Sverige – ett andra steg (KN 2023/04), Ett elsystem med tydligt systemansvar, hög leveranssäkerhet och långsiktiga planeringsförutsättningar (KN 2024:04), Uppdrag om finansiering och riskdelning av kärnkraft (Fi2023:F9), Uppdrag att verka som samordnare för avyttring av statlig mark för bostadsbyggande (dnr LI2024/00702), Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/17742) och Förenklade och förkortade tillståndsprocesser enligt miljöbalken (dir. 2023:78).

Utredaren ska också beakta relevanta förslag som lämnats i exempelvis promemoriorna Nationell fysisk planering (Ds 2023:28) och Finansiering av näringslivets gröna omställning (N 2022:B), Gödselmedelsproduktion i Sverige (dnr LI2023/02208) samt i betänkandena En modell för svensk försörjningsberedskap (SOU 2023:50), Förnya taktiken i takt med tekniken – förslag för en ansvarsfull, innovativ och samverkande förvaltning (SOU 2022:68) och Finansiering av infrastruktur med privat kapital (SOU 2017:13). Vidare ska accelerationskontoret beakta slutsatserna från arbetet som bedrivits av accelerationskontoret för samhällsomvandlingen i Norrbotten och Västerbottens län (dnr KN2023/00603).

Inom transportområdet ska accelerationskontoret följa regeringens och berörda myndigheters genomförande av de transportpolitiska målen och den nationella planen för transportinfrastrukturen, om inte regeringen anger något annat.

Inom energiområdet ska accelerationskontoret följa regeringens och berörda myndigheters genomförande av den energipolitiska inriktningen som regeringen beslutade den 14 mars 2024 (prop. 2023/24:88) och därmed inte föreslå nya mål, delmål och parametrar för uppföljning inom detta område.

Accelerationskontoret ska regelbundet informera Regeringskansliet om arbetet och de viktigaste åtgärderna som har identifierats. Information ska lämnas vid de tidpunkter och i den form som bestäms i dialog med Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet).

Accelerationskontoret ska senast den 31 december 2024 redovisa den verksamhet som bedrivits och planerna för det fortsatta arbetet.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2026.

(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Kommittédirektiv 2025:58

Tilläggsdirektiv till Kommittén Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning (KN 2024:05)

Beslut vid regeringssammanträde den 5 juni 2025

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 13 juni 2024 kommittédirektiv Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning (dir. 2024:57).

Kommittén ska nu även bl.a.

- analysera vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning,
- ta ställning till om det finns behov av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling, samt i så fall lämna förslag på hur detta bör ske, exempelvis genom att använda kreditgarantimodellen för att stötta samhällsutvecklande insatser för kommuner, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget enligt dessa tilläggsdirektiv ska redovisas i ett delbetänkande senast den 14 maj 2026. Uppdraget enligt de ursprungliga direktiven ligger fast och ska alltså redovisas senast 31 december 2026.

Uppdraget att analysera vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Sverige har goda förutsättningar att utveckla och expandera en världsledande fossilfri industri, med ett stort antal pågående och planerade storskaliga industriprojekt med stora investeringsbehov. Ett av regeringens mål i strategin för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrens kraft är att investeringsklimatet för både svenska och utländska företag i hela Sverige ska vara attraktivt och konkurrenskraftigt.

Samtidigt hårdnar den internationella konkurrensen om de gröna investeringarna och geopolitiska förändringar riskerar att leda till en mer osäker världsmarknad. Det svenska investeringsklimatet behöver fortsatt utvecklas så att hela landet ska kunna attrahera, hantera och dra nytta av stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) framhåller i sin rapport Att landa en gigainvestering – Erfarenheter och lärdomar från ett kommunalt perspektiv (rapport 2025:01) att det för strategiskt viktiga investeringar är viktigt med ett sammanhållet system. Det innebär att hela kedjan från attraktiva ramvillkor och investeringsfrämjande till en utvecklad mottagningsstruktur behöver finnas på plats.

Kommunerna har en frivillig men viktig roll i det sammanhållna system som

Tillväxtanalys bedömer är nödvändigt för strategiskt viktiga investeringar. Kommuner som de senare åren har tagit emot stora företagsetableringar eller företagsexpansioner hanterar en mängd komplexa frågor, exempelvis utbildning, tillståndsprocesser, planeringsfrågor, infrastruktur, kultur, miljö, riksintressen, arbetsmarknad och bostäder. En risk i detta sammanhang kan vara undanträngningseffekter, där kommuner satsar resurser på att stödja vissa företagsetableringar eller företagsexpansioner, vilket kan ske på bekostnad av annat näringslivsfrämjande eller av obligatoriska verksamheter och på sikt påverka kommunens förmåga att utföra sitt välfärdsuppdrag. Vissa kommuner har tagit omfattande lån för att finansiera investeringar i kommunal infrastruktur, service, utbildning, kultur och fritid i syfte att möta de behov som uppstår med företagsetableringar och företagsexpansioner och för att kunna attrahera nya invånare. I en del kom-

muner är en större del av viktig infrastruktur kommunalt ägd än i andra, vilket ytterligare kan öka dessa kommuners investerings- och lånebehov. Ett besvärligt konjunkturs och omvärldsläge kan även innebära att kommuner behöver investera genom egna bostadsbolag för att kompensera för ett avstannande bostadsbyggande.

Insatser som dessa kan anses vara värda att göra om det finns möjligheter till goda resultat av investeringarna. För kommunen handlar de ekonomiska möjligheterna i första hand om potentiellt ökade kommunala skatteintäkter vid inflyttning av arbetskraft. Kommunens investeringar behöver dock ofta göras innan kommunerna vet om det kommer flytta in arbetskraft till kommunen som resultat av företagsetableringen eller företagsexpansionen. Företagens aviserade investeringar kan dessutom förändras över tid eller utebli. Kommunens kostnader uppstår därmed i närtid medan intäkterna är osäkra och ligger längre fram i tiden. Samtidigt ska god ekonomisk hushållning uppnås och balanskravet innebär bland annat att ett kommunalt budgetunderskott ska regleras inom tre år enligt kommunallagen. Detta innebär ett risktagande.

Kommuner möter därmed utmaningar om de väljer att bidra till Sveriges investeringsfrämjande och konkurrenskraft genom att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Det kan finnas särskilda svårigheter för befolkningsmässigt mindre kommuner. Även för företagen som vill göra stora investeringar kan det innebära risker om anpassning av samhället inte kan gå i takt med företagets investeringar.

Kommittén ska därför

- analysera vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning.

Uppdraget att ta ställning till om det finns behov av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling, samt i så fall lämna förslag på hur

Det är av flera skäl angeläget att kommuner har incitament att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Att arbeta med företagsinvesteringar som har nationell be-

tydelse är, liksom näringslivsutveckling i övrigt, en frivillig uppgift för kommunerna. Om kommunerna saknar incitament att främja stora företagsetableringar och företagsexpansioner kan det innebära att Sverige kan ta emot färre investeringar och får sämre tillväxt än om kommunerna haft andra incitament.

I regeringens Klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) framgår att legitimitet hos medborgarna är en förutsättning för den gröna omställningen. Om medborgare upplever att ekonomin i deras kommuner påverkas negativt som resultat av gröna företagsinvesteringar, skulle detta kunna minska legitimiteten i klimatomställningen och därmed riskera att underminera den.

Tillväxtverket noterar i rapporten Att bistå vid varsel och omställning 2022–2024 (Ä2022-1984) att inställningen hos kommunrepresentanter har förändrats till framför allt större företagsetableringar. Processen uppfattas ta mycket resurser för kommunen samtidigt som den är förenad med hög finansiell risk och riskerar i slutändan att knappt göra en märkbar skillnad i kommunens ekonomi, efter att hänsyn har tagits till nödvändiga kostnader för investeringar och lån. Samtidigt kan myndigheten konstatera att intresset från företag att etablera sig i Sverige är större än på mycket länge.

När det gäller gruvverksamhet konstaterade Utredningen om en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral i sitt betänkande (SOU 2022:56) att ett socialt medgivande för denna industri kan stärkas av en ökad värdeledning av den nytta som metall- och mineralnäringen genererar. Utredningen ansåg att det behövde göras en bredare översyn av kommuners och regioners förutsättningar att klara sina uppgifter i samband med omfattande industrietableringar. Vidare menade utredningen att det kan finnas skäl att förutsättningslöst utreda möjligheterna för staten att vid samhällsviktiga industrietableringar som kräver kommunala investeringar ta en del av risken ifall den planerade verksamheten inte skulle förverkligas.

Kommittén Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning har bland annat i uppdrag att analysera olika finansieringsformer och möjligheter till synergier som syftar till att påskynda industrins omställning till fossilfria processer och vid behov föreslå åtgärder som kan bidra till en mer effektiv användning av befintliga medel, en mer gynnsam investeringsmiljö och större mobilisering av privata investeringar. Det ingår däremot inte explicit i de ursprung-

liga uppdragen att utreda och lämna förslag som berör kommunsektorn.

I regeringens strategi för nyindustrialiseringen och samhällsombandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (KN2024/01434) framgår under målområdet Stärkta förutsättningar för kommunal kapacitet att regeringen avser att se över hur staten kan underlätta för kommuner att växa och bidra till regional utveckling. Det kan exempelvis handla om hur kreditgaranti modellen kan användas för att stötta samhällsutvecklande insatser för kommuner som har stora företagsetableringar eller företagsexpansioner. Det är därför viktigt med en bedömning av om det finns behov för staten att underlätta för kommunerna, samt att vid behov lämna förslag om detta.

Eventuella åtgärdsförslag ska dock inte omfatta skatteområdet. Förslagens genomförbarhet kan påverkas av om de faller inom EU:s statsstödsregler.

Kommittén ska därför nu även

- ta ställning till om det finns behov av att staten underlättar för kommuner att växa och bidra till regional utveckling, samt i så fall lämna förslag på hur bör ske, exempelvis genom att använda kreditgarantimodellen för att stötta samhällsutvecklande insatser för kommuner,
- analysera huruvida EU:s statsstödsregler hindrar eller begränsar möjligheterna för staten att genomföra förslagen,
- säkerställa att förslagen inte påverkar skatteområdet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Vid framtagandet av konsekvensbeskrivningen enligt kommittéförelörden (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredning vid regelgivning ska kommittén beskriva och, när det är möjligt, kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av sina förslag. De offentligfinansiella effekterna av kommitténs förslag ska beräknas. Om förslagen innebär offentligfinansiella kostnader ska förslag till finansiering lämnas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utöver de kontakter som framgår av de ursprungliga direktiven ska kommittén ha kontakt med Riksgäldskontoret, Tillväxtanalys samt Sveriges kommuner och regioner och andra berörda aktörer.

Uppdraget enligt dessa tilläggsdirektiv ska redovisas i ett delbetänkande senast den 14 maj 2026. Uppdraget enligt de ursprungliga direktiven ligger fast och ska alltså redovisas senast den 31 december 2026.

(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Statens offentliga utredningar 2026

Kronologisk förteckning

1. Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. Fi.
2. 710 miljoner skäl till reformer. Ju.
3. Genomförande av plattformsdirektivet. A.
4. Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. U.
5. Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. Fi.
6. En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. S.
7. Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. S.
8. Rättssäker samhällsvård för barn och unga. S.
9. Registrering av EES-medborgare. Ju.
10. Ökade möjligheter till tillgångsriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. Ju.
11. Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. Fi.
12. Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. Fi.
13. Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. Ju.
14. Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. KN.
15. Marken, vattnet, tankarna. Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. Ku.
16. Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. Fö.
17. Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. LI.
18. Odlingstorr och klimatet. Fi.
19. Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. S.
20. Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser. Fi.
21. Återkallelse av svenskt medborgarskap. Ju.
22. Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. S.
23. Tolkavgift och förbud mot barntolkning. A.
24. Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. Fi.
25. Ett smittskydd för framtiden. S.
26. Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. Ju.
27. Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. Ju.
28. Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. Ju.
29. Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. LI.
30. Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. Ju.
31. Ett investeringsprogram för kultur. Ku.
32. Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. KN.

Statens offentliga utredningar 2026

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Genomförande av plattformsdirektivet. [3]
Tolkavgift och förbud mot barntolkning.
[23]

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. [1]

Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m.
[5]

Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. [11]

Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. [12]

Odlingstörv och klimatet. [18]

Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunal-skattesatser. [20]

Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. [24]

Försvarsdepartementet

Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. [16]

Justitiedepartementet

710 miljoner skäl till reformer. [2]

Registrering av EES-medborgare. [9]

Ökade möjligheter till tillgångsriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. [10]

Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar.
[13]

Återkallelse av svenskt medborgarskap.
[21]

Digitala verktyg inom bolagsrätten.

Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. [26]

Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. [27]

Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. [28]

Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. [30]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten.
[14]

Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. [32]

Kulturdepartementet

Marken, vattnet, tankarna.

Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. [15]

Ett investeringsprogram för kultur. [31]

Landsbygds- och

infrastrukturdepartementet

Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. [17]

Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. [29]

Socialdepartementet

En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. [6]

Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.

Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.

Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. [7]

Rättssäker samhällsvård för barn och unga. [8]

Stärkt tillsyn och uppföljning

– förslag för att motverka

oegentlig läkemedelsförskrivning. [19]

Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan.

Nationella åtgärder för fördelning,

omfördelning och inköp vid brist. [22]

Ett smittskydd för framtiden. [25]

Utbildningsdepartementet

Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. [4]